

**T.C.
ANTALYA BİLİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**OLUMSUZ DEĞERLENDİRİLME KORKUSU, KENDİLİK ALGISI VE
ANNE-BABA TUTUMLARININ SINAV KAYGISI ÜZERİNDEKİ YORDAYICI
ETKİSİ**

Püren SAYLAĞ

TEMMUZ 2024

ANTALYA

T.C.
ANTALYA BİLİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

OLUMSUZ DEĞERLENDİRİLME KORKUSU, KENDİLİK ALGISI VE
ANNE-BABA TUTUMLARININ SINAV KAYGISI ÜZERİNDEKİ YORDAYICI
ETKİSİ

Püren SAYLAĞ

TEMMUZ 2024

ANTALYA

T.C.
ANTALYA BİLİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**OLUMSUZ DEĞERLENDİRİLME KORKUSU, KENDİLİK ALGISI VE
ANNE-BABA TUTUMLARININ SINAV KAYGISI ÜZERİNDEKİ YORDAYICI
ETKİSİ**

Püren SAYLAĞ

PSİKOLOJİ ANA BİLİM DALI KLİNİK PSİKOLOJİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI tezi olarak / /2024 tarihinde jüri tarafından (oybirliği / oyçokluğu ile)
kabul edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Cumhur AVCİL (Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi Oğuzhan HERDİ

Dr. Öğr. Üyesi Hatice Yıldız BURKOVİK

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. İbrahim Sani MERT

Tez Teslim Tarihi: / /2024

BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**OLUMSUZ DEĞERLENDİRİLME KORKUSU, KENDİLİK ALGISI VE ANNE-BABA TUTUMLARININ SINAV KAYGISI ÜZERİNDEKİ YORDAYICI ETKİSİ**” adlı bu çalışmanın hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, bu çalışmanın herhangi bir kısmının başka bir akademik çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

... / ... / 20..

Püren SAYLAĞ

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	iii
TABLolar LİSTESİ.....	iv
ÖNSÖZ	vi
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	1
1.2. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi	1
1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	2
1.4. Araştırma Hipotezleri	2
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	3
2.1. Kaygı	3
2.1.1. Kaygı Türleri	3
2.1.2. Kaygı Bozuklukları.....	4
2.2. Sınav Kaygısı	4
2.2.1. Sınav Kaygısının Bileşenleri	5
2.2.2. Sınav Kaygısı Modelleri	5
2.3. Olumsuz Değerlendirilme Korkusu.....	7
2.3.1. Olumsuz Değerlendirilme Korkusu ve Sosyal Anksiyete İlişkisi	7
2.4. Kendilik Algısı	8
2.4.1. Kendilik Algısı Hiyerarşisi	9
2.4.2. Kendilik Algısı Kuramları	10
2.5. Anne-Baba Tutumları.....	10
2.5.1. Demokratik Tutum.....	11
2.5.2. Otoriter Tutum	11
2.5.3. Koruyucu-İstekçi Tutum	11
2.6. Araştırma Kavramlarının İncelendiği Çalışmalar	12
2.6.1. Sınav Kaygısının İncelendiği Çalışmalar	12
2.6.2. Olumsuz Değerlendirilme Korkusunun İncelendiği Çalışmalar.....	13
2.6.3. Kendilik Algısının İncelendiği Çalışmalar	14
2.6.4. Anne-Baba Tutumlarının İncelendiği Çalışmalar.....	16

3. YÖNTEM.....	17
3.1. Araştırma Modeli	17
3.2. Evren ve Örneklem.....	17
3.3. Verilerin Toplanması.....	17
3.3.1. Gönüllü Katılım Formu	17
3.3.2. Demografik Bilgi Formu	18
3.3.3. Sınav Kaygısı Envanteri (SKE)	18
3.3.4. Sosyal Karşılaştırma Örneği (SKÖ)	19
3.3.5. Ana Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ).....	19
3.3.6. Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği Kısa Formu (ODKÖ).....	19
3.4. Verilerin Analizi.....	20
4. BULGULAR	21
4.1. Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri	21
4.2. Bağımlı ve Bağımsız Değişkenin Normal Dağılımı.....	25
4.3. Değişkenlerin Toplam Puanlarının Demografik Verilerle Karşılaştırılması.....	26
4.3.1. Katılımcıların Cinsiyeti ile Araştırma Değişkenlerinin İlişkisi.....	26
4.3.2. Katılımcıların Psikiyatrik Tedavi Geçmişi ile Araştırma Değişkenlerinin İlişkisi	27
4.3.3. Katılımcıların Psikiyatrik Tedavisinin Devamlılığı ile Araştırma Değişkenlerinin İlişkisi.....	28
4.3.4. Katılımcıların Psikiyatri İlacı Kullanımı ile Araştırma Değişkenlerinin İlişkisi	29
4.3.5. Katılımcıların Psikiyatri İlacı Kullanımı Devamlılığı ile Araştırma Değişkenlerinin İlişkisi.....	30
4.3.6. Katılımcıların Psikoterapi Geçmişi ile Araştırma Değişkenlerinin İlişkisi	31
4.3.7. Katılımcıların Eğitim Aldıkları Alan ile Araştırma Değişkenlerinin İlişkisi ..	32
4.3.8. Katılımcıların Annelerinin Eğitim Düzeyi ile Araştırma Değişkenlerinin İlişkisi	32
4.3.9. Katılımcıların Babalarının Eğitim Düzeyi ile Araştırma Değişkenlerinin İlişkisi	34
4.3.10. Katılımcıların Ebeveynlerinin Medeni Hali ile Araştırma Değişkenlerinin İlişkisi	35
4.3.11. Katılımcıların Üniversite Sınavına Giriş Sayısı ile Araştırma Değişkenlerinin İlişkisi.....	36
4.3.12. Katılımcıların Gelir Durumu ile Araştırma Değişkenlerinin İlişkisi.....	37

4.3.13. Katılımcıların Kardeş Sayısı ile Araştırma Değişkenlerinin İlişkisi	39
4.3.14. Katılımcıların Kaçınıcı Çocuk Oldukları Sıralaması ile Araştırma Değişkenlerinin İlişkisi	40
4.4. Pearson Korelasyon Analizi Bulguları	41
4.5. Hipotezlere Dair Korelasyonel Analiz Bulguları	43
4.6. Değişkenlerin Sınav Kaygısını Yordayıcılığına Dair Çoklu Regresyon Analizi Bulguları	43
5. TARTIŞMA	45
5.1. Cinsiyete Dair Bulguların Tartışılması.....	45
5.2. Psikiyatrik Tedavi Geçmişi ve İlaç Kullanımına Dair Bulguların Tartışılması ..	46
5.3. Öğrenim Görülen Alana Dair Bulguların Tartışılması	47
5.4. Katılımcıların Annesinin Eğitim Durumuna Dair Bulguların Tartışılması	47
5.5. Ebeveynlerin Medeni Hali Dair Bulguların Tartışılması	48
5.6. Üniversite Sınavına Giriş Sayısına Dair Bulguların Tartışılması	48
5.7. Aile Gelir Düzeylerine Dair Bulguların Tartışılması	48
5.8. Katılımcıların Kardeş Sayıları ve Kaçınıcı Çocuk Olduklarına Dair Bulguların Tartışılması	49
5.9. Yaş Değişkenine Dair Bulguların Tartışılması	49
5.10. Araştırma Değişkenleri Arasındaki Korelasyon Bulgularının Tartışılması	49
5.11. Sınav Kaygısının Yordanmasına İlişkin Bulguların Tartışılması.....	51
6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	53
KAYNAKÇA.....	54
EKLER.....	66
Ek 1. Araştırma Uygulama İzni.....	66
Ek 2. Etik Kurul İzni	67
Ek 3. Gönüllü Katılım Formu.....	68
Ek 4. Demografik Bilgi Formu.....	69
Ek 5. Sınav Kaygısı Envanteri Kullanım İzni	70
Ek 6. Sınav Kaygısı Envanteri	71
Ek 7. Sosyal Karşılaştırma Ölçeği.....	73
Ek 8. Ana Baba Tutum Ölçeği	74
Ek 9. Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği Kısa Formu	77

ÖZET

OLUMSUZ DEĞERLENDİRİLME KORKUSU, KENDİLİK ALGISI VE ANNE-BABA TUTUMLARININ SINAV KAYGISI ÜZERİNDEKİ YORDAYICI ETKİSİ

Püren SAYLAĞ

Yüksek Lisans Tezi, Psikoloji Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Cumhur AVCİL

Temmuz, 2024; 91 Sayfa

Sınav kaygısı, öğrencilerin hayatlarında büyük önem attıkları dönemlerde karşılarına çıkıp performanslarını olumsuz yönde etkileyebilen bir psikolojik unsurdur. Ülkemizde birçok farklı sınav hayatın farklı aşamalarında tecrübe edilmektedir. Bu araştırmada ise üniversiteye giriş sınavına bağlı gelişen kaygı ele alınmaktadır.

Bu çalışmayla amaçlanan olumsuz değerlendirilme korkusu, kendilik algısı ve anne-baba tutumlarının sınav kaygısı üzerindeki yordayıcı etkisinin incelenmesidir.

Antalya ilinde özel öğretim kursuna kayıtlı olan ve üniversite sınavına hazırlanan 401 öğrenciyle yürütülen bu araştırmada Gönüllü Katılım Formu, Demografik Bilgi Formu, Sınav Kaygısı Envanteri, Sosyal Karşılaştırma Ölçeği, Ana Baba Tutum Ölçeği ve Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği Kısa Formu kullanılmıştır. Ölçeklere verilen yanıtlar SPSS 23 programı ile analize tabi tutulmuştur. Değişkenlerin demografik verilerle olan ilişkilerinin belirlenmesinde bağımsız gruplar t testi ve ANOVA, araştırma değişkenlerinin birbiriyle olan ilişkilerinin analizinde ise Pearson Korelasyon Analizi kullanılmıştır. Yordayıcı etki ise Doğrusal Regresyon Analizi stepwise metodu ile ölçülmüştür.

Araştırma sonuçlarına göre sınav kaygısı ve olumsuz değerlendirilme korkusu arasında pozitif yönlü, sınav kaygısı ve kendilik algısı arasında ise negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kişilerin psikiyatrik tedavi geçmişleri, cinsiyetleri, olumsuz değerlendirilme korkuları, kendilik algıları ve algıladıkları koruyucu-istekçi anne-baba tutumu sınav kaygısını yordamaktadır. Bu araştırmanın klinik alanda yapılan uygulamaların geliştirilmesi için katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

ANAHTAR KELİMELE: Anne-baba tutumları, Kendilik algısı, Olumsuz değerlendirilme korkusu, Sınav kaygısı

JÜRİ: Dr. Öğr. Üyesi Cumhur AVCİL

Dr. Öğr. Üyesi Oğuzhan HERDİ

Dr. Öğr. Üyesi Hatice Yıldız BURKOVİK

ABSTRACT

PREDICTIVE EFFECT OF FEAR OF NEGATIVE EVALUATION, SELF-PERCEPTION AND PARENTS' ATTITUDES ON TEST ANXIETY

Püren SAYLAĞ

MSc Thesis in Psychology

Supervisor: Asst. Prof. Cumhur AVCİL

July, 2024; 91 Pages

Test anxiety is a psychological factor that can affect students' performance negatively during periods of their lives to which they attribute great importance. In our country, many different tests are experienced in different parts of life. In this research, anxiety that is linked to university entrance exam is addressed.

The goal of this research is examining the predictive effect of fear of negative evaluation, self-perception and parental attitudes on test anxiety.

This study was conducted based on surveys with 401 students who are registered in private education courses in Antalya province and preparing for the university entrance exam. Students responses through the following scales evaluated as a part of this study: Demographic Data Sheet, Test Anxiety Inventory, Social Comparison Scale, Parental Attitudes Scale and Fear of Negative Evaluation Scale Shortened Form. Subject responses were analyzed with the program SPSS 23. For the analysis of the relationship of demographic variables with research variables, Independent Samples t Test and ANOVA were used. For the analysis of the relationship between research variable, Pearson Correlation Analysis is used. The predictive effect is measured with stepwise method of Linear Regression Analysis.

According to the research findings, there is a positive significant relationship between test anxiety and fear of negative evaluation, and a negative significant relationship between test anxiety and self-perception. People's psychiatric treatment history, gender, fear of negative evaluation, self-perception and perceived protective-demanding parental attitudes predict test anxiety. It is foreseen that findings of this research will contribute to improved clinical practices.

KEYWORDS: Fear of negative evaluation, Parental attitudes, Self-perception, Test anxiety

COMMITTEE: Asst. Prof. Cumhur AVCİL

Asst. Prof. Oğuzhan HERDİ

Asst. Prof. Hatice Yıldız BURKOVİK

SİMGELER VE KISALTMALAR

Simgeler

B	: Regresyon katsayısı
F	: ANOVA değeri
N	: Toplam sayı
p	: Anlamlılık düzeyi
r	: Korelasyon katsayısı
sd	: Serbestlik derecesi
SH_B	: Regresyonun standart hatası
ss	: Standart sapma
t	: t test değeri
$\bar{X}$	: Ortalama
$\%$	: Yüzde

Kısaltmalar

ABTÖ	: Ana Baba Tutum Ölçeği
APA	: American Psychological Association
DSM	: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders
ODKÖ	: Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği
OECD	: Organization for Economic Cooperation and Development
ÖSYM	: Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi
PISA	: Programme for International Student Assessment
SKE	: Sınav Kaygısı Envanteri
SKÖ	: Sosyal Karşılaştırma Ölçeği
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
YKS	: Yükseköğretim Kurumları Sınavı

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1. Kendilik algısının hiyerarşik organizasyonu	12
Tablo 2. Katılımcıların yaş dağılımı	21
Tablo 3. Katılımcıların cinsiyet dağılımı	21
Tablo 4. Katılımcıların üniversite sınavına giriş sayısı	21
Tablo 5. Katılımcıların eğitim aldığı alan	22
Tablo 6. Katılımcıların anne-baba varlığı	22
Tablo 7. Katılımcıların ebeveynlerinin medeni hali	23
Tablo 8. Katılımcıların kardeş sayısı	23
Tablo 9. Katılımcıların kaçınıcı çocuk olduklarının sıralaması	24
Tablo 10. Katılımcıların annelerinin eğitim durumu	24
Tablo 11. Katılımcıların babalarının eğitim durumu	25
Tablo 12. Katılımcıların ailesinin gelir düzeyi	25
Tablo 13. Değişkenlerin çarpıklık-basıklık değerleri	26
Tablo 14. Cinsiyet ve araştırma değişkenlerinin ilişkisi	27
Tablo 15. Katılımcıların psikiyatrik tedavi geçmişi ile araştırma değişkenlerinin ilişkisi	28
Tablo 16. Katılımcıların psikiyatrik tedavisinin devamlılığı ile araştırma değişkenlerinin ilişkisi	28
Tablo 17. Katılımcıların psikiyatri ilacı kullanmış olmaları ile araştırma değişkenlerinin ilişkisi	30
Tablo 18. Katılımcıların psikiyatri ilacı kullanımı devamlılığı ile araştırma değişkenlerinin ilişkisi	30
Tablo 19. Katılımcıların psikoterapi geçmişi ile araştırma değişkenlerinin ilişkisi	31
Tablo 20. Katılımcıların eğitim aldıkları alan ile araştırma değişkenlerinin ilişkisi	32
Tablo 21. Katılımcıların anne eğitim düzeyi ile araştırma değişkenlerinin ilişkisi	33
Tablo 22. Katılımcıların anne eğitim düzeyi için Gabriel çoklu karşılaştırma tablosu ..	34

Tablo 23. Katılımcıların babalarının eğitim düzeyi ile araştırma değişkenlerinin ilişkisi	34
Tablo 24. Katılımcıların ebeveynlerinin medeni hali ile araştırma değişkenlerinin ilişkisi	35
Tablo 25. Katılımcıların ebeveynlerinin medeni hali için Gabriel çoklu karşılaştırma tablosu	36
Tablo 26. Katılımcıların üniversite sınavına giriş sayısı ile araştırma değişkenlerinin ilişkisi	36
Tablo 27. Katılımcıların gelir durumu ile araştırma değişkenlerinin ilişkisi.....	37
Tablo 28. Gelir durumu için Tukey HSD ve LSD çoklu karşılaştırma tablosu	38
Tablo 29. Katılımcıların kardeş sayısı ile araştırma değişkenlerinin ilişkisi	39
Tablo 30. Kardeş sayısı için LSD çoklu karşılaştırma tablosu	40
Tablo 31. Katılımcıların kaçınıcı çocuk oldukları sıralaması ile araştırma değişkenlerinin ilişkisi	40
Tablo 32. Katılımcıların kaçınıcı çocuk oldukları sıralaması için LSD çoklu karşılaştırma tablosu.....	41
Tablo 33. Araştırma değişkenlerine ilişkin korelasyon değerleri	42
Tablo 34. Sınav kaygısının yordanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi bulguları	44

ÖNSÖZ

Yüksek lisans tez dönemimin başından itibaren bir yılı aşkın süre boyunca her zaman ulaşılabilir oluşu, ayırdığı kıymetli vakti, ilgisi ve paylaştığı akademik deneyimi için tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Cumhur AVCİL'e teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim boyunca sağladığı kıymetli burs desteği için TÜBİTAK Bilim İnsanı Destek Programları Başkanlığı (BİDEB), 2210/A Yurt İçi Genel Yüksek Lisans Burs Programına teşekkür ederim.

Eğitim hayatım boyunca sağladıkları maddi, manevi ve akademik destek için Gülcan SAYLAĞ ve Nesibe ÇALIŞKAN'a sonsuz teşekkür ederim. Bu zorlu süreci omuz omuza atlattığımız tüm sınıf arkadaşlarıma da ayrıca teşekkür ederim.

Kısıtlı vaktini ayırarak araştırmama katkı sağlayan tüm öğrencilere, yardımını esirgemeyen özel öğretim kursu psikolojik danışmanlarına, öğretmenlerine ve müdürlerine çok teşekkür ederim.

Son olarak bana karşı sevgi, destek ve güvenini her zaman hissettiren canım aileme teşekkür eder, bu uzun süreci kolaylaştırdıkları için minnetimi sunarım.

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Amacı

Sınav kaygısı, literatüre eklendiği günden beri hem ulusal yayınlarda hem de uluslararası alanda sıkça tartışılan bir konu olmuştur. Öğrencinin düşünce tarzları ve cinsiyetiyle olan ilişkisinden (Jolly ve ark., 2022; Onat Kocabıyık ve Donat Bacioğlu, 2020) akademik davranışlarına olan etkisine (Uzun Özer ve Topkaya, 2011) ve bedensel rahatsızlıklarla olan etkileşimine (Conley ve Lehman, 2011) kadar geniş bir çerçevede araştırmalar yapılmıştır. Sınav kaygısının bireysel sebep ve sonuçlarının incelendiği bu araştırma örnekleri dışında anne-baba tutumları, arkadaşlık ilişkileri ve çevreden algılanan uyarıcıların nasıl algılandığıyla bağlantılı şekilde de çalışmalar mevcuttur.

Anne-baba tutumlarının öğrencilerin sınav kaygısına olan etkileri çeşitli yaş gruplarında incelenmiş olmakla beraber bireylerin kendilerini nasıl gördüklerini (Yılmaz, 2000b) ve çevresel uyaranlara nasıl tepki verdiklerini de etkilediği düşünülmektedir. Bu araştırmanın amacı olumsuz değerlendirilme korkusu, kendilik algısı ve anne-baba tutumlarının sınav kaygısı üzerindeki yordayıcı etkisini incelemektir.

1.2. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi

Ülkemizde her yıl, çeşitli yaş gruplarından öğrenciler onlarca farklı sınava girmektedir. Bu sınavlardan bir tanesi olan Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS), liseden üniversiteye geçmek isteyen öğrencilerin girmesi gereken sınavdır. 2023 yılında Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) Başkanlığınca açıklanan verilere göre 3 milyon 527 bin 443 kişi bu sınava başvurmuştur (ÖSYM, 2023). Ancak yine aynı kurum tarafından yapılan açıklamaya göre örgün öğretimde kontenjan 923 bin 411 kişi olarak belirtilmiştir (ÖSYM, 2023). Sınava verilen önemi ve bu sınavın nasıl bir rekabet ortamı oluşturduğunu gösteren bu veriler ışığında akıllara gelen ilk psikolojik faktör sınav kaygısıdır.

Literatürde birçok farklı değişkenle ilişkilendirilen sınav kaygısının anne-baba tutumlarıyla olan ilişkisi de incelenmiş olup değişik sonuçlara ulaşılmıştır. Bu aşamada farklı yaş gruplarına ulaşılmış olup çeşitli ölçekler kullanılmıştır. Örneğin lise öğrencilerinin tamamına uygulanan ve Ana-Baba Tutum Envanteri kullanan Çapulcuoğlu ve Gündüz (2013) demokratik tutumla ilgili bilgi verirken Güler ve Çakır (2013) lise son sınıf öğrenci grubunda sadece anneden algılanan tutumun yordayıcı etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu gibi farklılaşmalar anne-baba tutumlarının sınav kaygısına olan etkisinin araştırma gruplarına göre değişimini bu çalışmada da gözlemleme ihtiyacı yaratmıştır.

Anne-baba tutumlarının benlik algısı ve psikolojik sağlamlıkla olan ilişkisini inceleyen Gündüz Algünerhan (2017), demokratik ebeveyn tutumları ile benlik algısı arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Bıçkur (2015) ise araştırmasında sınav kaygısının anne-baba tutumları ve kendilik algısının alt alanı olan benlik saygısı ile olan etkileşimini incelemiş ve çeşitli demografik değişkenlerle olan ilişkisini ortaya koymuştur. Bu araştırmalardan hareketle kendilik algısının da sınav kaygısıyla ilişkisinin

araştırılması gerektiği düşünülmektedir.

Olumsuz değerlendirilme korkusu ve kendilik algısı da ilişkili olduğu düşünülen değişkenlerdendir. Olumsuz değerlendirilme korkusunun anne-baba tutumlarıyla olan ilişkisini inceleyen Cankardaş (2019) erkeklerde aşırı koruyucu ebeveyn tutumunun önemli bir yordayıcı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Aynı çalışmada benlik saygısını da inceleyen Cankardaş (2019) erkeklerde olumsuz değerlendirilme korkusunu yordamada etkili olmadığı, kadınlarda ise yordayıcı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Cinsiyete bağlı farklılaşmayı gözler önüne seren bu çalışmadan hareketle kendilik algısı ile olumsuz değerlendirilme korkusu ve sınav kaygısı arasındaki ilişkide de benzeri bir ayırım görülüp görülmeyeceği araştırılacaktır.

1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma verileri Antalya ilindeki özel öğretim kurslarında öğrenim gören öğrencilerden toplandığından sonuçların genellenebilirliği sınırlıdır. Öğrencilerin sınav kaygısı yaşayabilecekleri, ülke çapında gerçekleşen birçok farklı sınav (KPSS, TUS, DUS vb.) bulunmakla beraber bu araştırmaya sadece üniversite sınavına hazırlanan öğrenciler dahil edilmiştir. Ayrıca araştırmaya katılım sağlayan öğrencilerin çoğunluğu 18 yaşında ve sınava bir kez girmiş kişilerdir.

Veri toplama süreci formlar aracılığıyla yürütüldüğünden verilen cevapların kapsayıcılığı ölçek sorularının içeriği ile sınırlıdır.

1.4. Araştırma Hipotezleri

- Sınav kaygısı ve olumsuz değerlendirilme korkusu arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.
- Sınav kaygısı ve olumsuz kendilik algısı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.
- Olumlu kendilik algısı ve olumsuz değerlendirilme korkusu arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.
- Otoriter anne-baba tutumu sınav kaygısı ve olumsuz değerlendirilme korkusu arasındaki ilişkiyi artış yönünde yordamaktadır.
- Demokratik anne-baba tutumu sınav kaygısı ve olumsuz değerlendirilme korkusu arasındaki ilişkiyi azalış yönünde yordamaktadır.
- Koruyucu-istekçi anne-baba tutumu sınav kaygısı ve olumsuz değerlendirilme korkusu arasındaki ilişkiyi artış yönünde yordamaktadır.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmayı oluşturan sınav kaygısı, olumsuz değerlendirilme korkusu, kendilik algısı ve anne-baba tutumları değişkenlerinin kuramsal arka planı bu kısımda incelenecektir.

2.1. Kaygı

Kaygı, kişinin bir durum karşısında kendini tehdit altında hissetmesiyle ortaya çıkan ve duruma uygun ölçüde olmayan, genele yayılmış huzursuzluk halidir (Karahana ve Karaaziz, 2023). Sözlük anlamı olarak “dar yer” ve “geçit” ifadeleri ile köken ortaklığı bulunduğu belirtilen “Angustiae” ve “Enge” kelimeleri dilimize “kaygı” olarak çevrilmiştir (Freud, 1917/2016). Kaygının tanımı yapılırken, başta Freud tarafından, belirgin bir kaynağa yönlendirilmiyor oluşu ile korkudan ayrılmıştır (Freud, 1917/2016). Bir durum ya da nesnenin tehdit unsuru olarak görülmesi korkuyu, bu durumun algılanıp yorumlanmasındaki gerçek dışılık ise kaygıyı doğurur (Manav, 2011). Aynı zamanda dehşet de Freud (1917/2016) tarafından, kaygıyla beraber, hazırlıksız yakalanan bir tehlike durumu olarak tanımlanmış ve kaygı sayesinde bu tehlikeye hazır olunabileceği öne sürülmüştür. Bu bağlamda kaygının da korku gibi kişiyi şartlara uyumlu hale getiren bir duygu olduğu söylenebilir (Şahin, 2019).

American Psychological Association (APA, 2024) tarafından kişinin olası bir tehlike, felaket ya da terslik durumunu öngörerek hissettiği; kas gerginliği, soluk alıp verme ve kalp atışlarındaki artma şeklindeki bedensel belirtilerle seyreden endişe durumu olarak açıklanan kaygının insan fizyolojisine etkisi de üzerinde durulması gereken bir diğer boyuttur. Kaygı hissiyle beraber sempatik sinir sistemi işlemeye başlar ve kaygı duyulan ortamdan uzaklaşmaya hazırlanan canlıda göz bebeklerinde büyüme, kalp ritminde artış, ağızda kuruluk hissi, mide bulantısı ve baş dönmesi gibi belirtiler ortaya çıkar (Tamam ve Demirkol, 2019). Bireylerin gündelik hayat akışında zaman zaman kaygı hissiyle karşılaşmaları olağan ve performans arttıran bir durum iken (Gençdoğan, 2010; Tsegay ve ark. 2019) bu hissin günün belirli bir bölümünü kaplıyor olması, kişinin yaşamını engelliyor hale gelmesi ve çeşitli olumsuzluklara neden olması gibi etkenler kaygı bozukluğuna işaret eder.

Kaygıya neden olan olay ve bu olaylara verilen bilişsel ve davranışsal tepkiler kişiden kişiye değişebilmekte, ayrıca yaş faktörü de bu noktada önemli olmaktadır. Değişik yaş gruplarından bireyler için farklılaşabilen kaygı konuları Çoban ve Karaman (2013) tarafından sınav hazırlığı, meslek seçimi, evlilik kararı verme şeklinde örneklendirilmiştir.

2.1.1. Kaygı Türleri

Cattell ve Scheier (1961) tarafından temelleri atılan, Spielberger’in (1966) İki Faktörlü Kaygı Kuramına göre kaygı türleri “Durumluk Kaygı” ve “Sürekli Kaygı” olarak ikiye ayrılmaktadır.

Durumluk Kaygı: Bir olay ya da dış etken ile bağlantılı, geçici olarak yaşanan ve kişinin daha önceki deneyimlerine dayanarak tehdit algıladığı kaygı türüdür (Spielberger, 1966). Olaya bağlı olarak kaygı yoğunluğu zaman içinde değişebileceği gibi daha kişinin verdiği reaksiyonlardan da etkilenmektedir (Spielberger, 1972). Kaygı yaratan durumun ortadan kalkması ile durumluk kaygının da yok olacağı söylenebilir. Sınav kaygısı, durumluk kaygının bir türü olarak görülmektedir ancak sürekli kaygı düzeyi yüksek olan kişilerin sınav kaygısının da yüksek olduğu bulunmuştur (Alyaprak, 2006).

Sürekli Kaygı: Aslına bakıldığında riskli olmayan durumların dahi bireye tehlikeli ve tehdit kaynağı olarak görüldüğü kaygıya yatkınlık halidir (Öner ve Le Compte, 1983). Spielberger (1972) bu durumun çocukluktaki ebeveyn ilişkilerine ve cezalandırılma sistemine dayandırılabilirliğini söylemektedir. Aynı zamanda durumluk kaygının kişinin gelecek yaşamında ne sıklıkla tecrübe edileceğini de ifade eder (Spielberger ve Reheiser, 2009).

2.1.2. Kaygı Bozuklukları

Kaygı, kişinin karşı karşıya geldiği şartlara uyumunu sağlayıp gelişimini pozitif yönde etkileyebildiği gibi kişiyi tam tersi yönde de etkileyebilmekte; fizyolojik belirtilerin görülme sıklığıyla belirlenen eşiğin aşılması ile bozukluk halini almaktadır (Karamustafahoğlu ve Yumrukçal, 2011).

Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı 5. baskısı DSM-5 (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2013) kaygı bozukluklarını “Ayrılma Kaygısı Bozukluğu, Seçici Konuşmazlık (Mutizm), Özgül Fobi, Toplumsal Kaygı Bozukluğu (Sosyal Fobi), Panik Bozukluğu, Agorafobi, Yaygın Kaygı Bozukluğu, Maddenin/İlacın Yol Açtığı Kaygı Bozukluğu, Başka Bir Sağlık Durumuna Bağlı Kaygı Bozukluğu, Tanımlanmış Diğer Bir Kaygı Bozukluğu ve Tanımlanmamış Kaygı Bozukluğu” olarak sınıflandırmıştır.

2.2. Sınav Kaygısı

Kişiler becerilerinin sınıandığı durumlarla karşılaştıklarında sürecin başarısızlıkla sonuçlanma ihtimali sıklıkla korku, endişe hislerinin ortaya çıkmasına ve artmış kaygı düzeyine sebep olur (Von der Embse ve ark., 2018). Değerlendirilmeye tabi tutulma durumunun bir sınav ya da benzeri şekilde gerçekleştiği; bilişsel, fiziksel ve davranışsal belirtilerin olumsuz sonuçlar alma endişesine eşlik etmesine sınav kaygısı denir (Zeidner, 1998).

Zeidner ve Matthews (2003) tarafından belirtildiği üzere kaygı eşikleri görece düşük olan kişiler sınav kaygısı yaşamaya eğilimlidir. Sınav sırasında kaygı, korku ve panik gibi duygusal tepkilerle beraber kas gerginliği, terleme ve kalp atışında hızlanma gibi fiziksel belirtiler de görülür (Sakka ve ark., 2020). Araştırmalar sonucunda sınav kaygısının dinamik bir yapıda olduğu ve sınav zamanı yaklaştıkça kaygının da arttığı bilgisine ulaşılmıştır (Lotz ve Sparfeldt, 2017; Soares ve Woods, 2020). Kavakçı ve arkadaşları (2014) tarafından 436 öğrencinin katılımıyla yapılan araştırmaya göre öğrencilerin %48’inde sınav kaygısı görülmektedir. 72 ülkeden seçilen 15 yaşındaki öğrencilerin katılım gösterdiği 2015 yılının Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) verilerine bakıldığında, katılımcıların %59’unun sınavın zorluğuyla

ilgili sıklıkla kaygılandıkları, %55'inin iyi hazırlanmış olsalar bile bir sınava katılmaktan kaygı duydukları ve %66'sının düşük not kaygısı olduğu görülmektedir (OECD, 2017). Bu kapsamlı sonuca bakıldığında sınav kaygısının öğrencilerin iyi oluşunu dünya çapında etkilediği söylenebilir (Fong ve Soni, 2022).

Kişilerde kaygı hissinin birçok kaynağa bağlı olabileceği bilinirken bu kaynaklardan bir tanesinin de ebeveynler olduğu düşünülmektedir. Anne ve babanın koyduğu hedef ve çocukta beklentilerinin çocuğun kapasitesinin üzerinde olması, olumsuz bir tabloda yargılanma ve eleştirilme ihtimali de çocuğun kaygı hissetmesinin önünü açmaktadır (Koruklu ve ark., 2006). Çeşitli etmenlerle bağlantılı olan bu kaygı durumunun öğrencilerde panik atakları, depresyonu ve yeme bozukluklarını tetikleyebildiği, uyku düzeni ve olumlu ruh halini etkileyebildiği; hatta kendine zarar verme davranışlarına yol açabildiği belirtilmiştir (Bentley ve ark., 2016; Rodway ve ark. 2016; Soares ve Woods, 2020). Bu durum karşısında ise öğrencilerin çoğunun ilaçlara başvurduğu ancak profesyonel yardım alma oranlarının çok daha düşük olduğu bilinmektedir (Neuderth ve ark., 2009). Spesifik olarak, tedavi gerekecek düzeyde yüksek kaygılı öğrencilerin oranı %10 iken psikoterapiye başvuranların oranı %7 olarak bulunmuştur (Schaefer ve ark.'tan [2007] aktaran Neuderth ve ark., 2009).

2.2.1. Sınav Kaygısının Bileşenleri

Liebert ve Morris (1967)'in kuramına göre sınav kaygısını oluşturan olmak üzere iki bileşenden bahsedilebilir, kuruntu ve duyuşsallık. Kişinin performans beklentisiyle bağlantılı olan kuruntu bileşeni olumsuz düşüncelerin başarısızlığa yol açtığını öne sürer (Liebert ve Morris, 1967). Sınav kaygısının bilişsel yönünü oluşturan kuruntu, kişinin kendisine yönelik başarısızlığı öngören düşüncelerinden oluşur (Öner, 1990). “Yapamayacağım”, “Hiçbir şey bilmiyorum”, “Yeterli değilim” gibi düşünceler kuruntu bileşenine örnek olarak verilebilir. Duyuşsallık ise sınav anında otonom olarak gerçekleşen fiziksel belirtiler olarak açıklanır (Liebert ve Morris, 1967). Bu belirtiler arasında kalp atışlarında hızlanma, soluk alıp vermede artış, terleme, karın ağrısı gibi birçok şey sayılabilir. Kişinin olumsuz düşüncelerinin duyuşsallığı etkilediği düşünülmektedir.

Zeidner (1998) bu iki bileşene ek olarak davranışsal bileşenden de bahsetmiştir. Bu bileşen, öğrencinin sınava çalışma stratejilerindeki hatalar, bilgiyi akılda tutma ve sınavda aktarmada sorunlar vb., çalışmayı erteleme ve sınava girmekten kaçınma gibi durumlardan oluşur (Ulusoy ve ark., 2016).

2.2.2. Sınav Kaygısı Modelleri

Sınav kaygısı literatüründe birbirinden farklı birçok modelin tartışıldığı görülmektedir. Bu modeller Zeidner (1998) tarafından aşağıdaki gibi gruplandırılmıştır.

Güdülenme (Drive) Modeli: Kişilerin sınav sırasındaki performanslarının uyarılma düzeyi ve anksiyete seviyeleri ile ilişkili olduğunu savunan bu model Spence ve Spence (1966) tarafından ortaya atılmıştır. Kaygıları yüksek olan kişilerin uyarılma eşiklerinin düşük olduğu ve bu durumda fazla motivasyonun performansı düşürdüğü belirtilmiştir. Sınanma durumu zorlaştıkça kaygının performansı olumsuz etkilediği, kolay görevlerde ise olumlu etki gösterdiği belirtilmiş olup Yerkes-Dodson Yasasına atıfta

bulunulmuş, performansın iyileştirilmesi için optimum uyarılma düzeyinde kalınması gerektiği savunulmuştur (Spence ve Spence, 1966). Sınavın zor ve kolay olması durumunda kaygının farklı işlev göstermesinin sebebi, artan uyarılma ve istek düzeyiyle birlik kolay sınavlarda doğru yanıtların baskı olması sebebiyle eşiği geçiyor olması ancak zor sınavlar yanlış yanıtların baskınlığının kişiyi başarısızla itmesidir (Zeidner, 1998).

Eksiklik Modelleri: Bu modeller sınav kaygısının kişilerin eksikliklerinden kaynaklandığını öne sürmektedir (Sayar Özel, 2022). Bu eksiklikler dikkati yöneltme ve ders çalışma becerileri olarak ayrılmaktadır.

Bilişsel Dikkat Modeli, Wine (1971) tarafından kişilerin sınav kaygısının dikkatini sınava odaklayamamalarına bağlı olması ile açıklanır. Sınav kaygısı düşük kişilerin dikkat odağı yaptıkları işte iken yüksek olanlar kendi bedenlerinde açığa çıkan belirtilerle ilgilenir, değerlendirilme durumuna odaklanırlar (Wine, 1971). Bu durum performansı etkilemekte ve kişinin potansiyelini ortaya çıkarmasını zorlaştırmaktadır. Marlett ve Watson (1968) kişilerin sınav sırasındaki kendi yetersizliği ve başkalarının başarısı hakkındaki kuruntulu düşüncelerini kaçınma davranışları olarak yorumlamakta, bu davranışları engellemenin performansı arttıracığını öne sürmektedir.

Beceri Eksikliği Modeli ise kişilerin ders çalışma alışkanlıklarının yetersiz olması sebebiyle eğitim materyallerini etkili kullanamamaları, çalışma zamanını yönetememeleri ve sınavlarda bilgileri hatırlayamamalarına bağlı olarak sınavda yüksek kaygı yaşadıklarını açıklar (Zeidner, 1998). Bu süreci bir zincirleme işlem olarak açıklayan Zeidner (1998), çalışma becerisinde eksiklik bulunan öğrencinin sınavda başarısız olacağını düşündüğünü ve kaçınma davranışlarında bulunduğunu, kaygısının arttığını, bu durumun da başarısızlığa yol açtığını belirtir.

Çağdaş Bilişsel-Motivasyon Modelleri: Çağdaş Bilişsel-Motivasyon Modelleri, Güdülenme ve Eksiklik Modellerine göre daha geniş bir çerçeveden kaygı-motivasyon ilişkisini ele almaktadır (Zeidner, 1998). Bu ilkeler iki ana başlıkta incelenebilir.

Öz-Düzenleme Modeli, temelde insan davranışını bir makinenin işleyişine benzeterek günlük hayatta aldığı aksiyonları bir referans noktasına göre planladığını ileri sürer (Scheier ve Carver, 1988). Eğer referans noktası ile davranışın getirdiği sonuç arasında bir fark oluştursa bu sorun giderilmeye çalışılır (Scheier ve Carver, 1988). Ancak bu sorun giderme işlemi sırasında karşılaşılabilecek şüphe ve yetersizlik hisleri kaygı uyandırıcıdır (Zeidner, 1998). Sınav kaygısı yüksek olan kişiler değerlendirilmeye tabi tutulduklarında onlara sunulmuş olan ipuçlarını yanlış değerlendirir, yeterliliklerini küçümseyen düşüncelere kapılarak performanslarını düşürürler. Ayrıca sınav kaygısı yüksek olan bireylerin değerlendirildikleri duruma verdikleri önem arttıkça başarısız olma beklentileri de artacak ve bu olumsuz düşünceler onların motivasyonlarını etkileyerek kaçınma davranışlarında bulunmaya itecektir (Carver ve Scheier, 1989).

Öz-Değer Modeli, Covington (1992) tarafından ortaya atılmış olup bireylerin kendini kabullerinin toplum tarafından dayatılan başarı algısına bağlı olduğunu ve kişiye ne kadar başarılıysan o kadar değerlisin şeklinde yansıtıldığını belirtmiştir. Öğrencilerin yeteneği her şeyin üstünde tutmaları ve okul başarılarını belirleyen şeyin kişisel yeterlilikleri olduğu görüşü ile başarıya paralel olumlu bir kendilik imajı çizimleri olarak özetlenebilir. Aynı zamanda başarı elde etmek için sarf edilen çaba arttıkça başarısızlıktan

duyulan korku da artmakta, öğrenci kendisini değersiz ve yetersiz hissedebilmektedir (Zeidner, 1998). Bu model sınav kaygısına farklı bir noktadan da değinmekte, öğrencilerin sınav sırasındaki başarısızlıklarını atfedebilecekleri bir alan açıyor olduğunu öne sürmektedir. Başarısızlığı sınav kaygısına bağlayan öğrenci “onuruyla” başarısız olmuş sayılmakta ve kendilik değerine atıfta bulunulmamaktadır (Zeidner, 1998).

İşlem (Transactional) Modelleri: Kaygı üzerinde kişilik ve çevresel stres etmenlerinin dinamik bir etkileşim halinde olduğu belirtilen bu modelde kişiler, karşılaşılan durumlar, duygusal tepkiler, başa çıkma mekanizmaları ve adaptif sonuçlar ele alınmaktadır (Zeidner, 1998). Spielberger’in kaygının belirli bir durumda ortaya çıkıp sonrasında sönümlendiğini veya kişinin yatkınlığına bağlı olarak sürekli hale geldiğini açıkladığı Durumluk-Sürekli Kaygı Modeli bu kapsamdadır.

İşlemsel Süreç Modeli, sınav kaygısının bileşenlerini oluşturan kuruntu ve duyusallığın yanında önceki olumsuz sınav tecrübelerinin karşılıklı etkileşimi incelenmektedir. Kuruntu bileşeninin kişinin kendisi hakkındaki olumsuz düşüncelerinden etkilendiği düşünülürse, yaşanan olumsuz tecrübeler bu bileşeni etkileyecek ve durumluk kaygıyı arttıracaktır. Aynı zamanda zorluk derecesi gibi sınava dair özellikler ya da hazırlanma ve bilgiyi aktarma becerisi gibi öğrenciyle ilgili durumların da sınav kaygısını etkilediği bu modelle anlatılmıştır (Kırkık, 2020).

2.3. Olumsuz Değerlendirilme Korkusu

Olumsuz değerlendirilme korkusu, Watson ve Friend (1969) tarafından, bir kişinin başkalarının görüşlerini önemsemesi, kendisi hakkında olumsuz değerlendirmelerde bulunulacağını düşünmesi ve değerlendirme durumlarından kaçınması şeklinde tanımlanmıştır. Yine Watson ve Friend (1969) tarafından sosyal anksiyete tanımı ikiye ayrılmış, topluluk içinde bulunmaktan duyulan korku, endişe, rahatsızlık ve kaçınma durumlarına “Sosyal Değerlendirme Kaygısı”; olumsuz değerlendirmeye maruz kalma korkusuna ise “Olumsuz Değerlendirilme Korkusu” denmiştir. Temelde kaygı ve korku kavramlarının farklı oluşu ile de açıklanan bu kavramsal ayrışma birbiri ile yakından ilgili ancak farklı iki değişken ortaya koymaktadır (Liu ve ark. 2020). Olumsuz değerlendirilme korkusu yaşayan bireyler başkalarının onlardan daha iyi durumda olduğunu ve kendilerinin yetersiz olarak görülüp aşağılanacağını ve dalga geçileceğini düşünmektedirler (Rapee ve Heimberg, 1997). Bireylerin başkaları tarafından beğenilme ve onaylanma ihtiyaçlarının olumsuz değerlendirilme korkusuna zemin hazırladığı bilinmekle beraber kişilerin kaygılarının artmasıyla beraber kendilerine yönelik değerlendirmeleri olumsuz algılamaya yatkınlıklarının da arttığı bilinmektedir (Schlenker ve Leary, 1982).

2.3.1. Olumsuz Değerlendirilme Korkusu ve Sosyal Anksiyete İlişkisi

Olumsuz değerlendirilme korkusu, toplumdaki kişiler tarafından küçük düşürülmekten, dalga geçilmekten ve eleştirel yorumlar almaktan korkma ve kaygılanma hali iken sosyal anksiyete sosyal durumlarla ilgili duyulan kaygının duygusal dışavurumu olarak tanımlanmaktadır (Gök ve Yalçınkaya-Alkar, 2020). Yani olumsuz değerlendirilmeye dair ihtimal ne kadar büyükse, kaygı da o kadar artmaktadır (Rapee ve Heimberg, 1997). Kişilerin olumsuz değerlendirilme korkusuna sahip olması değerlendirmeye alınacağını düşündüğü toplantı, sunum, iş görüşmesi, mülakat gibi

durumlarda zorluk yaşamasına neden olmakta ve tehlike olarak algılanan bu durumlardaki performans etkilenmektedir (Ezer, 2020). Ayan ve Ünsar (2015) olumsuz değerlendirilme korkusunun sosyal kaygı gibi daha kapsamlı psikopatolojilere de önayak olabileceğini ve özsayıda azalma, kişilerarası etkileşimde zorluklar gibi durumlara yol açarak iş hayatını etkileyebileceğini belirtmiş, bu nedenle çalışmasına liderlik pozisyonuna gelme ihtimali olan meslek gruplarını dahil etmiştir. Değerlendirilme ihtimalinin ortaya çıkmasıyla birlikte kişiler kaçınma davranışları göstermeye başlayabilir ve bu durum akademik başarıyı etkiler (Alkan ve Bökeoğlu, 2020). Öğrenciler sınıfta söz almaktan, ya da deneme sınavlarına katılım sağlamaktan kaçınabilir, yetişkin hayatta bu tutum sunum yapma ya da bir toplantı görüş bildirmekten kaçınma haliyle devam edebilir. Araştırmacılar bu korkuyu sınav kaygısından ayırmakta ve sadece akademik bir sınanma durumunda değil güncel hayatta karşılaşılan randevu ve iş görüşmesi gibi değerlendirilme alanlarında da hissedilebileceğini söylemektedir. Ancak sınav kaygısı ile olan ilişkisine bakıldığında, sınav sonucunun kötü gelmesi beklentisiyle beraber oluşan odaklanamama ve bilgileri hatırlayamama durumları olumsuz değerlendirilme korkusuna işaret eder (Sübaşı, 2007). Ayrıca Elliot ve McGregor (1999) tarafından belirtildiği üzere sınav kaygısı olan kişilerin hedeflerine ulaşma motivasyonu yerine başarısızlıktan kaçınmayı motivasyon odağı haline getirmeleri başkalarının görüşlerine karşı ne kadar duyarlı oldukları yönünde yorumlanabilir.

2.4. Kendilik Algısı

Kendilik, bireyin yaşadığı şeyleri anlamlandırması ve düzenlemesi için bir sınır çizmesini sağlayan yapıdır (Özen, 2014). Ergenlikle beraber bireylerde içsel ve dışsal faktörlerin etkisinin daha fazla görülmeye başlamasıyla kendilik (benlik) kavramı şekillenir, davranış ve bilişteki farklılaşma ile ergenin benliği oluşur (Bozkurt, 2019). Bireyin kendisiyle ilgili düşünceleri, hedefleri ve değerlendirmelerinden oluşan kendilik kişinin duygu ve davranışlarında belirleyicidir (Güler ve Yetim, 2008). Kendilik algısı, kişinin kendisiyle ilgili tüm bu görüşleri nasıl algıladığıdır. Çevresel etmenlerden ve kişilerden beslenen bu algı, bireyin davranışlarını etkilemekte ve bu etki kendisini nasıl gördüğünü belirlemektedir (Shavelson ve ark., 1976). Kendilik algısı, kişinin sosyal yapıya dahil olmasıyla beraber hangi yaş grubundan olduğu fark etmeksizin yaşadığı etkileşimler sonucunda oluşturduğu çok boyutlu bir yapıdır (Sisto ve Martinelli'den [2004] aktaran Cueli ve ark., 2020).

Yaşamın erken dönemlerinde ebeveynlerle kurulan ilişkilerin kendilik algısını etkilediği ve olumlu bağlanma örüntülerine sahip bireylerin kendilik algılarının da olumlu şekilde geliştiği bilinmektedir (Batıgün ve Oktay, 2014). Diğer yandan ebeveynlerin kendilik algıları da çocuk yetiştirme pratikleri açısından önem arz etmekte, çocukla olan ilişkinin kurulması ve ebeveyn rollerinin devamlılığını etkilediği düşünülmektedir (Güler ve Yetim, 2008). Yoğun olarak ergenlik dönemi ile ilişkilendirilen kendilik algısının gelişiminde ebeveynlerin rolü belirgin olmakla birlikte toplumsal diğer etkenler, cinsiyet faktörünün algılanışı, öğretmenler ve yaşlılarla kurulan ilişkiler de göz ardı edilemez (Ünsal Barlas ve ark., 2010).

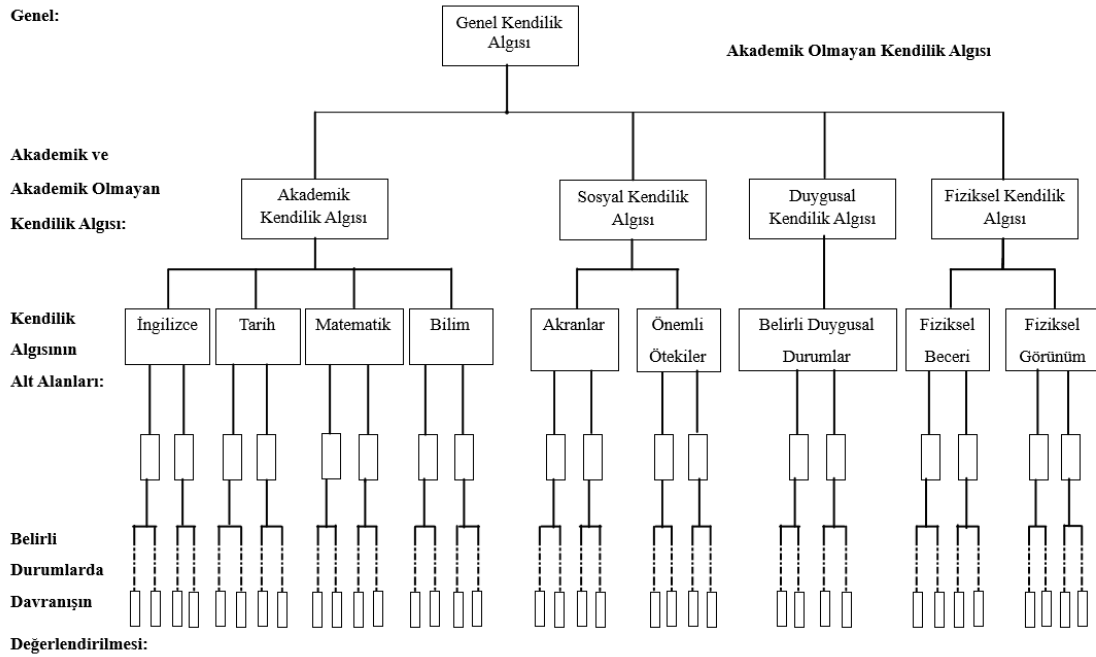
Shavelson ve arkadaşlarına göre kendilik algısı “düzenli, çok yönlü, hiyerarşik, istikrarlı, gelişimsel, değerlendirci, ayırt edilebilir” olmak üzere yedi özellikten oluşur (Shavelson ve ark., 1976, s. 411). Kişinin kendilik algısının düzenli oluşu, içinde yaşadığı topluluğun etkilerini yansıtmasıyla açıklanmaktadır.

Çok yönlü, hiyerarşik ve istikrarlı olma durumları birbiriyle ilişkili görünmekte; sosyal, duygusal, fiziksel ve akademik kendilik algısı alt başlıklarının etkileşim içinde oluşunu ifade etmektedir. Kendilik algısının gelişimsel yanı sıra çocukların başta kendilerini çevredeki bireylerden ayırt edemiyor oluşlarıyla ve zaman içinde bu algılarının gelişmesi ile ifade edilmektedir. Değerlendirici özellik de bireylerin kendilerini kişiler ve olaylara bağlı olarak değerlendirmeleri ve kendileri hakkındaki algılarının bu değerlendirmeler sonucunda oluşması ile ilgilidir. Son olarak ayırt edilebilir oluşu ise ortak yanları bulunan kavramlardan ayrışmasının mümkün olması ile açıklanmış, hiyerarşi modelindeki ayırım örnek gösterilmiştir.

2.4.1. Kendilik Algısı Hiyerarşisi

Shavelson ve arkadaşları (1976) tarafından yapılan hiyerarşik modele göre genel kendilik algısı akademik ve akademik olmayan kendilik algısı olarak ikiye ayrılmakta, akademik kendilik algısını oluşturan bilimsel alt alanların yanında akademik olmayan kendilik algısı sosyal, duygusal ve fiziksel kendilik algısı olarak ayrılmaktadır. Bu alanlarda meydana gelen ayırımın davranışlara yansımalarıyla beraber dallanan bir yapıda sürekli ilerleyişi bir tablo ile şu şekilde gösterilir:

Tablo 1. Kendilik algısının hiyerarşik organizasyonu

Kaynak: Shavelson, R. J., Hubner, J. J. ve Stanton, G. C. (1976). Self-concept: Validation of construct interpretations. *Review of educational research*, 46(3), 407-441.

2.4.2. Kendilik Algısı Kuramları

Kendilik algısıyla ilgili iki farklı görüş ortaya atılmış, ancak bu görüşlerin eksik ve geçerlilikten uzak yanları olduğu gerekçesiyle tartışmalar yaşanmıştır (John ve Robins, 1994). İlk görüş, kendilik algısının sosyal bir temele dayandığı ve kişilerin kendilerini görüş şekillerinin başkalarını algılayışlarıyla aynı olduğu şeklinde iken bir başka görüş kişinin kendini algılayışının yanlı olduğunu ve başkalarının algısından daha olumlu bir yargıya varma eğiliminde olduğunu iddia eder (John ve Robbins, 1994). Bem (1965)'in Kişilerarası Kendilik Algısı Teorisine göre, bireyler tutum ve hislerini kendi davranışlarından ve bu davranışları meydana getiren koşullardan anlamaya çalışırlar, ancak bu içsel gözlemden elde edilen bilgilerin yetersiz kalması halinde dışarıdan bir kişinin gözlemlediği şeylere güvenmek zorunda kalır (Bem ve McConnell, 1970). Yani kişinin kendilik algısı, kendisi dışındaki kişilerin onun davranışlarını algılayış biçimi ile aynıdır ve bu durum bir dizi deney ile kanıtlanmıştır (Bem ve McConnell, 1970).

Taylor ve Brown (1988) tarafından savunulan kuram ise kişilerin kendilik algılarının başkalarının onları algılayış biçimlerinden belirgin derecede daha olumlu olduğunu iddia eder. Lewinsohn ve arkadaşlarının (1980) yürüttüğü deneysel çalışmada depresyon tedavisi alan ve kontrol grubunda bulunan katılımcılar karşılaştırıldığında, kontrol grubundaki katılımcıların kendilerini gözlemcilerden daha pozitif algıladıkları ortaya çıkmıştır.

2.5. Anne-Baba Tutumları

Thurstone ve Chave (1929) tutum kavramını “Bir insanın belirli bir konu hakkındaki eğilimlerinin ve duygularının, önyargı ya da yanlılıklarının, fikirlerinin, korkularının, tehditlerinin ve kanaatlerinin toplamı” olarak tanımlamıştır (s.7). Bireylerin doğuştan geliştirdikleri bir özellik olmayan tutum, yaşam süresince karşı karşıya kalınan olaylar ve bu olaylara verilen tepkilerden dolayı gelişen davranışsal eğilimlerdir (Yenen ve Göç, 2024). Kişilerin olaylar karşısında aldıkları tavırlar, yani tutumları, yaşam deneyimlerinden etkilenmekte ve bu deneyimlerin oluşmasında anne-babaların çocuğa davranışları, sağladıkları ortam gibi etkenler belirleyici olmaktadır (Çakmak ve ark., 2019). Aile içinde kurulan ilk ilişkilerin yaşam boyu diğer insanlar ve objelere karşı olan tutumu, kişinin hayat görüşünü ve davranış tarzını belirlediği düşünülmektedir (Özyürek ve Özkan, 2015). Bu anlamda araştırma boyunca anne-baba tutumlarının kişiler üzerindeki etkisi, belirli kavramsal gruplamalar dahilinde açıklanmaya çalışılacaktır.

Anne-baba tutumlarının ele alınışında, araştırmacıların farklı kategorilerden bahsettikleri görülmektedir. Baumrind (1966) demokratik, otoriter ve izin verici anne-baba tutumlarından bahsetmiş ve demokratik tutumun önemini vurgulamıştır. Maccoby ve Martin (1983) bu üç boyutun dışına çıkarak ebeveyn tutumlarını öncelikle ikiye, sonrası ise ortak noktalarına dayalı olarak dörde ayırmıştır. Duyarlılık ve talepkârlık/denetleme boyutlarının kesişimlerinden ortaya çıkan tutumlar demokratik, otoriter, izin verici-hoşgörülü ve izin verici-ihmkâr anne-baba tutumlarıdır (Yılmaz, 2000a). Bu çalışma dahilinde ele alınacak olan tutumlar kullanılan ölçeğe paralel olarak demokratik, koruyucu-istekçi ve otoriter anne-baba tutumları şeklinde sınıflandırılmaktadır.

2.5.1. Demokratik Tutum

Anne-baba tutumlarına dair yapılan araştırmalara bakıldığında en olumlu verilere ulaşılan grubun demokratik tutum sergileyen ebeveynler olduğu söylenebilir. Ailedeki demokratik tutum, kuralların tüm aile bireyleri için geçerli olduğu ve gönüllü olarak benimsendiği, çocuğun gelişiminde ceza sistemiyle sorumluluk algısı oluşturulmak istenen bir yapı meydana getirir (Karakartal, 2023). Çocuğun sevgiye erişiminin koşulsuz olduğu, ebeveynleri tarafından kendisine saygı duyulduğunu hissettiği ve çocuğa çizilen sınırların kişilik gelişimine destek verdiği ailelerde demokratik tutumdan bahsedilebilir (Gökçedağ, 2001).

Demokratik tutumun akılcılığa vurgu yaptığını belirten (Kulaksızoğlu, 1989b), çocuğun ebeveynlerinden ayrı bir birey olarak görülmesinin otonomi geliştirmesine olan katkısını önemsemiştir. Demokratik ya da otoriterliğin kararında görüldüğü ebeveynler tarafından yetiştirilen çocukların duygusal denetim ve sorumluluk bilinçlerinin yüksek olduğu, böylece kapasite ve beklentileriyle uyumlu başarılarla ulaşabildikleri söylenebilir (Hurlock, 1898). Kaya ve ark. (2012) tarafından “kabul edici, güven verici ve demokratik” olarak tanımlanan bu tutumun çocuğun bilişsel, fiziksel ve sosyal gelişimi için gereken tüm şartları en sağlıklı şekilde sağladığı ortaya konmuştur.

2.5.2. Otoriter Tutum

Otorite, Baumrind (1966) tarafından, davranışsal alternatifleri belirleme konusundaki uzmanlığı karşısındaki tarafından da kabul gören kişi olarak tanımlanmıştır. Ebeveynlerin çocuk tarafından bir otorite figürü gibi algılanmasının hedeflendiği bu tutumda koşulsuz itaat ve koşullu sevgiden bahsetmek mümkündür (Duman, 2008). Koşullu sevginin iki yönlü olduğundan bahsedilebilir; sözüne harfiyen uyulmayan otoriter ebeveyn sevildiğini hissetmez, çocuğun da bu ebeveyninden sevgi görmesi söz dinlemesine bağlıdır (Webb ve Musello, 2023). Kendi görüşünün çocuk tarafından sorgulanmadan kabul edilmesi gerektiğini, koşulsuz itaat, savunan ve çocuğun davranışlarını şekillendirmede güç kullanma ya da cezaya başvurmadan kaçınmayan bu tutumu sergileyen ebeveynin amacı kontrol sahibi olmaktır (Baumrind, 1966).

Boyun eğici davranışlar sergilemenin sevgi ve şefkate ulaşmak için bir önkoşul olduğunu düşünen çocuk bilişsel ve duygusal açıdan yeterli gelişimi gösterememekte, esnek bir bakış açısı kazanamamaktadır (Kulaksızoğlu, 1989a). Kendi kararlarını alma ve otonomi kazanma konularında deneyimsiz şekilde yetişen çocuklarda topluma uyum sağlama konusunda yetersizlikler görülebilir, şiddet eğilimi artabilir (Esirkış, 2021).

2.5.3. Koruyucu-İstekçi Tutum

Aşırı koruyucu tutum olarak da adlandırılan bu ebeveyn tutumu ile çocuğun üzerine gereğinden fazla düşen, her türlü tehlikeden bizzat korumaya çalışan, hayatı deneyimlemesi için alan açmayan ebeveynlik tanımlanmaktadır. Çocuğun ihtiyaç ve hayallerini göz önünde bulundurmadan onun hayatını düzenleyen, çocuk adına kararlar alan koruyucu tutuma sahip ebeveynler aynı zamanda çocuklarına karşı aşırı beklentilere de girerler (Duman, 2008). Söz hakkı tanınmadan büyüyen ve önündeki tüm engeller ebeveynleri tarafından kaldırılan çocuk özgüvensiz, sorumluluk almaktan kaçınan bir bireye dönüşebilir (Zengin, 2019).

2.6. Araştırma Kavramlarının İncelendiği Çalışmalar

2.6.1. Sınav Kaygısının İncelendiği Çalışmalar

Gerek ülkemizdeki gerekse dünya çapındaki alanyazın incelendiğine sınav kaygısının çeşitli değişkenlerle ele alındığını ve kullanılan araştırma yöntemlerinin ilgi çekici sonuçlar verdiğini görürüz. Güngör ve Saltürk (2022) tarafından yürütülen araştırma doğrultusunda öğrencilere sınav kaygısı kavramının onlara çağrıştırdığı metaforik ifadeler sorulmuş ve elde edilen 264 içerik çeşitli gruplara ayrılmıştır. En sık karşılaşılan ifadelerin hastalık ve stres grubuna dahil olduğu, “kanser” gibi, ayrıca “uçurumun kenarında olmak”, “ağır bir yük”, “dünyanın sonu”, “çıkamaz sokak” gibi olumsuz çağrışımlı metaforlar olduğu sonucuna varılmıştır (Güngör ve Saltürk, 2022, s. 1406-1407).

Sınav kaygısının öğrencilerin öznel iyi oluş düzeylerine olan etkisini araştıran çalışmada 12. sınıf öğrencilerinden toplanan veri doğrultusunda anlamlı bir sonuca ulaşılmıştır (Bagav, 2018). Sınav kaygısı ile öznel iyi oluşun alt boyutlarından yaşamı iç ve dış etkenlerle karşılaştırma, başkalarına özenme, karamsarlık pozitif yönde anlamlı olarak ilişkili; olumlu duygular hissetme, belirgin amaçlara sahip olma ve bu amaçlara dair inançlara sahip olma, yaşam becerisi, iyimserlik ve güçlü arkadaşlık ilişkileri ile negatif yönde ilişkilidir. Bagav (2018), sınav kaygısının kökeninin kişilerin çocukluk yıllarında aldıkları eğitim ve aile hayatıyla ilişkili olabileceğini, bu yıllarda oluşan olumsuz algıların öznel iyi oluşu da etkileyebileceğini düşünmektedir.

Sınav kaygısının psikolojik sağlamlıkla olan ilişkisinin araştırılıp demografik veriler ışığında yorumlandığı çalışmada Özen (2021), iki değişken arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulmuş ve sınav kaygısının kuruntu ve duyusallık boyutları ile cinsiyet, toplam puan ile de kardeş sayısı arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varmıştır. Matthews ve ark. (1999) tarafından yürütülen üstbiliş ve uyumsuz başa çıkma davranışlarının sınav kaygısıyla ilişkisini inceleyen çalışmada sınav kaygısının genel üstbilişle, dahası genel üstbilişin üst endişe, duygu odaklı başa çıkma ve düşüncelerin kontrol edilemez olduğuna dair inançlar boyutları ile ilişkili bulunmuş ve klinik uygulamalara bu yönde ağırlık verilmesi gerektiği savunulmuştur.

Sınav kaygısının azaltılmasına yönelik yapılan bir klinik gözlem araştırmasında bilişsel ve davranışçı terapilerin etkinliği anksiyete, depresyon ve genel psikiyatrik belirtiler üzerinden araştırılmış ve karşılaştırma sonucunda üstünlük bilgisine ulaşılammıştır (Can ve ark., 2012). Başka bir deyişle, bilişsel ve davranışçı terapi yöntemlerinin ikisinin de öğrencilerde sınav kaygısını azaltmada etkili olduğu görülmüştür. Sınav kaygısının çeşitli psikiyatrik belirtilerle olan ilişkisini araştıran ve tıp fakültesi öğrencilerinin katılımı ile gerçekleştirilen bir çalışmada ise dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu, sürekli kaygı, sosyal anksiyete ve depresyon arasında ilişkiye rastlanmıştır (Kavakçı ve ark., 2011). Ayrıca sosyal anksiyete ve depresyonun diğer belirtilerden bağımsız olarak sınav kaygısını etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Sınav Kaygısı Envanterinin klinik ve klinik olmayan kaygı seviyelerini ayırt edip edemeyeceğini araştıran çalışmada sınav kaygısı tedavisi gören ve görmeyen iki grup karşılaştırılmış, envanterin bir eşik değeri ile bu ayrımı yapabileceği görülmüştür (Herzer ve ark., 2014). Ayrıca klinik seviyede sınav kaygısına sahip olan ve olmayan öğrencilerin

başarı ve öğrenme motivasyonlarının farklılaştığı da ortaya konmuştur. Sınav kaygısının ve kardiyovasküler tepkilerin günlük hayatta karşılaşılan akademik stresörlerle olan ilişkisini inceleyen çalışmada sınav kaygısının kuruntu boyutu ile halk arasında büyük tansiyon olarak da bilinen sistolik kan basıncındaki değişim arasında ilişki bulunmuştur (Conley ve Lehman, 2012). Rashidi ve ark. (2023) sınav kaygısı ve öğrencilerin beslenme alışkanlıkları arasındaki ilişkilerin incelendiği bir çalışma yürütmüş ve sınav kaygısı arttıkça beslenme alışkanlıklarının kötüleştiği, kaygılı öğrencilerin daha fazla çay-kahve tükettikleri ve vitamin desteği kullandıkları ortaya çıkmıştır.

Ebeveyn ilişkileri ve sınav kaygısını konu alan birçok araştırma yapılmış olmakla beraber ortaöğretim ve lise seviyelerinde yapılan çalışmalar örneklenecektir. Ergenlik dönemindeki İsraili katılımcılar ile yapılan bir çalışmada ergenlerin anneleri ile olan ilişkilerinin sınav kaygısı ve bilişsel performansları ile negatif yönlü bir ilişki içinde olduğu sonucuna varılmıştır (Peleg-Popko, 2004). Bir diğer çalışmada ise öğrencilerin olumlu mükemmeliyetçilik ve anneden algıladıkları kabul/ilgi düzeyleri ile sınav kaygısı arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu; olumsuz mükemmeliyetçilik ve anne kabul/ilgisinin ise genel sınav kaygısı ve kuruntu alt boyutunu yordadığı bulunmuştur (Hanımoğlu ve İnanç, 2011). Sınav kaygısının bağlanma stilleri ile olan etkileşimine bakıldığında korkulu, kayıtsız, saplantılı bağlanma ile pozitif yönlü ve güvenli bağlanma ile negatif yönlü bir ilişkisi olduğu bulunmuştur (Kaya ve Savrun, 2015).

Lise öğrencileri ile yürütülen bir çalışmada ise sınav kaygısının iki farklı türü incelenmiş olup öğrenci başarısını aile temelli sınav kaygısının genel sınav kaygısından daha fazla etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (Yıldırım ve Gözüyeşil, 2010). Sınav kaygısının beklenti ve motivasyon değişkenleri ile olan ilişkisini inceleyen Çelik ve Yıldırım (2019), aile/öğretmen ve kendine ilişkin beklenti stresi ile amotivasyonun sınav kaygısı ile pozitif yönde anlamlı ilişkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca bu beklenti değişkenleri, amotivasyon ve dışsal motivasyon da sınav kaygısını yordamaktadır.

2.6.2. Olumsuz Değerlendirilme Korkusunun İncelendiği Çalışmalar

Bozkurt (2022) tarafından 440 üniversite öğrencisinin katılımıyla yürütülen çalışmada olumsuz değerlendirilme korkusu, kendini engelleme ve özsaygı ilişkisi araştırılmış olup olumsuz değerlendirilme korkusu ve özsaygının kendini engellemeyi başarılı şekilde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kişilerin benliklerini tehdit altında hissettikleri olumsuz değerlendirilme korkusu karşısında kendini engelleme davranışını bir savunma yöntemi olarak görüyor olabileceklerini ileten Bozkurt, beklediği üzere özgüveni düşük olan kişilerin de olumsuz değerlendirilme korkusu hissetmeye daha yatkın oldukları sonucuna ulaşmıştır. Aynı değişkenlerle çalışan Arab-Mohebi-Shahrabi ve ark. (2018), ergenlerde olumsuz değerlendirilme korkusunu azaltmak ve dengeli bir özgüven gelişimi için hazırladıkları eğitim paketi ile sonuca ulaşmış ve olumsuz değerlendirilme korkusunu azaltmanın kendini engellemeyi azalttığı görülmüştür.

Bu değişkenlere ek olarak öğrencilerin olumsuz değerlendirilme korkusu ve benlik saygısı arasındaki ilişkiyi de inceleyen Çelik ve Atilla (2019) istatistiksel olarak anlamlı bir sonuca ulaşmış ve içe dönük öğrencilerin olumsuz değerlendirilme korkularının dışa dönüklere göre daha yüksek olduğunu da belirtmiştir. Benlik saygısı ile olumsuz değerlendirilme korkusunu konu edinen bir diğer araştırma da Cankardaş (2019) tarafından yürütülmüş ve kadınlarda benlik saygısının olumsuz değerlendirilme

korkusunu yordadığı ancak erkeklerde aşırı koruyucu anne-baba tutumlarının bu yordamayı gerçekleştirdiği bulunmuştur.

Üniversite öğrencileri ile yürütülen bir diğer çalışmada ise olumsuz değerlendirilme korkusu ve akademik sahtekarlık arasında bir ilişki olup olmadığı araştırılmış ve istatistiksel olarak anlamlı ancak zayıf bir ilişki bulunmuştur (Bozdağ, 2021). Araştırmacı, sınavda başarısız olma fikrinin öğrenciler için küçük düşürücü olması sebebiyle akademik sahtekarlığa olan eğilimi arttırdığı sonucuna varmıştır. Olumsuz değerlendirilme korkusunun sınav kaygısı ile ilişkilendirildiği bir çalışmada ise sosyal onay ihtiyacı, sınav kaygısı ve olumsuz değerlendirilme korkusu arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Karakoç, 2023). Sınav kaygısıyla ilişkinin araştırıldığı bir diğer çalışmada da olumsuz değerlendirilme korkusu ve akademik başarı ile sınav kaygısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş, aynı zamanda olumsuz değerlendirilme korkusunun akademik başarının pozitif bir yordayıcısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Özdemir ve ark., 2021).

Olumsuz değerlendirilme korkusunun ebeveyn tutumları ile olan ilişkisi incelendiğinde olumsuz değerlendirilmesi korkusunun kontrol/denetleme boyutu tarafından yordadığı, kontrol/denetleme boyutu ile utangaçlık değişkenlerine ise aracılık ettiği bulunmuştur (Koydemir-Özden ve Demir, 2009). Sınıf düzeyi ile olan ilişki incelendiğinde ise üniversite 1. Sınıf öğrencilerinin olumsuz değerlendirilme korkusunun 3. ve 4. Sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğu bulunmuştur (Çetinkaya-Yıldız ve Toprak, 2017; Erişen ve ark., 2020).

Olumsuz değerlendirilme korkusu kavramının sosyal anksiyete, yalnızlık ve öz şefkat kavramları ile ilişkisini araştıran Liu ve ark. (2020), ergenlik dönemindeki 871 Çinli öğrenciyi dahil ettikleri çalışmada öz şefkat seviyesi yüksek olan ergenlerin daha az olumsuz değerlendirilme korkusu yaşadıklarını, bu durumun da sosyal anksiyete ve yalnızlık hislerinde azalmaya yol açtığını belirtmişlerdir. Sosyal anksiyete değişkenine ek olarak beden algısı ve sosyal görünüş kaygısının da üniversite öğrencilerinin oluşturduğu örnekleme çalışmada araştırıldığı çalışmada olumsuz değerlendirilme korkusunun tüm bu kavramlarla ilişkili olduğu bulunmuştur (Ben, 2017).

Birleşik Devletler bünyesindeki 10 üniversiteden 1816 öğrencinin katılımıyla gerçekleşen çalışmada olumsuz değerlendirilme korkusu ve intihar düşüncesi arasındaki ilişki incelenmiş, pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Preston ve ark., 2021). Ayrıca araştırmacılar intiharın iki temel belirleyicisi olan uyumlu işlevsellikte azalma ve psikolojik strese artışın olumsuz değerlendirilme korkusu ile dürtüselliğin iki alt boyutundan (olumsuz aciliyet ve azim eksikliğinden) etkilendiğini belirtmiştir. Olumsuz değerlendirilme korkusunun kişilerarası stresle başa çıkma düzeyi ve ruh sağlığı sorunlarından depresyon ve yalnızlık arasındaki aracı rolünün incelendiği çalışmada özellikle yapıcı başa çıkma alt boyutu ile ilişki bulunmuştur (Taniguchi, 2018).

2.6.3. Kendilik Algısının İncelendiği Çalışmalar

Kendilik algısıyla ilgili ulusal ve uluslararası alanyazın incelendiğinde kavrama ilişkin farklı isimler kullanıldığı (örneğin benlik kavramı, benlik algısı, kendilik algısı) ancak temelde aynı tanımlamanın yapıldığı görülmektedir.

Anksiyete bozukluğu tanısı almış ve ruh sağlığı bozukluğu olmayan grupların karşılaştırıldığı araştırmada grupların kişilerarası ilişki tarzları, öfke tepkileri, genel belirti düzeyleri ve kendilik algıları incelenmiş, kendilik algısı, öfke ve kişilerarası iletişim tarzlarının anksiyete yoğunluğuna bağlı olmaksızın ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Şahin ve ark., 2011). Ayrıca anksiyete bozukluğu olan kişilerin kendilik algısının ruhsal bozukluğu olmayan kişilere göre daha olumsuz olduğu görülmektedir.

Duyguların ifade edilememesi ile tanımlanan aleksitimi ve kendilik algısı, bağlanma, kişilerarası ilişki tarzları ve öfke değişkenlerinin araştırıldığı çalışmada eğitim düzeyi, bağlanma, kendilik algısı ilişki tarzlarının alt boyutlarından besleyici tarz ve öfkenin aleksitimiyi yordadığı sonucuna ulaşılmıştır (Oktay ve Batıgün, 2014).

Kendilik algısının sosyal karşılaştırma olarak adlandırıldığı çalışmasında Erözkan (2004) lise öğrencilerinin sosyal karşılaştırma düzeyleri ile depresyon seviyeleri arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulmuş, bu ilişkinin ise benlik şemalarından kaynaklandığını ileri sürmüştür. Yapılan çalışmada cinsiyete bağlı bir sosyal karşılaştırma düzeyi farklılaşması görülmemiş olup sosyo-ekonomik düzeyin yükselmesiyle sosyal karşılaştırma düzeyinin de yükseldiği belirtilmiştir. Kendilik algısının cinsiyet ile olan ilişkisine daha detaylı bakıldığında Sezer (2010)'ın araştırmasına göre erkeklerin kendilik algısının kadınlardan daha olumlu olduğu sonucuna ulaşılmakta, Erözkan (2004), Gündüz Algünerhan (2017) ve Ireson ve Hallam (2009) ise yaptıkları çalışmada anlamlı bir cinsiyet farklılığı olmadığını göstermektedir.

Anne-baba tutumlarının kendilik algısını nasıl etkilediği ile ilgili yapılmış bir dizi araştırmada ise annelerin tutumlarının kendilik algısı ile ilişkili olduğu ancak baba tutumlarının ilişkili olmadığı (Adana ve Kutlu, 2009), anneden algılanan kabul ve ilginin hem kız hem erkek ergenler için kendilik algısı ile ilişkili olduğu ancak babadan algılanan kabul ve ilginin sadece kızlarda aracı rol üstlendiği (Özen, 2009), ebeveyn ve akranlara güvenli bağlanma ile demokratik anne-baba tutumlarının da kendilik algısını olumlu yönde etkilediği gibi çeşitli sonuçlara ulaşılmıştır (Kaya ve Öz, 2020).

Akademik ertelemeyi odak noktası olarak belirleyen bir başka çalışmada ise kendilik algısı ve öz-yeterlilik inancı ile negatif yönde, olumsuz değerlendirilme korkusu ve akılcı olmayan inançlar ile de pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuş, ayrıca bu değişkenlerin akademik ertelemeyi yordadığı da görülmüştür (Çelik ve Odacı, 2015).

Doğrudan kendilik algısı teorisinin sınıandığı bir çalışmada Damrad-Frye ve Laird (1989) içe dönük ve dışa dönük iki grubun deneysel bir ortamda karşılaştırılması ile sıkılma kavramının kendilik algısı ile olan bağlantısını ortaya koymuştur. Katılımcıların dışarıdan gelen fark edilmeyecek kadar kısık bir sesle dikkatleri dağıtılmış, dikkat dağınıklığını sese değil odaklanılan konuya mal eden katılımcılar daha çok sıkıldıklarını belirtmişlerdir. Böylece sıkılma hissinin bilişsel bir neden bağlanması sağlanmıştır. Ayrıca kendilik algısının öğrenme güçlüğü (Rothman ve Cosden, 1995), yaşlanma (Wurm ve ark., 2013), yeterlilik hissiyle (Stigler ve ark., 1985) olan ilişkilerinin açıklandığı çalışmalar da alanyazının bu kavram çerçevesinde ne derece genişlediğini gözler önüne sermektedir.

2.6.4. Anne-Baba Tutumlarının İncelendiği Çalışmalar

Anne-baba tutumlarının ergenlerin benlik saygıları ile olan ilişkisinin incelendiği çalışmada 15-18 yaş arası 287 ergene ulaşılmış, demokratik tutum ile pozitif yönlü, koruyucu-istekçi ve otoriter tutum ile negatif yönlü anlamlı sonuçlara ulaşılmıştır (Gürler, 2017). Ayrıca anne-baba tutumlarının cinsiyet, sınıf düzeyi ve akademik başarıya göre değişiklik gösterdiği bilgisi verilmiştir. Çolak (2009)'ın yaptığı çalışmada anne-baba tutumları ve sınav kaygısı arasında bedensel tepkiler alt boyutu dışında bir ilişki bulunamamış olup bu ilişkinin de otoriter ebeveyn tutumu ile kurulduğu belirtilmiştir. Eker (2016)'ın anne-baba tutumları ve sınav kaygısı ilişkisini incelediği çalışmanın sonucuna göre sınav kaygısı ölçeğinin alt boyutlarından başkalarının sizi nasıl gördüğü ile ilgili endişeler, yeterince iyi hazırlanamamakla ilgili endişeler, bedensel ve zihinsel tepkiler ile otoriter ve demokratik ebeveyn tutumları arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Anne-baba tutumlarının öznel iyi oluş, özsaygı ve sosyal destekle olan ilişkisinin incelendiği çalışmada 369 üniversite öğrencisine ulaşılmış, öznel iyi oluşun özsaygı ve sosyal destek ile ilişkili olduğu ve bu değişkenlerin de anne-baba tutumları ile ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır (Türkmen, 2012).

Drews ve Teahan (1957) tarafından yüksek ve ortalama zekalı, yüksek ve düşük başarılı çocukların anneleri ile yürütülen çalışmaya göre yüksek başarılı çocukların annelerinin düşük başarılı çocukların annelerine göre daha otoriter ve kısıtlayıcı tutum sergiledikleri, yüksek zekalı ve başarılı olan çocukların annelerinin ise daha çok cezalandırıcı tutum sergilediklerini ortaya koymuştur.

Yüksek ve düşük başarılı öğrenciler ve aileler ile yapılan bir diğer çalışmada ise katılımcılar hem öğrenciler hem de ebeveynleri olarak belirlenmiş ve çocukların nasıl olması gerektiği ile ilgili sorulara iki grubun da yanıt vermesi istenmiştir (Teahan, 1963). Düşük başarılı kız öğrencilerin annelerinin yüksek başarılı öğrenci annelerine kıyasla daha baskın olduğu sonucuna varılmıştır. Babalar ise her iki grup için de baskın ve hükmeden bir tutuma sahiptir. Erkek çocuklarda ise farklılığı babanın tutumu yaratmakta, düşük başarılı oğullarına karşı hükmedici ve ilgisiz davranmaktadır.

Hindistan'da geç ergenlik dönemindeki 200 kişiyle yapılan çalışmada ergenlikteki kimlik oluşumunun psikolojik iyi oluş ve ebeveyn tutumları ile ilişkisi araştırılmış, aralarında anlamlı bir korelasyon bulunmuştur (Sandhu ve ark., 2012). Kız çocuklarında anne-baba kabulü arttıkça neşe ve mutluluğun da arttığı gözlenirken erkeklerde sadece babanın tutumları psikolojik iyi oluş ile ilişkili bulunmuştur.

Özetle, alanyazın incelendiğinde sınav kaygısının çok çeşitli alanlarla bağlantılı olarak araştırıldığı ve cinsiyete, yaş gruplarına, araştırma materyaline, sosyal gruba ve kültüre bağlı olarak değişik sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Kendilik algısının sınav kaygısı ile ilişkisi ise kısıtlı sayıda çalışmaya konu olmuştur. Bu çalışmanın kendilik algısının diğer değişkenlerle olan ilişkisini de araştırıyor olmasının alana sağlayacağı katkıdan bahsedilebilir. Ayrıca olumsuz değerlendirilme korkusu, sınav kaygısı ve anne-baba tutumları ile ilişkili çalışmalarda anlamlı sonuçlara ulaşılmış olmakla birlikte bu çalışmada hedeflenen yordayıcı etkiyi inceleyen kapsamlı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerle yürütülen bu çalışmanın anne-baba tutumlarının sınav kaygısı, kendilik algısı ve olumsuz değerlendirilme korkusu arasındaki ilişkiyi nasıl etkilediği yönünde alana katkı sunacağı düşünülmektedir.

3. YÖNTEM

Araştırmanın katılımcılarının belirlenmesi, verilerin toplanması ve analizine dair bilgiler bu kısımda raporlanmıştır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma nicel araştırma deseni ile tasarlanmış, ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modelinde değişkenlerin birlikte değişim gösterip göstermediğini anlamak için yapılan istatistiksel karşılaştırmaya dayalı bir yöntem izlenir (Atalay Mazlum ve Mazlum, 2017).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini Antalya ilinde üniversite sınavına hazırlanan 18 yaş ve üstü öğrenciler oluşturmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu 2022 yılı verilerine göre Antalya ili 18-24 yaş nüfusunun 254 bin 589 kişiden oluştuğu bilgisine (TÜİK, 2022) dayalı olarak %95 güven aralığı ve %5 hata payı ile yapılan hesaplamada araştırma için uygun örneklem büyüklüğünün 384 kişiden oluştuğu sonucuna varılmıştır. Katılımcılar Antalya ilinde özel öğretim kurslarına devam eden ve üniversite sınavına hazırlanan öğrenciler arasından elverişlilik örnekleme tekniği ile seçilmiştir.

Araştırma kapsamında toplamda 445 öğrenciye ulaşılmış olup 44 öğrenciden toplanan verilerde eksik bölümler olması ve yaş kısıtlamasına uymayan katılımcılar bulunması sebebiyle araştırmaya katılmamıştır. 18 yaş altından veri toplanabilmesi için velinin yazılı izni gerektiğinden bu yaş grubu araştırmaya dahil edilmemiştir. Veri toplanan 401 öğrencinin cinsiyet dağılımı 151 (%37,7) erkek, 250 kadın (%62,3) şeklindedir.

3.3. Verilerin Toplanması

Öğrencilerin doldurması istenen ölçekler ve ilgili evraklarla birlikte Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğüne başvuruda bulunulmuş ve özel öğretim kurslarından veri toplamak için 10.10.2023 tarihli E-98057890-20-86694881 sayılı izin belgesi alınmıştır (Belge Ek 1.'de yer almaktadır). Antalya Bilim Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulunun 19.09.2023 tarihli ve 2023/42 numaralı izni de eklenerek özel öğretim kurslarından kurum müdürlerinin onayıyla veri toplanmaya başlanmıştır (Belge Ek 2.'de yer almaktadır). Verilerin toplanması için gerekli süre bir ders saatini geçmeyecek şekilde belirlenmiş olup süreç ortalama 20 dakika almıştır. Öğrencilerin araştırmanın amacı hakkında bilgilendirilmesini takiben ölçekler araştırmacı tarafından dağıtılmış ve gönüllük esası gözetilerek kâğıt-kalem usulü ile yüz yüze uygulanmıştır. Bu noktada 18-24 yaş aralığındaki öğrencilerden sınıf ortamında veri toplamanın zorluğu ile karşılaşmış, bunun sonucunda eksik doldurulmuş formlara rastlanmıştır.

Verilerin toplanması aşamasında kullanılan araçlar Gönüllü Katılım Formu, Demografik Bilgi Formu, Sınav Kaygısı Envanteri, Sosyal Karşılaştırma Ölçeği, Ana

Baba Tutum Ölçeği ve Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği Kısa Formundan oluşmaktadır.

3.3.1. Gönüllü Katılım Formu

Bu formda öncelikle araştırmacı ve yapılan araştırmanın bilimsel çerçevesi tanıtılmış, katılımcıdan beklenenin ne olduğu kısaca açıklanmıştır. Katılımcıların kimlik gizliliği taahhüt edilerek gönüllü katılımlarına dair onay alınmasının amaçlandığı bu formda araştırma verilerinin sadece akademik yayınlarda kullanılacağı bilgisi verilmiştir. Ayrıca katılımcılara çalışmadan ayrılma ve soru atlama hakları açıklanarak araştırmacının iletişim adresi sunulmuştur. Diğer araştırma araçlarının verilmesinden önce dağıtılıp toplanan bu form kişilerin verileriyle eşleştirilmemiş, böylece verilerin anonimliği sağlanmıştır. Gönüllü Katılım Formu Ek 3.'te sunulmuştur.

3.3.2. Demografik Bilgi Formu

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşı, cinsiyeti, eğitim aldıkları alan ve üniversite sınavına giriş sayıları ile aile üyelerinin yaşı, medeni hali, eğitim ve gelir durumuna ilişkin bir dizi soru bulunmaktadır. Ayrıca formda katılımcıların psikiyatrik tedavi ve terapi geçmişleriyle ilgili sorular da bulunmaktadır. Demografik Bilgi Formu Ek 4.'te sunulmuştur.

3.3.3. Sınav Kaygısı Envanteri (SKE)

Ölçek Spielberger ve arkadaşları tarafından 5 yıllık bir araştırma süreci sonunda tamamlanmış, 1980'de elkitabı halinde yayına sunulmuştur (Öner, 1990). Albayrak-Kaymak (1985) ve Öner (1990) tarafından Türkçe uyarlaması yapılan ölçek ile sınav kaygısı düzeyinin hesaplanması amaçlanmıştır.

“Kuruntu” ve “duyuşsalılık” olmak üzere iki faktörden oluşan ölçeğin toplamda 20 maddesi bulunmaktadır. Bu maddelerin 8 tanesi (2, 3, 4, 5, 8, 12, 17, 20) kuruntu alt testini, 12 tanesi (1, 6, 7, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 18, 19) duyuşsalılık alt testini oluşturur.

Dörtlü Likert tipinde olan ölçeğin her bir maddesi için “hemen hiçbir zaman”, “bazen”, “sık sık”, “hemen her zaman” şıklarından biri seçilir. 1 ile 4 puan arasında puan verilerek yapılan hesaplama işlemiyle toplam puanın yanında kuruntu ve duyuşsalılık alt testleri için de puan elde edilir. Ölçeğin ilk sorusunu ters puanlanmakta olup maddenin puan ağırlığı tersine çevrilerek hesaplama katılmalıdır. Kuruntu alt testi için 8-32 ve duyuşsalılık alt testi için 12-48 arasında değişebilen puanlar tüm test için 20 ile 80 arasındadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar yüksek sınav kaygısı düzeyini, düşük puanlar düşük sınav kaygısı düzeyini göstermektedir. Her bir alt test için bir, toplamda ikiden fazla yanıtız soru bırakılması halinde ölçek puanlamaya alınmaz.

Ölçeğin güvenilirliği test edilirken yapılan hesaplamada Cronbach alfa değeri .93 ve .94 olarak bulunmuş, maddelerin iç tutarlılığı .73 ile .89 arasında hesaplanmıştır (Öner, 1990). Ölçeğin geçerliğine ilişkin yapılan korelasyonel çalışmalarda ise diğer kaygı ölçekleri ile ilişkisi desteklenmiş ve geçerliliği kabul edilmiştir (Öner, 1990). Bu araştırma için yapılan analizde ölçeğin Cronbach alfa değeri .94 olarak hesaplanmıştır. Katılımcıların sınav kaygısı ortalaması 44,7 ve standart sapması 13,51 olarak hesaplanmıştır. Sınav Kaygısı Envanteri Ek 6.'da verilmektedir.

3.3.4. Sosyal Karşılaştırma Ölçeği (SKÖ)

Kendilik algısının ölçülmesinde kullanılan Sosyal Karşılaştırma Ölçeği bireyin kendini diğer insanlarla karşılaştırdığında oluşan algılarını çeşitli boyutlarla ele almaktadır (Karlı, 2008). İlk olarak Gilbert ve arkadaşları (1991) tarafından geliştirilen ölçek 5 madde halinde tasarlanmıştır. Türkçe uyarlamasını Şahin ve Şahin (1992)'in yaptığı ölçeğe maddeler eklenmiş ve son hali verilmiştir. 18 maddeden oluşan ölçek iki kutuplu yapıda olup 6'lı Likert tipindedir. Ölçekten alınan puan arttıkça kişinin olumlu kendilik algısına sahip olduğu düşünülmektedir. Şahin ve arkadaşları (2009) tarafından yapılan araştırmada ölçeğin Cronbach alfa değeri .83 olarak bulunmuştur. Geçerlik kapsamında yapılan araştırmada, orijinal ölçekteki beş maddenin Beck Depresyon Envanteri ile korelasyonu -.66'dır (Erözkan, 2004). Bu araştırma için yapılan analizde ölçeğin Cronbach alfa değeri .87 olarak hesaplanmıştır. Katılımcıların kendilik algısı puan ortalaması 76,96 ve standart sapması 15,09 olarak hesaplanmıştır. Sosyal Karşılaştırma Ölçeği Ek 7.'de verilmektedir.

3.3.5. Ana Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)

Kuzgun tarafından 1972'de geliştirilen Ana Baba Tutum Envanteri 119 maddeden ve 5 alt boyuttan oluşmaktadır. Ancak alt boyutların bağımsız ölçüm yapamadığı ve ölçeğin korelasyon kat sayısının düşük olduğu göz önüne alınarak yeni bir ölçek geliştirilmesine karar verilmiştir (Kuzgun ve Eldeleklioğlu, 1999). 40 madde ve 3 alt boyuttan oluşan bu yeni ölçek Eldeleklioğlu (1996) tarafından oluşturulmuştur. Orijinal ölçeğin alt boyutlarından alınan ve gerekli değişiklikler yapılan maddelerle "otoriter", "demokratik" ve "koruyucu-istekçi" anne baba tutumlarını ölçen bir ölçek ortaya çıkarılmıştır. Otoriter alt boyut için 10 madde (3, 5, 8, 12, 16, 23, 31, 35, 38, 40), demokratik alt boyut için 15 madde (1, 2, 6, 7, 13, 14, 15, 20, 21, 22, 29, 30, 36, 37, 39) ve koruyucu-istekçi alt boyut için 15 madde (4, 9, 10, 11, 17, 18, 19, 24, 25, 26, 27, 28, 32, 33, 34) ayrılmıştır. Ölçek "Hiç uygun değil", "Çok az uygun", "Kısmen uygun", "Oldukça uygun" ve "Tamamen Uygun" şeklinde sınıflanan 5'li Likert tipindedir.

Ölçeğin güvenilirliğini ölçmek için yapılan hesaplamada alt boyutların iç tutarlılık kat sayıları hesaplanmış; demokratik tutum için .89, koruyucu-istekçi tutum için .82 ve otoriter tutum için .78 olarak bulunmuştur. Ölçeğin alt ölçekleri arasında yapılan geçerlik hesaplamalarında bulunan korelasyonel değerler koruyucu-istekçi ve demokratik tutum arasında -.13, koruyucu-istekçi ve otoriter tutum arasında -.3 otoriter ve demokratik tutum arasında -.64 şeklinde sıralanmaktadır (Kuzgun ve Eldeleklioğlu, 1999). Bu araştırma için yapılan analizde ölçeğin alt boyutlarının Cronbach alfa değeri otoriter tutum için .82, demokratik tutum için .92 ve koruyucu-istekçi tutum için .84 olarak hesaplanmıştır. Katılımcıların demokratik tutum puan ortalaması 56,32 ve standart sapması 13,35; otoriter tutum puan ortalaması 21,22 ve standart sapması 8,39; koruyucu-istekçi tutum puan ortalaması 36,81 ve standart sapması 10,97 olarak hesaplanmıştır. Ana Baba Tutum Ölçeği Ek 8.'de sunulmuştur.

3.3.6. Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği Kısa Formu (ODKÖ)

Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği Kısa Formu, kişilerin bir başkası tarafından değerlendirilirken karşılaştıkları negatif ya da düşmanca tutuma ne kadar açık olduklarını ölçmeye yarayan, kişisel beyana dayalı bir ölçektir. Leary (1983) tarafından

geliştirilen ölçeğin Türkçe uyarlaması Çetin ve arkadaşları (2010) tarafından yapılmıştır. Orijinalinde 12 maddeden oluşan ölçeğin psikometrik özellikleri incelenmiş ve faktör yükü düzeyinin yeterli olmaması sebebiyle 4. madde atılarak ölçek tek faktörlü yapıya geçirilmiştir. 5'li Likert tipinde olan ölçek maddeleri “Hiç uygun değil.” ve “Tamamen uygun” arasında puanlanmaktadır. Ters puanlanan üç madde (2, 7 ve 10. maddeler) bulunmaktadır. Ölçekten alınan puanlar arttıkça olumsuz değerlendirilme korkusunun arttığı görülmektedir.

Ölçeğin güvenilirliği test-tekrar test yöntemi, test yarılama yöntemi ve Cronbach alfa değeri ile ölçülmüş; sırasıyla .82, .83 ve .84 değerlerine ulaşılmıştır. Ölçeğin geçerliğini ölçmek amacıyla yapılan açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri ile ölçüt bağıntılı geçerliği ortaya koymak üzere Sosyal Görünüş Kaygısı Ölçeği ile olan ilişkisine bakılmış ve analizlerin tamamı istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (Çetin ve ark., 2010). Bu araştırma için yapılan analizde ölçeğin Cronbach alfa değeri .92 olarak hesaplanmıştır. Katılımcıların olumsuz değerlendirilme korkusu puan ortalaması 29,88 ve standart sapması 10,88 olarak hesaplanmıştır. Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği Ek 9.'da verilmektedir.

3.4. Verilerin Analizi

Katılımcılardan veri toplama işlemi tamamlandıktan sonra ölçek sonuçlarının IBM SPSS Statistics (versiyon 23.0) uygulamasına girişi sağlanmıştır. Ölçek maddeleri ile demografik verilerin toplam puan ile ortalama değerleri hesaplanarak analizler yürütülmüştür.

Yürütülecek olan analizler kararı normal dağılıma bağlı kalınarak verilmiş, çarpıklık ve basıklık katsayılarının -1 ile 1 arasında olduğu gözlemlendiğinden verilerin normal dağılım gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır (Leech ve ark., 2005). Demografik Bilgi Formundan edinilen verilerin dağılımları frekans analizi ile incelenmiştir. Bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiler için Pearson Korelasyon Analizi uygulanmıştır. Gruplar arası farklılıkların tespiti için ikili değişkenlerde bağımsız gruplar t testi, üç ve daha fazla değişkenlerde ANOVA yürütülmüş, bağımsız değişkenlerin açıklayıcılık düzeylerini anlamak için de Doğrusal Regresyon Analizi Stepwise metodu uygulanmıştır. Ayrıca eksik verilerin tespiti ve analize uyumlanması için Missing Value analizi yapılmıştır.

Analizlerden elde edilen sonuçların yorumlanmasında %95 güven aralığı, $p < .05$ ve $p < .001$ anlamlılık düzeyleri kullanılacaktır.

4. BULGULAR

Araştırma verilerinin analizi sonucunda ulaşılan demografik bilgiler ve ölçek sonuçlarının dağılımı, raporlanması ve yorumlanmasına bu kısımda yer verilmiştir.

4.1. Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri

Sosyodemografik özelliklerin değişkenlerle olan ilişkisini incelemek amacıyla verilen Demografik Bilgi Formu analizinin sonuçları aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Yaş Dağılımı

Yaş	Frekans (n)	Yüzde (%)
18,00	293	73,1
19,00	79	19,7
20,00	22	5,5
21,00	4	1,0
23,00	1	0,2
24,00	1	0,2
Eksik	1	0,2
Toplam	401	100,0

Katılımcıların yaş ortalamaları 18,4 olarak bulunmuştur. 18 yaşındaki katılımcıların sayısı 293 kişi (%73,1), 19 yaşındaki katılımcıların sayısı 79 kişi (%19,7), 20 yaşındakiler 22 kişi (%5,5), 21 yaşındakiler 4 kişi (%1), 23 ve 24 yaşındakiler ise birer kişidir (%0,2). Bir katılımcı ise yaşını belirtmemiştir.

Tablo 3. Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Frekans (n)	Yüzde (%)
Erkek	151	37,7
Kadın	250	62,3
Toplam	401	100,0

Katılımcıların cinsiyet dağılımları 151 erkek (%37,7) ve 250 kadın (%62,3) öğrenciden oluşmaktadır.

Tablo 4. Katılımcıların Üniversite Sınavına Giriş Sayısı

Sınav Giriş Sayısı	Frekans (n)	Yüzde (%)
--------------------	-------------	-----------

(Tablo 4. devamı)

Hiç girmedim	32	8,0
Bir kez girdim	312	77,8
İki kez girdim	45	11,3
Üç kez girdim	9	2,3
Dört kez girdim	2	0,5
Eksik	1	0,2
Toplam	401	100,0

Katılımcıların üniversite sınavına giriş sayıları; hiç girmeyenler 32 kişi (%8), bir kez girenler 312 kişi (%77,8), iki kez girenler 45 kişi (%11,3), üç kez girenler 9 kişi (%2,3) ve dört kez girenler 2 kişi (%0,5) olarak ayrılmıştır. Bir öğrenci sınava giriş sayısını belirtmemiştir. Katılımcıların sınava giriş sayıları hiç girmeyenler, bir kez girenler ve iki veya daha fazla kez girenler şeklinde gruplandırılarak analizlere devam edilmiştir.

Tablo 5. Katılımcıların Eğitim Aldığı Alan

Eğitim Alınan Alan	Frekans (n)	Yüzde (%)
Sayısal (MF)	253	63,1
Eşit ağırlık (TM)	131	32,7
Sözel (TS)	10	2,5
Yabancı Dil	5	1,2
Eksik	2	0,5
Toplam	401	100,0

Katılımcıların eğitim aldıkları alanların dağılımı sayısalda 253 kişi (%63,1), eşit ağırlıkta 131 kişi (32,7), sözelde 10 kişi (%2,5) ve yabancı dilde 5 kişi (%1,2) şeklindedir. İki öğrenci eğitim aldığı alanı belirtmemiştir. Katılımcıların eğitim aldıkları alanlar sayısal (MF) ve diğer alanlar olarak gruplanmış ve analize dahil edilmiştir.

Tablo 6. Katılımcıların Anne-Baba Varlığı

Anne	Frekans (n)	Yüzde (%)
Yaşıyor	392	97,8
Vefat etti	7	1,7
Eksik	2	0,5
Baba	378	94,3
Vefat etti	8	2,0
Eksik	15	3,7
Toplam	401	100,0

Katılımcıların annelerinin yaş ortalaması 44,8'dir. 392 öğrencinin (%97,8) annesi hayatta olup 7 öğrencinin (%1,7) annesi vefat etmiştir. İki öğrenci hakkında ise bilgi verilmemiştir. Katılımcıların babalarının yaş ortalaması 49,1'dir. 378 öğrencinin (%94,3) babası hayatta, 8 öğrencinin (%2) babası vefat etmiştir. 15 öğrenci babasıyla ilgili bilgi vermemiştir.

Tablo 7. Katılımcıların Ebeveynlerinin Medeni Hali

Medeni Hal	Frekans (n)	Yüzde (%)
Birlikte yaşıyorlar	323	80,5
Boşandılar	64	16,0
Eksik	14	3,5
Toplam	401	100,0

Katılımcılardan 323 kişinin (%80,5) anne-babası birlikte olup 64 kişinin (%16) boşanmıştır. 14 öğrenci ise anne-babasının medeni hali ile ilgili bilgi vermemiştir. Anne ve babası boşanmış olan katılımcılardan 44 kişi (%68,8) annesiyle, 11 kişi (%17,2) babasıyla, 3 (%4,7) kişi anneanne-babaanne ile, 6 (%9,4) kişi ise diğer kişilerle (anne-baba dönüşümlü, tek başına vs.) yaşadığını belirtmiştir. Katılımcıların ebeveyn bilgileri anne-babası birlikte yaşayanlar, boşananlar ve anne ya da babası vefat edenler olarak gruplandırılarak analize dahil edilmiştir.

Tablo 8. Katılımcıların Kardeş Sayısı

Kardeş Sayısı	Frekans (n)	Yüzde (%)
Kardeşim yok	51	12,7
1 kardeşim var	192	47,9
2 kardeşim var	104	25,9
3 kardeşim var	31	7,7
4 kardeşim var	9	2,2
5 kardeşim var	5	1,2
6 kardeşim var	0	0
7 kardeşim var	1	0,2
8 kardeşim var	3	0,7
9 kardeşim var	3	0,7
10 kardeşim var	1	0,2
Eksik	1	0,2
Toplam	401	100,0

Katılımcıların kardeş sayılarına göre frekans değerleri Tablo 8'de gösterilmiştir. 2 ve üzeri sayıda kardeşi olanlar bir arada gruplanarak analize devam edilmiştir.

Tablo 9. Katılımcıların Kaçınıcı Çocuk Olduklarının Sıralaması

Sıralama	Frekans (n)	Yüzde (%)
1. çocuğum	194	48,4
2. çocuğum	145	36,2
3. çocuğum	40	10,0
4. çocuğum	9	2,2
5. çocuğum	4	1,0
6. çocuğum	1	0,2
7. çocuğum	0	0
8. çocuğum	1	0,2
9. çocuğum	5	1,2
10. çocuğum	1	0,2
Eksik	1	0,2
Toplam	401	100,0

Katılımcıların ailelerindeki sıralamaları tabloda gösterilmiştir. 3. ve üzeri sıralamada olanlar birlikte gruplanmıştır.

Tablo 10. Katılımcıların Annelerinin Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	Frekans (n)	Yüzde (%)
Okuryazar değil	17	4,2
İlkokul terk(okuryazar)	34	8,5
İlkokul mezunu	85	21,2
Ortaokul mezunu	47	11,7
Lise mezunu	132	32,9
Üniversite mezunu	82	20,4
Eksik	4	1,0
Toplam	401	100,0

Katılımcıların annelerinin eğitim durumları okuryazar olmayanlar 17 kişi (%4,2), ilkokul terk olanlar 34 kişi (%8,5), ilkokul mezunu olanlar 85 kişi (%21,2), ortaokul mezunu olanlar 47 kişi (%11,7), lise mezunu olanlar 132 kişi (%32,9) ve üniversite mezunu olanlar 82 kişi (%20,4) olarak bulunmuştur. Dört öğrenci ise annesinin eğitim durumu ile ilgili bilgi vermemiştir. Analizlere geçilmeden annelerin eğitim durumu, okuryazar olmayanlar ve ilkokul terk olanlar; ilkokul, ortaokul veya lise mezunları ve üniversite mezunları olarak üç gruba ayrılmıştır.

Tablo 11. Katılımcıların Babalarının Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	Frekans (n)	Yüzde (%)
Okuryazar değil	3	0,7
İlkokul terk(okuryazar)	18	4,5
İlkokul mezunu	52	13,0
Ortaokul mezunu	74	18,5
Lise mezunu	129	32,2
Üniversite mezunu	119	29,7
Eksik	6	1,5
Toplam	401	100

Katılımcıların babalarının eğitim durumları okuryazar olmayanlar 3 kişi (%0,7), ilkokul terk olanlar 18 kişi (%4,5), ilkokul mezunu olanlar 52 kişi (%13), ortaokul mezunu olanlar 74 kişi (%18,5), lise mezunu olanlar 129 kişi (%32,2) ve üniversite mezunu olanlar 119 kişi (%29,7) olarak bulunmuştur. Altı öğrenci ise babasının eğitim durumu ile ilgili bilgi vermemiştir. Analizlere geçilmeden babaların eğitim durumu, okuryazar olmayanlar ve ilkokul terk olanlar; ilkokul, ortaokul veya lise mezunları ve üniversite mezunları olarak üç gruba ayrılmıştır.

Tablo 12. Katılımcıların Ailesinin Gelir Düzeyi

Gelir Düzeyi	Frekans (n)	Yüzde (%)
10 bin TL'ye kadar	19	4,7
10 bin-20 bin TL	103	25,7
20 bin-30 bin TL	104	25,9
30 bin-40 bin TL	63	15,7
40 bin-50 bin TL	39	9,7
50 bin TL ve üzeri	52	13,0
Eksik	21	5,2
Toplam	401	100,0

Katılımcıların gelir düzeyleri için belirlenen aralıklar verilerin toplandığı tarih olan 2023 yılının ilk eğitim-öğretim yarıyılında geçerli olan asgari ücrete göre düzenlenmiştir. Buna göre katılımcıların aile gelir düzeyleri tabloda görülmektedir. 21 katılımcı ise ailesinin gelir düzeyi ile ilgili bilgi vermemiştir.

Çalışmaya katılan 92 kişi (%23) daha önce psikiyatrik tedavi görmüş, 29 kişi (%7,2) de tedaviye devam etmektedir. 78 kişi (%19,5) daha önce psikiyatri ilacı kullandığını belirtmiş ve 32 kişi (%8) hala ilaç kullanmaktadır. 83 kişi (%20,7) ise daha önce psikoterapi aldığını belirtmiştir.

4.2. Bağımlı ve Bağımsız Değişkenin Normal Dağılımı

Analizlere başlanmadan önce değişkenlerin normal dağılımını görmek için çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmıştır. Tablo 13'te bu dağılım görülebilir.

Tablo 13. Değişkenlerin Çarpıklık-Basıklık Değerleri

Çarpıklık-Basıklık						
	SKE Toplam Puan	ABTÖ Demokratik Tutum Toplam Puan	ABTÖ Otoriter Tutum Toplam Puan	ABTÖ Koruyucu-İstekçi Tutum Toplam Puan	ODKÖ Toplam Puan	SKÖ Toplam Puan
Çarpıklık	0,36	-0,5	0,76	0,44	0,29	-0,46
Basıklık	-0,5	-0,64	0,01	-0,32	-0,47	-0,11

SKE: Sınav Kaygısı Envanteri, ABTÖ: Ana Baba Tutum Ölçeği, ODKÖ: Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği, SKÖ: Sosyal Karşılaştırma Ölçeği

Araştırmada kullanılan ölçeklerin çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1 ve +1 aralığında bulunması nedeni ile verilerin normal dağılım gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

4.3. Değişkenlerin Toplam Puanlarının Demografik Verilerle Karşılaştırılması

4.3.1. Katılımcıların Cinsiyeti ile Araştırma Değişkenlerinin İlişkisi

Katılımcıların cinsiyetlerine göre sınav kaygılarının, kendilik algılarının, anne-babalarından algıladıkları tutumların ve olumsuz değerlendirilme korkularının farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi için t test uygulanmıştır. Analiz sonucuna göre öğrencilerin sınav kaygıları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t[399] = -7,27$; $p < 0,001$). Kadın öğrencilerin sınav kaygıları ($X=48,21$; $ss=12,68$), erkek öğrencilerin sınav kaygılarından ($X=38,68$; $ss=12,78$) daha yüksek olarak bulunmuştur. Cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşan bir diğer özellik ise koruyucu-istekçi anne baba tutumu olmuştur ($t[399] = 2,57$; $p < 0,05$). Erkek öğrencilerin algıladıkları koruyucu-istekçi anne baba tutumu ($X=38,55$; $ss=10,36$), kadınlara göre ($X=35,66$; $ss=11,23$) daha yüksektir. Olumsuz değerlendirilme korkusu da cinsiyete göre anlamlı derecede farklılaşan bir diğer değişkendir ($t[399] = -3,71$; $p < 0,001$). Analiz sonucuna göre kadınların olumsuz değerlendirilme korkuları ($X=31,38$; $ss=10,91$), erkeklere kıyasla daha yüksek ölçülmüştür ($X=27,28$; $ss= 10,37$). Analiz sonuçları Tablo 14'te gösterilmiştir.

Tablo 14. Cinsiyet ve Araştırma Değişkenlerinin İlişkisi

	Cinsiyet	N	X	ss	t	sd	p
SKE	Erkek	151	38,68	12,78	-7,27**	399	0,000
	Kadın	250	48,21	12,68			
SKÖ	Erkek	151	78,58	15,98	1,60	399	0,110
	Kadın	250	76,09	14,47			
ABTÖ Otoriter	Erkek	151	22,05	8,19	1,54	399	0,124
	Kadın	250	20,72	8,49			
ABTÖ Demokratik	Erkek	151	55,00	13,01	-1,56	399	0,119
	Kadın	250	57,14	13,47			
ABTÖ Koruyucu-İstekçi	Erkek	151	38,55	10,36	2,57*	399	0,011
	Kadın	250	35,66	11,23			
ODKÖ	Erkek	151	27,28	10,37	-3,71**	399	0,000
	Kadın	250	31,38	10,91			

*p<0,05 **p<0,001

SKE: Sınav Kaygısı Envanteri, ABTÖ: Ana Baba Tutum Ölçeği, ODKÖ: Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği, SKÖ: Sosyal Karşılaştırma Ölçeği

4.3.3. Katılımcıların Psikiyatrik Tedavi Geçmişi ile Araştırma Değişkenlerinin İlişkisi

Öğrencilerin daha önce psikiyatrik tedavi görüp görmemesi durumuna göre sınav kaygılarının, kendilik algılarının, anne-babalarından algıladıkları tutumların ve olumsuz değerlendirilme korkularının farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi için t test uygulanmıştır. Analiz sonuçlarına göre öğrencilerin sınav kaygıları psikiyatrik tedavi görmüş olmalarına göre anlamlı derecede farklılaşmakta ($t[137,7]=4,77$; $p<0,001$), psikiyatrik tedavi görenlerin daha kaygılı oldukları görülmektedir ($X=50,67$; $ss=14,27$). Katılımcıların kendilik algıları da tedavi geçmişlerine göre anlamlı olarak farklılaşmakta ($t[137,69]=-3,12$; $p<0,05$), daha önce psikiyatrik tedavi görmeyenlerin kendilik algısı puanı yüksek görünmektedir ($X=78,45$; $ss=14,48$). Otoriter anne-baba tutumu da tedavi geçmişi ile anlamlı bir ilişki içinde olduğu görülmektedir ($t[131,41]=3,1$; $p<0,05$). Psikiyatri tedavi görmüş olan katılımcıların anne-babalarını daha otoriter algıladıkları görülmektedir ($X=23,79$; $ss=9,44$). Koruyucu-istekçi anne-baba tutumu da tedavi geçmişi ile anlamlı bir ilişki içinde olduğu görülmektedir ($t[397]=2,57$; $p<0,05$). Psikiyatri tedavi görmüş olan katılımcıların anne-babalarını daha koruyucu-istekçi algıladıkları görülmektedir ($X=39,34$; $ss=10,80$). Psikiyatrik tedavi geçmişi ile anlamlı bir ilişki gösteren bir diğer değişken olumsuz değerlendirilme korkusudur ($t[128,63]=2,55$; $p<0,05$). Psikiyatrik tedavi görmüş olan katılımcıların olumsuz değerlendirilme korkusu görmeyenlere kıyasla daha yüksek bulunmuştur ($X=32,65$; $ss=12,63$). Analiz sonucu Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15. Katılımcıların Psikiyatrik Tedavi Geçmişi ile Araştırma Değişkenlerinin İlişkisi

	Psikiyatrik Tedavi Gördünüz Mü?	N	X	ss	t	sd	p
SKE	Evet	92	50,67	14,27	4,77**	137,70	0,000
	Hayır	307	42,77	12,79			
SKÖ	Evet	92	72,60	16,26	-3,12*	137,69	0,002
	Hayır	307	78,45	14,48			
ABTÖ Otoriter	Evet	92	23,79	9,44	3,1*	131,41	0,002
	Hayır	307	20,44	7,90			
ABTÖ Demokratik	Evet	92	53,88	14,54	-1,96	136,21	0,052
	Hayır	307	57,18	12,83			
ABTÖ Koruyucu- İstekçi	Evet	92	39,34	10,80	2,57*	397	0,011
	Hayır	307	36,01	10,93			
ODKÖ	Evet	92	32,65	12,63	2,55*	128,63	0,012
	Hayır	307	28,99	10,20			

*p<0,05 **p<0,001

SKE: Sınav Kaygısı Envanteri, ABTÖ: Ana Baba Tutum Ölçeği, ODKÖ: Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği, SKÖ: Sosyal Karşılaştırma Ölçeği

4.3.4. Katılımcıların Psikiyatrik Tedavisinin Devamlılığı ile Araştırma Değişkenlerinin İlişkisi

Öğrencilerin psikiyatrik tedavi görmeye devam edip etmemelerine göre sınav kaygılarının, kendilik algılarının, anne-babalarından algıladıkları tutumların ve olumsuz değerlendirilme korkularının farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi için t test uygulanmıştır. Buna göre öğrencilerin kendilik algıları psikiyatrik tedaviye devam edip etmemelerine göre farklılaşmaktadır ($t/88 = -2,54$; $p < 0,05$). Psikiyatrik tedavi görmeye devam etmeyen öğrencilerin kendilik algılarının daha olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($X = 75,71$; $ss = 14,40$). Olumsuz değerlendirilme korkusunun da psikiyatrik tedavi görmeye devam edip etmeme durumuna bağlı olarak farklılaştığı görülmüştür ($t/88 = 4,17$; $p < 0,001$). Analiz sonucuna göre tedaviye devam eden katılımcıların olumsuz değerlendirilme korkuları daha fazladır ($X = 39,62$; $ss = 12,54$). Analiz sonuçları Tablo 16'da gösterilmiştir.

Tablo 16. Katılımcıların Psikiyatrik Tedavisinin Devamlılığı ile Araştırma Değişkenlerinin İlişkisi

	Hâlâ Tedavi Görüyor Musunuz?	N	X	ss	t	sd	p
SKE	Evet	29	54,31	12,89	1,65	88	0,102

(Tablo 16. Devamı)

	Hayır	61	49,02	14,78			
SKÖ	Evet	29	66,79	17,72	-2,54*	88	0,013
	Hayır	61	75,71	14,40			
ABTÖ	Evet	29	53,35	11,59	-0,5	88	0,619
Demokratik	Hayır	61	54,95	15,36			
ABTÖ	Evet	29	24,93	8,09	1,13	88	0,261
Otoriter	Hayır	61	22,62	9,46			
ABTÖ	Evet	29	40,9	11,68	1,12	88	0,266
Koruyucu-İstekçi	Hayır	61	38,2	10,2			
ODKÖ	Evet	29	39,62	12,54	4,17**	88	0,000
	Hayır	61	28,80	10,99			

*p<0,05 **p<0,001

SKE: Sınav Kaygısı Envanteri, ABTÖ: Ana Baba Tutum Ölçeği, ODKÖ: Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği, SKÖ: Sosyal Karşılaştırma Ölçeği

4.3.5. Katılımcıların Psikiyatri İlacı Kullanımı ile Araştırma Değişkenlerinin İlişkisi

Öğrencilerin daha önce psikiyatri ilacı kullanması durumuna göre sınav kaygılarının, kendilik algılarının, anne-babalarından algıladıkları tutumların ve olumsuz değerlendirilme korkularının farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi için t test uygulanmıştır. Analiz sonuçlarına göre öğrencilerin sınav kaygıları psikiyatri ilacı kullanmış göre anlamlı derecede farklılaşmakta ($t[398]=4,24$; $p<0,001$), psikiyatri ilacı kullanmış olanların daha kaygılı oldukları görülmektedir ($X=50,23$; $ss=13,62$). Katılımcıların kendilik algıları da ilaç kullanımlarına göre anlamlı olarak farklılaşmakta ($t[105,83]=-2,99$; $p<0,05$), daha önce psikiyatri ilacı kullanmayanların kendilik algısı puanı yüksek görünmektedir ($X=78,32$; $ss=14,30$). Otoriter anne-baba tutumu da ilaç kullanımı ile anlamlı bir ilişki içinde olduğu görülmektedir ($t[103,67]=3,49$; $p<0,05$). Psikiyatri ilacı kullanmış olan katılımcıların anne-babalarını daha otoriter algıladıkları görülmektedir ($X=24,47$; $ss=9,57$). Demokratik anne-baba tutumu da ilaç kullanımı ile anlamlı bir ilişki içinde olduğu görülmektedir ($t[398]=-2,81$; $p<0,05$). Psikiyatri ilacı kullanmamış olan katılımcıların anne-babalarını daha demokratik algıladıkları görülmektedir ($X=57,30$; $ss=13,01$). Koruyucu-istekçi anne-baba tutumunun da ilaç kullanımı ile anlamlı bir ilişki içinde olduğu görülmektedir ($t[398]=2,17$; $p<0,05$). Psikiyatri ilacı kullanmış olan katılımcıların anne-babalarını daha koruyucu-istekçi algıladıkları görülmektedir ($X=39,13$; $ss=10,93$). Psikiyatri ilacı kullanımı ile anlamlı bir ilişki gösteren bir diğer değişken olumsuz değerlendirilme korkusudur ($t[103,79]=3,99$; $p<0,001$). Psikiyatri ilacı kullanmış olan katılımcıların olumsuz değerlendirilme korkusu kullanmayanlara kıyasla daha yüksek bulunmuştur ($X=34,59$; $ss=12,27$). Analiz sonuçları Tablo 17’de gösterilmiştir.

Tablo 17. Katılımcıların Psikiyatri İlacı Kullanmış Olmaları ile Araştırma Değişkenlerinin İlişkisi

	Psikiyatri İlacı Kullandınız mı?	N	X	ss	t	sd	p
SKE	Evet	78	50,23	13,62	4,24**	398	0,000
	Hayır	322	43,17	13,07			
SKÖ	Evet	78	72,17	16,74	-2,99*	105,83	0,003
	Hayır	322	78,32	14,30			
ABTÖ Otoriter	Evet	78	24,47	9,57	3,49*	103,67	0,001
	Hayır	322	20,39	7,88			
ABTÖ Demokratik	Evet	78	52,62	13,91	-2,81*	398	0,005
	Hayır	322	57,30	13,01			
ABTÖ Koruyucu-İstekçi	Evet	78	39,13	10,93	2,17*	398	0,031
	Hayır	322	36,13	10,93			
ODKÖ	Evet	78	34,59	12,27	3,99**	103,79	0,000
	Hayır	322	28,61	10,12			

*p<0,05 **p<0,001

SKE: Sınav Kaygısı Envanteri, ABTÖ: Ana Baba Tutum Ölçeği, ODKÖ: Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği, SKÖ: Sosyal Karşılaştırma Ölçeği

4.3.6. Katılımcıların Psikiyatri İlacı Kullanımı Devamlılığı ile Araştırma Değişkenlerinin İlişkisi

Öğrencilerin psikiyatri ilacı kullanmaya devam edip etmemelerine göre sınav kaygılarının, kendilik algılarının, anne-babalarından algıladıkları tutumların ve olumsuz değerlendirilme korkularının farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi için t test uygulanmıştır. Buna göre öğrencilerin kendilik algıları psikiyatri ilacı kullanmaya devam edip etmemelerine göre farklılaşmaktadır ($t[55,8]=-2,38$; $p<0,05$). Psikiyatri ilacı kullanmaya devam etmeyen öğrencilerin kendilik algılarının daha olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($X=75,98$; $ss=14,41$). Analiz sonuçları Tablo 18’de gösterilmiştir.

Tablo 18. Katılımcıların Psikiyatri İlacı Kullanımı Devamlılığı ile Araştırma Değişkenlerinin İlişkisi

	Hâlâ İlaç Kullanıyor Musunuz?	N	X	ss	t	sd	p
SKE	Evet	32	51,06	14,38	0,45	76	0,656
	Hayır	46	49,65	13,19			
SKÖ	Evet	32	66,69	18,51	-2,38*	55,8	0,021
	Hayır	46	75,98	14,41			
ABTÖ Demokratik	Evet	32	53,19	13,01	0,301	76	0,764
	Hayır	46	52,22	14,64			

(Tablo 18. Devam)

ABTÖ	Evet	32	23,41	8,08	-0,86	75,16	0,393
Otoriter	Hayır	46	25,22	10,50			
ABTÖ Koruyucu-İstekçi	Evet	32	38,72	10,57	-0,27	76	0,785
	Hayır	46	39,41	11,28			
ODKÖ	Evet	32	37,31	12,68	1,65	76	0,103
	Hayır	46	32,7	11,75			

*p<0,05 **p<0,001

SKE: Sınav Kaygısı Envanteri, ABTÖ: Ana Baba Tutum Ölçeği, ODKÖ: Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği, SKÖ: Sosyal Karşılaştırma Ölçeği

4.3.7. Katılımcıların Psikoterapi Geçmişi ile Araştırma Değişkenlerinin İlişkisi

Araştırmaya katılan öğrencilerin daha önce psikoterapi almış olmalarına göre sınav kaygılarının, kendilik algılarının, anne-baba tutumu algılarının ve olumsuz değerlendirilme korkularının farklılaşıp farklılaşmayacağı analiz edilmiştir. Bu analiz sonucunda öğrencilerin sınav kaygısının psikoterapi geçmişine bağlı olarak anlamlı derecede farklılaştığı ($t[395]=4,3$; $p<,001$) görülmüştür. Psikoterapi almış olan katılımcıların kaygısı daha fazladır ($X=50,17$; $ss=13,99$). Kendilik algısı da psikoterapi geçmişine göre anlamlı olarak farklılaşan değişkenlerdendir ($t[395]=-2,42$; $p<0,05$). Psikoterapi almamış olan katılımcıların kendilik algıları yüksek bulunmuştur ($X=78,06$; $ss=14,95$). Son olarak olumsuz değerlendirilme korkusunun psikoterapi geçmişine bağlı olarak anlamlı derecede farklılaştığı ortaya konulmuş olup ($t[114,5]=3,66$; $p<0,001$) psikoterapi almış olan kişilerin olumsuz değerlendirilme korkuları daha yüksek bulunmuştur ($X=33,94$; $ss=12,16$). Analiz sonuçları Tablo 19’da gösterilmiştir.

Tablo 19. Katılımcıların Psikoterapi Geçmişi ile Araştırma Değişkenlerinin İlişkisi

	Psikoterapi Aldınız mı?	N	X	ss	t	sd	p
SKE	Evet	83	50,17	13,99	4,3**	395	0,000
	Hayır	314	43,09	13,04			
SKÖ	Evet	83	73,58	15,34	-2,42*	395	0,016
	Hayır	314	78,06	14,95			
ABTÖ Otoriter	Evet	83	22,24	8,76	1,35	395	0,179
	Hayır	314	20,85	8,25			
ABTÖ Demokratik	Evet	83	54,78	14,54	-1,27	395	0,205
	Hayır	314	56,86	12,97			
ABTÖ Koruyucu-İstekçi	Evet	83	37,90	11,60	1,03	395	0,302
	Hayır	314	36,50	10,81			
ODKÖ	Evet	83	33,94	12,16	3,66**	114,5	0,000
	Hayır	314	28,62	10,23			

*p<0,05 **p<0,001

SKE: Sınav Kaygısı Envanteri, ABTÖ: Ana Baba Tutum Ölçeği, ODKÖ: Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği, SKÖ: Sosyal Karşılaştırma Ölçeği

4.3.8. Katılımcıların Eğitim Aldıkları Alan ile Araştırma Değişkenlerinin İlişkisi

Araştırmaya katılan öğrencilerin eğitim aldıkları alanın sayısal ya da diğer alanlar (eşit ağırlık, sözel ya da yabancı dil) olmasına bağlı olarak sınav kaygısı, kendilik algısı, algılanan ebeveyn tutumları ve olumsuz değerlendirilme korkusunda anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Yapılan bağımsız gruplar t testi sonucuna göre anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmamıştır. Analiz sonuçları Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20. Katılımcıların Eğitim Aldıkları Alan ile Araştırma Değişkenlerinin İlişkisi

	Eğitim Alanı	N	X	ss	t	sd	p
SKE	Sayısal (MF)	253	44,9447	13,19470	0,559	397	0,576
	Diğer	146	44,1575				
SKÖ	Sayısal (MF)	253	76,1779	15,51714	-1,353	397	0,177
	Diğer	146	78,2945				
ABTÖ Demokratik	Sayısal (MF)	253	56,3004	13,23073	-0,080	397	0,937
	Diğer	146	56,4110				
ABTÖ Otoriter	Sayısal (MF)	253	20,8261	8,03473	-1,282	397	0,200
	Diğer	146	21,9452				
ABTÖ Koruyucu-İstekçi	Sayısal (MF)	253	36,7431	10,91349	0,003	397	0,998
	Diğer	146	36,7397				
ODKÖ	Sayısal (MF)	253	29,7945	10,02043	-0,125	334,499	0,900
	Diğer	146	29,9315				

*p<0,05 **p<0,001

SKE: Sınav Kaygısı Envanteri, ABTÖ: Ana Baba Tutum Ölçeği, ODKÖ: Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği, SKÖ: Sosyal Karşılaştırma Ölçeği

4.3.9. Katılımcıların Annelerinin Eğitim Düzeyi ile Araştırma Değişkenlerinin İlişkisi

Araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin okuryazar değil veya ilkököl terk (N=51); ilkököl, ortaokul veya lise mezunu (N=264); üniversite mezunu (N=82) olmasına bağlı olarak sınav kaygısı, kendilik algısı, algılanan ebeveyn tutumları ve olumsuz değerlendirilme korkusunda anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Yapılan tek yönlü ANOVA analizine göre öğrencilerin kendilik algısı ($F[2,394]= 3,16$; $p<0,05$) ve anne-babanın demokratik tutumu ($F[2,394]= 4,65$; $p<0,05$) annelerin eğitim düzeyine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Diğer değişkenler ile anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Analiz sonuçları Tablo 21’de gösterilmiştir.

Tablo 21. Katılımcıların Anne Eğitim Düzeyi ile Araştırma Değişkenlerinin İlişkisi

		Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p
SKE	Gruplar arası	627,015	2	313,51	1,71	0,181
	Grup içi	72050,72	394	182,87		
	Toplam	726774	396			
SKÖ	Gruplar arası	1424,71	2	712,36	3,16*	0,044
	Grup içi	88819,72	394	225,43		
	Toplam	90244,43	396			
ABTÖ Demokratik	Gruplar arası	1613,58	2	806,79	4,65*	0,010
	Grup içi	68394,76	394	173,59		
	Toplam	70008,33	396			
ABTÖ Otoriter	Gruplar arası	149,52	2	74,76	1,07	0,343
	Grup içi	27427,13	394	69,61		
	Toplam	27576,66	396			
ABTÖ Koruyucu-İstekçi	Gruplar arası	159,95	2	79,98	0,66	0,516
	Grup içi	47610,45	394	120,84		
	Toplam	47770,40	396			
ODKÖ	Gruplar arası	39,57	2	19,78	0,17	0,847
	Grup içi	47018,78	394	119,34		
	Toplam	47058,34	396			

*p<0,05 **p<0,001

SKE: Sınav Kaygısı Envanteri, ABTÖ: Ana Baba Tutum Ölçeği, ODKÖ: Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği, SKÖ: Sosyal Karşılaştırma Ölçeği

Örnekleme büyükleri arasında farklılık gözlemlendiğinden Gabriel çoklu karşılaştırma istatistiği ile bu farklılaşmaların yönü araştırılmış, annesi okuryazar olmayan veya ilkököl terk olan katılımcıların annesi ilkököl, ortaokul veya lise mezunu olanlardan anlamlı derecede daha olumsuz kendilik algısına sahip oldukları görülmüştür ($X=-5,73$; $ss=2,30$; $p<0,05$). Ayrıca annesi okuryazar olmayan veya ilkököl terk olan katılımcıların annesi ilkököl, ortaokul veya lise mezunu olanlardan ($X=-5,84$; $ss=2,02$; $p<0,05$) ve üniversite mezunu olanlardan ($X=-6,45$; $ss=2,35$; $p<0,05$) daha az demokratik anne-baba tutumu algıladıkları görülmektedir. Analiz sonuçları Tablo 22’de gösterilmiştir.

Tablo 22. Katılımcıların Anne Eğitim Düzeyi İçin Gabriel Çoklu Karşılaştırma Tablosu

Değişkenler	Anne Eğitim Düzeyi	Anne Eğitim Düzeyi	X	ss	p
SKÖ	Okuryazar Değil veya İlkokul Terk (Okuryazar)	İlkokul, Ortaokul veya Lise Mezunu	-5,73*	2,30	0,023

Demokratik Tutum	Okuryazar Değil veya İlkokul Terk (Okuryazar)	İlkokul, Ortaokul veya Lise Mezunu	-5,84*	2,02	0,006
		Üniversite Mezunu	-6,45*	2,35	0,018

*p<0,05 **p<0,001

SKE: Sınav Kaygısı Envanteri, ABTÖ: Ana Baba Tutum Ölçeği, ODKÖ: Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği, SKÖ: Sosyal Karşılaştırma Ölçeği

4.3.10. Katılımcıların Babalarının Eğitim Düzeyi ile Araştırma Değişkenlerinin İlişkisi

Araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının okuryazar değil veya ilkökullük (N=21); ilkökullük, ortaokul veya lise mezunu (N=255); üniversite mezunu (N=119) olmasına bağlı olarak sınav kaygısı, kendilik algısı, algılanan ebeveyn tutumları ve olumsuz değerlendirilme korkusunda anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Yapılan tek yönlü ANOVA analizine göre babanın eğitim düzeyine bağlı olarak anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmamıştır. Analiz sonuçları Tablo 23'te gösterilmiştir.

Tablo 23. Katılımcıların Babalarının Eğitim Düzeyi ile Araştırma Değişkenlerinin İlişkisi

		Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p
SKE	Gruplar arası	357,99	2	178,995	0,98	0,376
	Grup içi	71646,40	392	182,77		
	Toplam	72004,4	394			
SKÖ	Gruplar arası	767,35	2	383,67	1,7	0,185
	Grup içi	88691,54	392	226,25		
	Toplam	89458,89	394			
ABTÖ Demokratik	Gruplar arası	549,73	2	274,86	1,54	0,215
	Grup içi	69909,78	392	178,34		
	Toplam	70459,51	394			
ABTÖ Otoriter	Gruplar arası	1,64	2	0,82	0,012	0,989
	Grup içi	27884,2	392	71,13		
	Toplam	27885,84	394			
ABTÖ Koruyucu-İstekçi	Gruplar arası	15,32	2	7,66	0,06	0,938
	Grup içi	47048,95	392	120,02		
	Toplam	47064,27	394			
ODKÖ	Gruplar arası	16,77	2	8,39	0,07	0,932
	Grup içi	46692,004	392	119,11		
	Toplam	46708,78	394			

*p<0,05 **p<0,001

SKE: Sınav Kaygısı Envanteri, ABTÖ: Ana Baba Tutum Ölçeği, ODKÖ: Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği, SKÖ: Sosyal Karşılaştırma Ölçeği

4.3.11. Katılımcıların Ebeveynlerinin Medeni Hali ile Araştırma Değişkenlerinin İlişkisi

Çalışmaya katılan öğrencilerin ebeveynlerinin birlikte yaşıyor (N=323), boşanmış (N=62), anne/babası vefat etmiş (N=15) olmasına göre sınav kaygılarının, kendilik algılarının, anne-babalarından algıladıkları tutumların ve olumsuz değerlendirilme korkularının farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi için tek yönlü ANOVA uygulanmıştır. Yapılan analize göre öğrencilerin algıladıkları otoriter ($F[2,397]=3,86$; $p<0,05$) ve koruyucu-istekçi ($F[2,397]=3,45$; $p<0,05$) anne-baba tutumları ebeveynlerin medeni haline göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Analiz sonuçları Tablo 24'te gösterilmiştir.

Tablo 24. Ebeveynlerin Medeni Hali ile Araştırma Değişkenlerinin İlişkisi

		Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p
SKE	Gruplar arası	283,43	2	141,71	0,77	0,463
	Grup içi	72848,07	397	183,5		
	Toplam	73131,5	399			
SKÖ	Gruplar arası	98,08	2	49,04	0,21	0,807
	Grup içi	90791,82	397	228,7		
	Toplam	90889,9	399			
ABTÖ Demokratik	Gruplar arası	724,78	2	362,39	2,05	0,130
	Grup içi	70220,81	397	176,88		
	Toplam	70945,59	399			
ABTÖ Otoriter	Gruplar arası	537,28	2	268,64	3,86*	0,022
	Grup içi	27638,23	397	69,62		
	Toplam	28175,51	399			
ABTÖ Koruyucu-İstekçi	Gruplar arası	823,94	2	411,97	3,45*	0,033
	Grup içi	47459,56	397	119,55		
	Toplam	48283,5	399			
ODKÖ	Gruplar arası	149,94	2	74,97	0,63	0,533
	Grup içi	47174,503	397	118,83		
	Toplam	47324,44	399			

* $p<0,05$ ** $p<0,001$

SKE: Sınav Kaygısı Envanteri, ABTÖ: Ana Baba Tutum Ölçeği, ODKÖ: Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği, SKÖ: Sosyal Karşılaştırma Ölçeği

Katılımcıların anne-baba tutumlarının ebeveynlerin medeni haline göre nasıl farklılaştığı Gabriel çoklu karşılaştırma analizi ile incelendiğinde anne veya babası vefat eden katılımcıların anne-babası birlikte yaşayanlardan daha fazla otoriter tutum algıladıkları görülmüştür ($X=6,01$; $ss=2,20$; $p<0,05$). Ayrıca anne veya babası vefat eden katılımcıların ebeveynleri boşanan ($X=8,22$; $ss=3,15$; $p<0,05$) ya da birlikte yaşayanlardan ($X=6,99$; $ss=2,89$; $p<0,05$) daha fazla koruyucu-istekçi tutum algıladıkları görülmüştür. Analiz sonuçları Tablo 25’te gösterilmiştir.

Tablo 25. Ebeveynlerin Medeni Hali için Gabriel Çoklu Karşılaştırma Tablosu

Değişkenler	Medeni Hal	Medeni Hal	X	ss	p
ABTÖ Otoriter	Anne veya baba vefat etmiş	Birlikte yaşıyorlar	6,01*	2,20	0,004
ABTÖ Koruyucu- İstekçi	Anne veya baba vefat etmiş	Birlikte yaşıyorlar	6,99*	2,89	0,012
		Boşandılar	8,22*	3,15	0,018

* $p<0,05$ ** $p<0,001$

SKE: Sınav Kaygısı Envanteri, ABTÖ: Ana Baba Tutum Ölçeği, ODKÖ: Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği, SKÖ: Sosyal Karşılaştırma Ölçeği

4.3.12. Katılımcıların Üniversite Sınavına Giriş Sayısı ile Araştırma Değişkenleri İlişkisi

Araştırmaya katılan öğrencilerin sınava hiç girmemiş olma ($N=32$), bir kez girme ($N=312$) ve iki veya daha fazla kez girmiş olmalarına ($N=56$) bağlı olarak sınav kaygısı, kendilik algısı, algılanan ebeveyn tutumları ve olumsuz değerlendirilme korkusunda anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Yapılan tek yönlü ANOVA analizine göre anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmamıştır. Analiz sonuçları Tablo 26’da gösterilmiştir.

Tablo 26. Katılımcıların Üniversite Sınavına Giriş Sayısı ile Araştırma Değişkenlerinin İlişkisi

		Kareler toplamı	sd	Kareler ortalama ası	F	p
SKE	Gruplar arası	264,678	2	132,339	0,722	0,486
	Grup içi	72780,912	397	183,327		
	Toplam	73045,590	399			
SKÖ	Gruplar arası	1088,827	2	544,413	2,406	0,091
	Grup içi	89823,173	397	226,255		
	Toplam	90912,000	399			

(Tablo 26. Devamı)

ABTÖ Demokratik	Gruplar arası	183,085	2	91,542	0,513	0,599
	Grup içi	70825,013	397	178,401		
	Toplam	71008,098	399			
ABTÖ Otoriter	Gruplar arası	51,193	2	25,596	0,361	0,697
	Grup içi	28124,317	397	70,842		
	Toplam	28175,510	399			
ABTÖ Koruyucu-İstekçi	Gruplar arası	175,945	2	87,973	0,727	0,484
	Grup içi	48063,432	397	121,067		
	Toplam	48239,377	399			
ODKÖ	Gruplar arası	111,630	2	55,815	0,469	0,626
	Grup içi	47214,760	397	118,929		
	Toplam	47326,390	399			

*p<0,05 **p<0,001

SKE: Sınav Kaygısı Envanteri, ABTÖ: Ana Baba Tutum Ölçeği, ODKÖ: Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği, SKÖ: Sosyal Karşılaştırma Ölçeği

4.3.13. Katılımcıların Gelir Durumu ile Araştırma Değişkenlerinin İlişkisi

Araştırma katılımcılarının gelir durumuna bağlı olarak sınav kaygısı, kendilik algısı, algılanan ebeveyn tutumları ve olumsuz değerlendirilme korkusunda anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Yapılan tek yönlü ANOVA analizine göre öğrencilerin kendilik algıları gelir durumlarına göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır ($F[5,110]=5,32$; $p<0,001$). Katılımcıların olumsuz değerlendirilme korkuları da gelir düzeyine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır ($F[5,374]=2,24$; $p=0,05$). Analiz sonuçları Tablo 27’de gösterilmiştir.

Tablo 27. Katılımcıların Gelir Durumu ile Araştırma Değişkenlerinin İlişkisi

		Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p
SKE	Gruplar arası	1027,76	5	205,55	1,11	0,355
	Grup içi	69273,43	374	185,22		
	Toplam	70301,19	379			
SKÖ	Gruplar arası	4034,25	5	806,85	5,32*	0,000
	Grup içi	82406,11	110,01	220,34		
	Toplam	86440,36	115,01			
ABTÖ Demokratik	Gruplar arası	1617,4	5	323,48	1,82	0,109
	Grup içi	66613,8	374	178,11		
	Toplam	68231,19	379			

(Tablo 27. Devamı)

ABTÖ Otoriter	Gruplar arası	742,77	5	148,55	2,29	0,051
	Grup içi	26275,22	108,29	70,26		
	Toplam	27017,99	113,29			
ABTÖ Koruyucu-İstekçi	Gruplar arası	394,55	5	78,91	0,65	0,663
	Grup içi	45519,88	374	121,71		
	Toplam	45914,43	379			
ODKÖ	Gruplar arası	1329,33	5	265,87	2,24*	0,05
	Grup içi	44454,36	374	118,86		
	Toplam	45783,68	379			

*p<0,05 **p<0,001

SKE: Sınav Kaygısı Envanteri, ABTÖ: Ana Baba Tutum Ölçeği, ODKÖ: Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği, SKÖ: Sosyal Karşılaştırma Ölçeği

Katılımcıların ailelerinin gelir durumu ile kendilik algılarının nasıl farklılaştığı Tukey HSD çoklu karşılaştırma analizi ile incelendiğinde gelir düzeyleri 50 bin lira ve üzeri olan katılımcıların kendilik algılarının 10 bin liranın altında gelir düzeyine sahip olanlardan ($X=13,21$; $ss=3,98$; $p<0,05$) ve 10 bin-20 bin lira arası geliri olanlardan ($X=9,19$; $ss=2,53$; $p<0,05$) ve 40 bin-50 bin lira arası geliri olanlardan ($X=9,14$; $ss=3,14$; $p<0,05$) daha olumlu olduğu bulunmuştur. Ayrıca LSD çoklu karşılaştırma analizi sonuçlarına göre geliri 10 bin-20 bin lira arasında olan katılımcıların olumsuz değerlendirilme korkuları 20 bin-30 bin lira gelire sahip olanlardan ($X=4,16$; $ss=1,52$; $p<0,05$) ve 50 bin lira ve üzeri geliri olanlardan ($X=4,40$; $ss=1,85$; $p<0,05$) daha yüksek bulunmuştur. Analiz sonuçları Tablo 28’de gösterilmiştir.

Tablo 28. Gelir Durumu İçin Tukey HSD ve LSD Çoklu Karşılaştırma Tablosu

	Değişkenler	Gelir Durumu	Gelir Durumu	X	ss	p
Tukey HSD	SKÖ	50 bin TL ve üzeri	10 bin TL’ye kadar	13,21*	3,98	0,013
			10 bin-20 bin TL	9,19*	2,53	0,004
			40 bin-50 bin TL	9,14*	3,14	0,044
LSD	ODKÖ	10 bin-20 bin TL	20 bin-30 bin TL	4,16*	1,52	0,006
			50 bin TL ve üzeri	4,40*	1,85	0,018

*p<0,05 **p<0,001

SKE: Sınav Kaygısı Envanteri, ABTÖ: Ana Baba Tutum Ölçeği, ODKÖ: Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği, SKÖ: Sosyal Karşılaştırma Ölçeği

4.3.14. Katılımcıların Kardeş Sayısı ile Araştırma Değişkenlerinin İlişkisi

Katılımcıların tek çocuk olması (N=51), bir kardeşi olması (N=192), iki veya daha fazla kardeşi olmasına (N=157) bağlı olarak sınav kaygısı, kendilik algısı, algılanan ebeveyn tutumları ve olumsuz değerlendirilme korkusunda anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Yapılan tek yönlü ANOVA analizine göre öğrencilerin anne-babalarından algıladıkları demokratik tutum kardeş sayısına göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır ($F[2,397]=7,5$; $p<0,05$). Analiz sonuçları Tablo 29’da gösterilmiştir.

Tablo 29. Katılımcıların Kardeş Sayısı ile Araştırma Değişkenlerinin İlişkisi

		Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p
SKE	Gruplar arası	48,80	2	24,40	0,13	0,876
	Grup içi	72875,28	397	183,57		
	Toplam	72924,08	399			
SKÖ	Gruplar arası	427,67	2	213,83	0,94	0,391
	Grup içi	90295,21	397	227,44		
	Toplam	90722,88	399			
ABTÖ Demokratik	Gruplar arası	2583,59	2	1291,79	7,5*	0,001
	Grup içi	68387,09	397	172,26		
	Toplam	70970,68	399			
ABTÖ Otoriter	Gruplar arası	166,99	2	83,5	1,19	0,306
	Grup içi	27923,96	397	70,34		
	Toplam	28090,96	399			
ABTÖ Koruyucu-İstekçi	Gruplar arası	38,87	2	19,44	0,16	0,85
	Grup içi	47893,73	397	120,64		
	Toplam	47932,6	399			
ODKÖ	Gruplar arası	15,65	2	7,82	0,07	0,94
	Grup içi	47098,10	397	118,64		
	Toplam	47113,75	399			

* $p<0,05$ ** $p<0,001$

SKE: Sınav Kaygısı Envanteri, ABTÖ: Ana Baba Tutum Ölçeği, ODKÖ: Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği, SKÖ: Sosyal Karşılaştırma Ölçeği

LSD çoklu karşılaştırma istatistiği ile bu farklılaşmanın yönü araştırıldığında ailedeki tek çocuk olan ($X=4,9$; $ss=2,12$; $p<0,05$) ve bir kardeşi olan katılımcıların ($X=5,28$; $ss=1,41$; $p<0,001$) iki ve daha fazla kardeşi olanlardan istatistiksel olarak anlamlı derecede daha demokratik anne-baba tutumu algıladıkları görülmektedir. Analiz sonuçları Tablo 30’da gösterilmiştir.

Tablo 30. Kardeş Sayısı İçin LSD Çoklu Karşılaştırma Tablosu

Değişkenler	Kardeş Sayısı	Kardeş Sayısı	X	ss	p
Demokratik Tutum	Tek çocuk	İki ve fazla kardeş	4,9*	2,12	0,021
	Bir kardeş	İki ve fazla kardeş	5,28**	1,41	0,000

*p<0,05 **p<0,001

4.3.15. Katılımcıların Kaçınıcı Çocuk Oldukları Sıralaması ile Araştırma Değişkenlerinin İlişkisi

Katılımcıların ilk çocuk (N=194), ikinci çocuk (N=145), üçüncü veya daha fazla (N=61) sıralamada olması bilgisine bağlı sınav kaygısı, kendilik algısı, algılanan ebeveyn tutumları ve olumsuz değerlendirilme korkusunda anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Yapılan tek yönlü ANOVA analizine göre öğrencilerin anne-babalarından algıladıkları demokratik tutum kaçınıcı çocuk oldukları sıralamasına göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır ($F[2,397]=4,63$; $p<0,05$). Analiz sonuçları Tablo 31’de gösterilmiştir.

Tablo 31. Katılımcıların Kaçınıcı Çocuk Oldukları Sıralaması ile Araştırma Değişkenlerinin İlişkisi

		Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p
SKE	Gruplar arası	0,27	2	0,13	0,001	0,999
	Grup içi	72861,17	397	183,53		
	Toplam	72861,44	399			
SKÖ	Gruplar arası	792,8	2	396,4	1,75	0,176
	Grup içi	90183,16	397	227,16		
	Toplam	90975,96	399			
ABTÖ Demokratik	Gruplar arası	1617,9	2	808,94	4,63*	0,01
	Grup içi	69395,55	397	174,8		
	Toplam	71013,44	399			
ABTÖ Otoriter	Gruplar arası	66,24	2	33,12	0,47	0,626
	Grup içi	28049,16	397	70,65		
	Toplam	28115,4	3			
ABTÖ Koruyucu-İstekçi	Gruplar arası	118,4	2	59,2	0,49	0,614
	Grup içi	48133,51	397	121,24		
	Toplam	48251,91	399			
ODKÖ	Gruplar arası	63,35	2	31,68	0,27	0,767
	Grup içi	47270,41	397	119,07		
	Toplam	47333,76	399			

*p<0,05 **p<0,001

SKE: Sınav Kaygısı Envanteri, ABTÖ: Ana Baba Tutum Ölçeği, ODKÖ: Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği, SKÖ: Sosyal Karşılaştırma Ölçeği

LSD çoklu karşılaştırma istatistiği ile bu farklılaşmanın yönü araştırıldığında ailedeki ilk çocuk olan katılımcıların ($X=5,82$; $ss=1,94$; $p<0,05$) üçüncü veya daha fazla sıralamada olanlardan istatistiksel olarak anlamlı derecede daha demokratik anne-baba tutumu algıladıkları görülmektedir. Analiz sonuçları Tablo 32’de gösterilmiştir.

Tablo 32. Katılımcıların Kaçınıcı Çocuk Oldukları Sıralaması İçin LSD Çoklu Karşılaştırma Tablosu

Değişkenler	Kardeş Sırası	Kardeş Sırası	X	ss	p
Demokratik Tutum	İlk çocuk	Üçüncü ve daha fazla	5,82*	1,94	0,003

* $p<0,05$ ** $p<0,001$

4.4. Pearson Korelasyon Analizi Bulguları

Değişkenlerin arasındaki korelasyona bakmak için yürütülen analizden önce demografik sorulara verilen yanıtlarda veri kaybına rastlanmış olup veriler Missing Value analizine tabi tutulmuştur. Sonrasında yürütülen Pearson Korelasyon Analizi bulguları Tablo 33’te gösterilmiştir.

Araştırma kapsamında ele alınan ana değişkenlerden sınav kaygısı, kendilik algısı, anne-baba tutumları ve olumsuz değerlendirilme korkusunun çeşitli demografik verilerle olan ilişkisi ve bu değişkenlerin birbirine olan etkisi incelenmiştir. Öncelikle demografik değişkenlerle olan korelasyonlar incelenecek ve sonrasında araştırma hipotezlerine geçilecektir.

Öğrencilerin yaşı ile araştırma değişkenleri arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Alanyazın incelendiğinde, pek çok araştırmanın da bu sonuca ulaştığı görülmekle beraber katılımcıların yaş aralığının bu sonucu etkileyebileceği düşünülmektedir (Bilir, 2019; Çelik ve Atilla, 2019; Ünsal Barlas ve ark., 2010). Öğrencilerin annelerinin yaşı ile araştırma değişkenleri arasında ilişki bulunamazken babalarının yaşının kendilik algıları ile negatif yönde anlamlı ancak çok zayıf bir ilişkisi olduğu görülmüştür ($r=-0,104$; $p<0,05$). Babaların yaşı arttıkça öğrencilerin olumsuz kendilik algısı da artış göstermektedir.

Öğrencilerin sınav kaygısının kendilik algısı ile olan ilişkisine bakıldığında zayıf, negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki görülmüştür ($r=-0,36$; $p<0,001$). Buna göre sınav kaygısı arttıkça kendilik algısı olumsuz olmaktadır. Sınav kaygısının anne-baba tutumları ile olan ilişkisine bakıldığında ise demokratik tutum ile negatif yönde, çok zayıf ve anlamlı ($r=-0,12$; $p<0,05$), otoriter ve koruyucu-istekçi tutum ile pozitif yönde, zayıf ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=0,23$; $r=0,26$; $p<0,001$). Demokratik anne-baba tutumu arttıkça sınav kaygısı azalmakta, otoriter ve koruyucu-istekçi tutum arttıkça ise sınav kaygısı artmaktadır. Olumsuz değerlendirilme korkusu ile sınav kaygısı arasında pozitif yönde, orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=0,54$; $p<0,001$). Buna göre olumsuz değerlendirilme korkusu arttıkça sınav kaygısı artmaktadır.

Kendilik algısının anne-baba tutumlarıyla olan ilişkisine bakıldığında ise demokratik anne-baba tutumu ile pozitif yönlü, zayıf ve anlamlı ($r=0,36$; $p<0,001$), otoriter ve koruyucu-istekçi anne-baba tutumu ile negatif yönde, çok zayıf ve anlamlı bir ilişkide olduğu görülmüştür ($r=-0,25$; $r=-0,13$; $p<0,001$). Demokratik tutum arttıkça olumlu kendilik algısı da artmakta, otoriter ve koruyucu-istekçi tutum arttıkça ise olumlu kendilik algısı azalmaktadır. Ayrıca öğrencilerin kendilik algısının olumsuz değerlendirilme korkusu ile negatif yönlü, zayıf ve anlamlı bir ilişkisi olduğu bulunmuştur ($r=-0,47$; $p<0,001$). Olumsuz değerlendirilme korkusu arttıkça kendilik algısı olumsuz olmaktadır.

Olumsuz değerlendirilme korkusunun anne-baba tutumları ile olan ilişkisi incelendiğinde demokratik anne-baba tutumu ile negatif yönde anlamlı bir ilişki içinde olduğu görülmektedir ($r=-0,2$; $p<0,001$). Otoriter ve koruyucu-istekçi anne-baba tutumlarıyla ise pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=0,28$; $r=0,21$; $p<0,001$). Buna göre katılımcıların algıladıkları demokratik anne-baba tutumu arttıkça olumsuz değerlendirilme korkuları azalmakta, otoriter ve koruyucu-istekçi anne-baba tutumu arttıkça ise olumsuz değerlendirilme korkuları da artmaktadır.

Tablo 33. Araştırma Değişkenlerine İlişkin Korelasyon Değerleri

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Yaş	1								
2. Anne Yaşı	0,01	1							
3. Baba Yaşı	0,08	0,66**	1						
4. SKE	0,05	-0,07	-0,03	1					
5. SKÖ	0,01	-0,09	-0,104*	-0,36**	1				
6. ABTÖ Demokratik	-0,05	-0,03	-0,08	-0,12*	0,36**	1			
7. ABTÖ Otoriter	0,02	0,02	0,04	0,23**	-0,25**	-0,7**	1		
8. ABTÖ Koruyucu-İstekçi	-0,01	-0,02	-0,01	0,26**	-0,13**	-0,4**	0,68**	1	
9. ODKÖ	-0,07	-0,02	-0,02	0,54**	-0,47**	-0,2**	0,28**	0,21**	1

* $p<0,05$ ** $p<0,001$

SKE: Sınav Kaygısı Envanteri, ABTÖ: Ana Baba Tutum Ölçeği, ODKÖ: Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği, SKÖ: Sosyal Karşılaştırma Ölçeği

4.5. Hipotezlere Dair Korelasyonel Analiz Bulguları

Araştırmanın ilk hipotezi, sınav kaygısı ile olumsuz değerlendirilme korkusu arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır, yapılan korelasyon analizi sonucunda doğrulanmıştır ($r=0,54$; $p<0,001$). Sınav kaygısı arttıkça olumsuz değerlendirilme korkusu artmaktadır.

İkinci hipotez, sınav kaygısı ve olumsuz kendilik algısı arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır, yine korelasyon analizi sonucunda doğrulanmıştır ($r=-0,36$; $p<0,001$). Sınav kaygısı arttıkça kendilik algısı olumsuz olmaktadır.

Üçüncü hipotez, olumlu kendilik algısı ve olumsuz değerlendirilme korkusu arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır, yapılan analiz sonucu doğrulanmıştır ($r=-0,47$; $p<0,001$). Kendilik algısı olumlu yönde arttıkça olumsuz değerlendirilme korkusu azalmaktadır.

4.6. Değişkenlerin Sınav Kaygısını Yordayıcılığına Dair Çoklu Regresyon Analizi Bulguları

Katılımcıların sınav kaygısına etki eden değişkenlerin belirlenmesi amacıyla çoklu regresyon analizinde stepwise metodu kullanılmış ve model anlamlı bulunmuştur ($F=160,45$; $p<0,001$). Öğrencilerin olumsuz değerlendirilme korkusu, cinsiyeti, algıladıkları koruyucu-istekçi anne-baba tutumları, psikiyatrik tedavi geçmişleri ve kendilik algıları birlikte toplam varyansın %41'ini açıklamaktadır ($R^2=0,41$). Analiz sonuçlarına göre olumsuz değerlendirilme korkusu ($B=0,54$), cinsiyetin kadın oluşu ($B=0,25$) ve koruyucu-istekçi anne-baba tutumu ($B=0,202$) sınav kaygısını artış yönünde yordamakta; psikiyatrik tedavi almış olmak ($B=-0,14$) ve olumlu kendilik algısı ($B=-0,11$) ise sınav kaygısını azalış yönünde yordamaktadır. Analiz sonuçları Tablo 34'te verilmiştir.

Araştırmanın dördüncü hipotezi, otoriter anne-baba tutumu sınav kaygısı ve olumsuz değerlendirilme korkusu arasındaki ilişkiyi artış yönünde yordamaktadır, çoklu regresyon analizi sonucunda otoriter tutumun etkisi gözlenmediğinden reddedilmiştir.

Beşinci hipotez, demokratik anne-baba tutumu sınav kaygısı ve olumsuz değerlendirilme korkusu arasındaki ilişkiyi azalış yönünde yordamaktadır, çoklu regresyon analizi sonucunda demokratik tutumun etkisi gözlenmediğinden reddedilmiştir.

Altıncı hipotez, koruyucu-istekçi anne-baba tutumu sınav kaygısı ve olumsuz değerlendirilme korkusu arasındaki ilişkiyi artış yönünde yordamaktadır, çoklu regresyon analizi sonucunda doğrulanmıştır. Koruyucu-istekçi anne-baba tutumunun eklenmesi ile çoklu regresyon analizi sonucunda modelin açıkladığı varyans %38 oranına ulaşmıştır.

Tablo 34. Sınav Kaygısının Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Bulguları

Model	<i>B</i>	<i>SH_B</i>	<i>B</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	<i>F</i>	<i>R</i>	<i>R</i> ²	ΔR^2
Sabit	24,8	1,67		14,83	0,000	160,45	0,54	0,29	0,29
ODKÖ	0,67	0,05	0,54	12,67	0,000				
Sabit	15,15	2,26		6,7	0,000	105,63	0,59	0,35	0,35
ODKÖ	0,61	0,05	0,49	11,93	0,000				
Cinsiyet	6,95	1,15	0,25	6,04	0,000				
Sabit	6,1	2,86		2,13	0,034	82,73	0,62	0,39	0,38
ODKÖ	0,55	0,05	0,45	10,801	0,000				
Cinsiyet	7,95	1,14	0,29	6,99	0,000				
ABTÖ Koruyucu-İstekçi	0,25	0,05	0,202	4,94	0,000				
Sabit	16,02	3,95		4,05	0,000	67,12	0,64	0,41	0,40
ODKÖ	0,53	0,05	0,43	10,51	0,000				
Cinsiyet	7,67	1,12	0,28	6,84	0,000				
ABTÖ Koruyucu-İstekçi	0,23	0,05	0,19	4,55	0,000				
Psikiyatrik Tedavi Geçmişi	-4,57	1,28	-0,14	-3,58	0,000				
Sabit	24,81	5,28		4,695	0,000	55,64	0,64	0,41	0,41
ODKÖ	0,47	0,06	0,38	8,41	0,000				
Cinsiyet	7,70	1,12	0,28	6,91	0,000				
ABTÖ Koruyucu-İstekçi	0,23	0,05	0,18	4,53	0,000				
Psikiyatrik Tedavi Geçmişi	-4,22	1,28	-0,13	-3,31	0,001				
SKÖ	-0,1	0,04	-0,11	-2,49	0,013				

*p<0,05 **p<0,001

SKE: Sınav Kaygısı Envanteri, ABTÖ: Ana Baba Tutum Ölçeği, ODKÖ: Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği, SKÖ: Sosyal Karşılaştırma Ölçeği

5. TARTIŞMA

Olumsuz değerlendirilme korkusu, kendilik algısı ve anne-baba tutumlarının sınav kaygısı üzerindeki yordayıcı etkisinin incelendiği, 18 yaş ve üzeri 401 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilen bu çalışmada elde edilen bulguların alanyazına göre tartışılmasına bu bölümde yer verilmiştir. Analizler sonucunda elde edilen bulgulara göre araştırma değişkenleri katılımcıların cinsiyetine, psikiyatrik tedavi ve ilaç kullanımı geçmişine, psikoterapi almış olmalarına, gelir durumlarına, kardeş sayılarına, ailedeki kaçıncı çocuk olduklarına, ebeveynlerinin medeni haline, annelerinin eğitim durumuna ve babalarının yaşına göre farklılaşmaktadır.

5.1. Cinsiyete Dair Bulguların Tartışılması

Katılımcıların cinsiyetinin araştırma değişkenleri ile olan ilişkisi incelendiğinde kadın öğrencilerin sınav kaygısının erkeklerle göre anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmüştür. İlgili çalışmalar tarandığında, araştırma bulgularıyla paralel olarak, birçok farklı grupta yapılan çalışmada cinsiyet farkının ortaya çıktığı görülmektedir (Kavakçı ve ark., 2011; Ocak ve Yurtseven, 2016; Peleg-Popko, 2004). Örneğin Uzun Özer ve Topkaya (2011) tarafından yürütülen ve akademik erteleme davranışını ile sınav kaygısı ilişkisinin incelendiği çalışmada da kadın öğrencilerin sınav kaygısının erkeklerden yüksek olduğu görülmüştür. Sınav kaygısı ve mükemmeliyetçilik arasındaki ilişkide başa çıkma mekanizmalarının aracı rolünün araştırıldığı çalışmada da Vanstone ve Hicks (2019) kadın katılımcıların sınav kaygısının erkeklerden daha fazla olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yenen ve Göç (2024), sekizinci sınıf öğrencileriyle yaptıkları çalışmada sınav kaygısı ile beden eğitimi dersi tutumu arasındaki ilişkiyi incelemiş ve diğer çalışmalardan farklı olarak Ayda Sınav Kaygısı Ölçeğini kullanılmıştır. Analizler sonucunda kız öğrencilerin erkeklerden daha fazla sınav kaygısı yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır. Üniversite öğrencilerinin sınav kaygısının ruminatif tepkiler ve cinsiyet ile olan ilişkisinin araştırıldığı çalışmada Onat Kocabıyık ve Donat Bacioğlu (2020) Durumluk Sınav Kaygısı Ölçeği kullanmış ve cinsiyete dair ilişkisel sonuç değişmemiştir. Araştırmacılar bu durumun kültürel olarak kadınların daha duygusal algılanıyor olmasından kaynaklandığını ve sınava dair beklentilerin kadınlar için daha hayati bir durum olarak görüldüğünü ileri sürmektedir (Alyaprak, 2006). Bu çalışma kapsamında da görülen cinsiyete dair farklılaşmanın kültürel algıların yanı sıra kadınların kendilerini başarılı olarak görme ihtiyaçlarından da kaynaklandığı düşünülmektedir. Eğitim alanında gösterilen başarının kadınlar için çevreden onay alma ve bağımsız bir hayat inşa etme açısından destekleyici olabileceği düşünülmektedir.

Cinsiyete ilişkin bir diğer sonuç ise katılımcıların algıladıkları anne-baba tutumunun erkeklerde koruyucu-istekçi tutumun baskın olarak farklılaşması şeklindedir. Araştırma sonuçlarına göre demokratik ve otoriter tutum cinsiyete göre farklılık göstermezken koruyucu-istekçi tutum erkeklerde kadın öğrencilerden daha sık görülmektedir. Esirkış (2021) da yaptığı çalışmada bu araştırma bulgusunu kısmen destekleyen bir sonuca ulaşmış, koruyucu-istekçi tutum puanının erkeklerde daha yüksek olduğunu belirtirken otoriter tutumun da erkekler lehine farklılaştığını, demokratik tutumun ise kadın öğrencilerde daha yüksek algılandığını raporlamıştır. Aktaş (2011)'ın anne-baba tutumları ve benlik saygısını 9. sınıf öğrencilerinin katılımı ile incelediği

araştırmasının sonucu da erkeklerde koruyucu-istekçi tutum ile otoriter tutumun anlamlı şekilde yüksek oluşu ve kadınlarda demokratik tutumun yüksek algılanışı şeklindedir. Gündüz Algünerhan (2017) ise koruyucu-istekçi ve otoriter tutumun erkeklerde daha yüksek algılandığı sonucuna ulaşırken kadınlarda anlamlı bir farklılaşmaya rastlamamıştır. Tüm bu sonuçlardaki paralellik incelendiğinde ebeveynlerin erkek çocuklarına karşı olan koruyucu ve otoriter tutumlarının cinsiyete bağlı olarak beklenti ve davranışlarda gözlenen değişimi açıklamaktadır. Ebeveynler erkek çocuklarının üzerine düşmekte ve bu tavırlarının karşılığını akademik ve mesleki başarı gibi alanlarda beklemekte olduğu düşünülmektedir.

Olumsuz değerlendirilme korkusunun da cinsiyete göre farklılaştığı bulunmuş, kadın katılımcıların erkeklere göre daha fazla olumsuz değerlendirilme korkusu yaşadığı görülmüştür. Ayan ve Ünsar (2015) tarafından yürütülen, üniversite eğitimi gören 315 kişinin katıldığı ve Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Ölçeğinin kullanıldığı araştırmada kadın öğrencilerin olumsuz değerlendirilme korkusunun “Başkalarının Etkisi Altında Kalma”, “Başkaları Tarafından İncelenme Korkusu” ve “Hata Yapma Korkusu” alt boyutlarında daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yine bu araştırma sonucunu destekler nitelikteki bir çalışma Villanueva-Moya ve Expósito (2023) tarafından İspanyol katılımcılar ile yürütülmüş, olumsuz değerlendirilme korkusunun kadınlarda daha yüksek olduğu ve bu farklılığın feminen cinsiyet kalıplarının kabulü ile ilişkilendirilebileceği sonucuna ulaşılmıştır. La Greca ve Lopez (1998) de 250 lise öğrencisinin katılımıyla gerçekleştirdikleri çalışmalarında kadın öğrencilerin, özellikle akranları tarafından, olumsuz değerlendirilme korkularının erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu sonucuna varmıştır. Kadınların trafikte, akademik ortamlarda, iş hayatında, evlilik ya da çocuk yetiştirme sürecinde ve erkeklerle kıyaslandıkları daha birçok alanda maruz bırakıldıkları değerlendirmelerin genellikle olumsuz olduğu düşünülürse bu korkunun kültürel bir zemine oturduğu sonucuna varılabilir. Kadın öğrencilerin de yetiştikleri ortamın şartlarından etkilenerek olumsuz değerlendirilmeye yönelik korkularının erkeklerden daha fazla olması farklı alanlardaki olumsuz deneyim ve gözlemlerinden kaynaklanıyor olabilir.

5.2. Psikiyatrik Tedavi Geçmişi ve İlaç Kullanımına Dair Bulguların Tartışılması

Katılımcıların psikiyatrik tedavi görmüş ve ilaç kullanmış olmaları ile sınav kaygıları arasında bir ilişki bulunmuş olup daha önce tedavi gören ve ilaç kullananların sınav kaygılarının ve olumsuz değerlendirilme korkularının daha yüksek olduğu görülmektedir. Literatür incelendiğinde, araştırmacıların psikiyatrik tedavi geçmişi ve ilaç kullanımı ile araştırma değişkenlerinin ilişkilendirildiği bir çalışmaya rastlanılamamıştır. Öğrencilerin psikiyatrik tedaviye başvuru nedenleri bilinmediğinden doğrudan bir çıkarım yapılamamakla beraber kaygı yatkınlığı olan bireylerin tedavi başvurusunda bulunmuş olabileceği düşünülmektedir. Psikiyatrik tedaviye devam eden ve hala ilaç kullanan katılımcıların sınav kaygısında ise anlamlı bir değişiklik gözlenmemekle beraber olumsuz değerlendirilme korkuları ile ilişki bulunmuştur. Bu noktada da tedaviye devam etme süresi ve alınan tedavinin niteliğiyle ilgili detaylı bilgiye başvurulması gerekmekte, psikiyatrik tedaviden yanıt alınamadığı düşünülürse psikoterapiye ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir.

Benzer bir sonuç psikiyatrik tedavi geçmişi, ilaç kullanımı ve kendilik algısı ile de ilişkili bulunmuştur. Analiz sonuçlarına göre psikiyatrik tedavi gördüğünü ve ilaç kullandığını belirten öğrencilerin kendilik algıları daha olumsuzdur. Ayrıca hala tedavi gördüğünü ve ilaç kullandığını belirten katılımcıların da kendilik algılarının olumsuz olduğu görülmektedir. Kendilik algısının kişinin kendisini sosyal olarak başkaları ile kıyaslamasına dayalı ölçüldüğü düşünülürse bu durumun psikiyatrik tedavi görme motivasyonu olarak değerlendirilebileceği düşünülmüştür. Anne-baba tutumlarının psikiyatrik tedavi görme ve psikiyatrik ilaç kullanmaya bağlı değişimi incelendiğinde demokratik tutumun yüksek bulunduğu katılımcıların tedavi görmediği ve ilaç kullanmadığı görülmüştür. Otoriter ve koruyucu-istekçi anne-baba tutumunda ise tersi yönde bir etki gözlenmiştir. Psikiyatrik tedavi ve ilaç kullanımına devam etme ile tutumlar arasında ise ilişki bulunmamıştır. Demokratik tutumun çocuk yetiştirmede ideal yöntem olduğu, çocuğun ihtiyaçlarının karşılandığı ve sorunların beraber çözüldüğü düşünüldüğünde bulguların kavramsal çerçeveye uygun olduğu düşünülmüştür. Koruyucu-istekçi ve otoriter tutumlarda ise çocuk duygu düzenleme, karar verme, özerkleşme gibi alanlarda zorluklar yaşayabilmekte ve bu durumun tedavi için yönlendirici olabileceği düşünülmektedir.

5.3. Öğrenim Görülen Alana Dair Bulguların Tartışılması

Araştırmaya katılan öğrencilerin öğrenim gördükleri alanların sayısal alanda hazırlanan öğrenciler ve diğerleri (sözel, eşit ağırlık ve yabancı dil) olarak gruplandırıldığı analizde anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Ünsal Barlas ve ark. (2010) tarafından yapılan, üniversite sınavına hazırlanan 161 öğrencinin kendilik algıları ve kapsamlı psikolojik belirtilerinin incelendiği çalışmada da değişkenler arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Bu sonuca göre elde edilen bulgunun literatürle paralel olduğu söylenebilir. Öğrencinin sınava hazırlandığı alanın kendisi tarafından seçildiği ve kendini en yetkin hissettiği alan olduğu düşünülürse kaygı ve olumsuz değerlendirilme korkusu gibi kavramlarla ilişkili bulunmaması açıklanabilir.

5.4. Katılımcıların Annesinin Eğitim Durumuna Dair Bulguların Tartışılması

Katılımcıların annesinin eğitim durumuna bağlı olarak yapılan analizde demokratik tutumun annesi okuryazar olmayan veya ilkokul terk (okuryazar) olan öğrencilere kıyasla ilkokul, ortaokul veya lise mezunu ve üniversite mezunu olan öğrenciler tarafından daha yüksek algılandığı görülmektedir. Gökçedağ (2001), lise öğrencilerinin okul başarısı, sınav kaygısı ve anne-baba tutumlarına ilişkin yürüttüğü çalışmada anne ve babanın eğitim düzeyi arttıkça demokratik tutumun da arttığını belirterek bu araştırma sonucunu desteklemiştir. Ayrıca katılımcıların annesinin okuryazar olmama veya ilkokul terk (okuryazar) olma durumunda kendilik algılarının ilkokul, ortaokul veya lise mezunu olanlardan daha olumsuz olduğu görülmüştür. Katılımcıların babasının eğitim durumuna bağlı olarak yapılan analizde ise anlamlı bir sonuca ulaşılmamıştır. Bıçkur (2015) sınav kaygısı, benlik saygısı ve anne-baba tutumlarını incelediği çalışmada babanın eğitim durumu ile sınav kaygısı ve algılanan ebeveyn tutumları arasında bir ilişkiye rastlanmamış olup Bagav (2018)'in sınav kaygısı ve öznel iyi oluş konulu çalışması da bu sonucu desteklemektedir. Günümüzde babaların çocuklarıyla olan ilişkilerinde giderek olumlu yönde bir farklılaşma görülse de hala annelerin rolünün daha fazla olduğu düşünülmektedir. Bu durumun araştırma sonuçlarına yansısı olduğu görülmektedir.

5.5. Ebeveynlerin Medeni Haline Dair Bulguların Tartışılması

Araştırmaya katılan öğrencilerin ebeveynlerinin boşanmış, beraber yaşıyor ya da birinin vefat etmiş olması ile araştırma değişkenleri arasındaki ilişki incelendiğinde anne veya babası vefat etmiş olan katılımcıların anne-babası birlikte yaşayanlardan daha çok otoriter tutum algıladıkları görülmüştür. Ayrıca anne veya babası vefat etmiş olan katılımcıların koruyucu-istekçi tutum algıları ebeveynleri birlikte yaşayan ve boşanmış olanlardan daha yüksek olarak bulunmuştur. Anne veya babanın boşanma ya da vefat tarihine ilişkin bilgi alınmamış olup bu durumun araştırma sonucunu etkileyebileceği düşünülmektedir. Bilir (2019) anne-baba tutumları ile sınav kaygısı arasındaki ilişkiyi Adana örnekleminde incelediği çalışmasında ebeveynlerden birinin hayatta olmadığı ailelerde diğer ebeveynin daha koruyucu-istekçi tutum sergilediği sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç araştırma verisini desteklemektedir. Koruyucu-istekçi ve otoriter tutumun çocuk üzerinde farklı şekillerde hakimiyet kurmaya yönelik takınılan bir tutum olduğu düşünülürse ebeveynlerden birinin kaybında bu tutuma yönelme eğilimi anlaşılır olmaktadır.

5.6. Üniversite Sınavına Giriş Sayısına Dair Bulguların Tartışılması

Öğrencilerin üniversite sınavına hiç girmeyenler, bir kez girenler ve iki veya daha fazla kez girenler şeklinde incelenmesi sonucunda araştırma değişkenleri ile anlamlı bir ilişki kurulamamıştır. Veri toplanan öğrencilerin çoğunun sınava bir kez girmiş olması ile bu sonuç açıklanabilir. Nitekim alanyazın incelendiğinde sınava giriş sayısı arttıkça öğrencilerin kaygı seviyelerinin hem durumluk ve sürekli kaygının hem de sınav kaygısının arttığı görülmüştür (Alyaprak, 2006; Can ve ark., 2012). Araştırmacılar öğrencilerin sınava giriş sayılarının artmasıyla beraber artan kaygılarını gelecekleri hakkında umutsuzluklarının artması ve olumsuz sınav sonuçlarını hayatlarının diğer alanlarına da genellemeleri ile açıklamaktadır.

5.7. Aile Gelir Düzeylerine Dair Bulguların Tartışılması

Katılımcıların aile gelir düzeylerinin araştırma değişkenleriyle olan ilişkisi incelendiğinde kendilik algıları ile anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Gelir düzeyi en yüksek olan grubun kendilik algılarının gelir düzeyi daha düşük olan gruplara göre olumlu olduğu görülmektedir. Erözkan (2004) da lise öğrencileri ile yaptığı araştırmasında yüksek gelirli öğrencilerin kendilik algılarını orta ve düşük gelir düzeyine sahip olanlara göre daha olumlu olarak bulmuştur. Ünsal Barlas ve ark. (2010) ise araştırmalarında katılımcıların ekonomik durumlarını “yeterli”, “kısmen yeterli” ve “yetersiz” olarak değerlendirmelerini istemiş, yeterli gelire sahip olduğunu belirten katılımcıların kendilik algılarının yetersiz gelir beyan edenlerden daha olumlu olduğunu bulmuştur. Kendilik algısının oluşumda bireylerin kendilerini diğer kişilere göre nasıl konumlandıkları etkili olduğu düşünülürse maddi imkanların karşılaştırmaya açık bir konu olduğu görülebilir. Bu doğrultuda bir sosyal etkinliğe katılma imkânı, giyim ve kişisel bakım, eğitim olanakları gibi birçok farklı alanda gelir düzeyinin etkisinin görülebilir olması da kendilik algısındaki farklılaşmayı desteklemektedir.

5.8. Katılımcıların Kardeş Sayıları ve Kaçınıcı Çocuk Olduklarına Dair Bulguların Tartışılması

Katılımcıların kardeş sayıları ve kaçınıcı çocuk oldukları ile araştırma değişkenleri arasındaki ilişki tek çocuk olanlar, bir kardeşi olanlar, iki veya daha fazla kardeşi olanlar şeklinde incelendiğinde anne-babadan algılanan demokratik tutumla ilişki bulunmuştur. Ailedeki çocuk sayısı ve katılımcının kardeşler arasındaki sıralaması arttıkça demokratik tutum azalmaktadır. Bilir (2019) de araştırması sonucunda benzer bir sonuca ulaşmış, katılımcıların kardeş sayısı arttıkça demokratik anne-baba tutumunun azaldığını ve otoriter tutumun arttığını belirtmiştir. Ailedeki çocuk sayısı arttıkça algılanan ihmal ve otoriter tavrın arttığı, sevgi hissinin ise azaldığı ve aile içindeki beraber karar verme mekanizmalarında görece düşüş yaşandığı araştırmalarca ortaya konmuştur (Elder, 1962; Elder ve Bowerman, 1963; Scheck ve Emerick, 1976). Kitamura ve ark. (1998) Japon örnekleminde yaptıkları araştırmada ailedeki sıralama arttıkça ilginin azaldığını belirlemiş ancak bu durumun çocukların cinsiyetiyle de alakalı olduğunu belirtmiştir. Bu araştırmada kardeşlerin cinsiyetiyle ilgili bir veriye ulaşılmamıştır. Ailedeki çocuk sayısı arttıkça demokratik tutumun azalıyor olması anne-babaların evin düzenini sağlamakta zorluk yaşamalarından ve demokratik tutumun gerektirdiği birlikte karar alma, görüşlere saygı duyma gibi etmenlerin kişi sayısına bağlı olarak güçleşmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

5.9. Yaş Değişkenine Dair Bulguların Tartışılması

Katılımcıların yaşının araştırma değişkenleri ile bir ilişkisi bulunamamış olup yaş aralığının dar olması ve katılımcıların çoğunluğunun aynı yaşta olması buna gerekçe gösterilebilir. Literatür incelendiğinde, Von der Embse ve ark. (2018) 11-14 yaş aralığındaki çocuklarının sınav kaygısı ve performansları arasındaki ilişkinin 15-18 yaş grubuna göre daha kuvvetli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kısa (1996) da araştırmasında benzer şekilde, 16-20 yaş grubunda, yaş arttıkça sınav kaygısının azaldığını gözlemlemiştir. Araştırma kapsamında katılımcıların anne ve babalarının yaşlarının araştırma değişkenleriyle olan ilişkisi incelendiğinde anne yaşının değişkenlerle anlamlı bir ilişki bulunamazken baba yaşıyla kendilik algısı çok zayıf bir etkileşim içindedir. Araştırma sonucunu kısmen doğrular şekilde, Gündüz Algünerhan (2017) araştırmasında anne ve baba yaşının anne-baba tutumları ve benlik algısı ile bir ilişkisini bulamadığını belirtmiştir. Babanın yaşı arttıkça kendilik algısının olumsuz olarak değişmesi, araştırma grubundaki baba yaşının 36 ve 82 arasında olmasına bağlı olarak uç verilerin varlığı ile açıklanabilir. Katılımcıların babaları ile olan yaş farkının ebeveyn-çocuk ilişkilerine olan olumsuz etkisi ve bu durumun çocuğun kendilik algısına dolaylı etkisi gözlenebilir. Babanın yaşında uç verilerin varlığı da düşünüldüğünde kuşak farklılığına bağlı anlaşmazlıkların etkisi daha net gözlenebilir ve bu durum bireylerin kendilik algılarında olumsuzluğa yol açabilir.

5.10. Araştırma Değişkenleri Arasındaki Korelasyon Bulgularının Tartışılması

Sınav kaygısının olumsuz değerlendirilme korkusu ile olan ilişkisine bakıldığında ise pozitif yönlü bir ilişki gözlenmiştir. Bu sonuç araştırmanın ilk hipotezini doğrulamaktadır. Karakoç (2023) lise son sınıf öğrencileriyle yaptığı araştırmada sınav kaygısı ve olumsuz değerlendirilme korkusu arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişkiye rastlamış olup sosyal onay ihtiyacının da bu değişkenlerle ilişkili olduğunu belirtmiştir.

Özdemir ve ark. (2021) tıp fakültesi öğrencileri ile yaptıkları araştırmada olumsuz değerlendirilme korkusunun akademik başarı ve erteleme davranışıyla ilişkisini araştırmış, öğrencilere sınav kaygısı düzeylerine dair de dört kategori içeren bir soru yönelmiştir. Araştırma sonucuna göre öğrencilerin sınav kaygısı arttıkça olumsuz değerlendirilme korkuları da artmaktadır. Sınavın yapı itibarıyla bir başkası tarafından değerlendirilmeye dayalı olması bu ilişkiyi yeterince açıklıyor olsa da bu ilişkiye daha sosyal bir açıdan da yaklaşılabılır. Üniversite sınavı gibi yoğun emek verilen bir sürecin sonunda elde edilen sonucun sosyal çevrede nasıl yorumlanacağı ve ailedeki beklentilerin ne derece karşılanacağı gibi soru işaretlerinin de öğrencilerin sınav kaygısını arttırdığı düşünülmektedir.

Sınav kaygısının anne-baba tutumlarıyla olan ilişkisi incelendiğinde demokratik tutumla negatif yönde, koruyucu-istekçi ve otoriter tutumla pozitif yönde ilişki bulunmuştur. Esirkiş (2021) yaptığı araştırma ile bu bulguyu kısmen destekleyen bir sonuca ulaşmış, demokratik ve koruyucu-istekçi tutumun sınav kaygısı ile ilişkili olduğunu belirtmiştir. Duman (2008) da araştırma sonucu ile paralel şekilde koruyucu-istekçi tutum ve otoriter tutumun sınav kaygısı ile pozitif bir ilişki içinde olduğunu belirlemiştir. Kayapınar (2006) annenin koruyucu, babanın ise otoriter tutumunun sınav kaygısını en çok etkileyen tutumlar olduğunu belirtirken Ünal (2006) otoriter tutumun sınav kaygısını en çok arttıran etken olduğunu ve demokratik tutumda otoriter tutuma göre daha az sınav kaygısı gözlemlendiğini belirlemiştir. Tüm bu araştırma sonuçları anne-baba tutumlarının öğrencilerin sınav kaygısıyla olan ilişkisini gözler önüne sermektedir. Demokratik anne-baba tutumunun diğer birçok olumsuz durumda olduğu gibi sınav kaygısında da azaltıcı etki gösteriyor olması öğrencilerin ebeveynleriyle kurdukları sağlıklı ilişkinin kaygılarında azalma sağlayabileceğini akla getirmektedir. Koruyucu-istekçi ve otoriter durumların aksi yönde etki ediyor olması da bu savı desteklemekte, anne-babaların sınav sonuçlarına ilişkin tavırlarının ılımlı olmaktan uzaklaşması ihtimalinin kaygıyı arttırdığı düşünülmektedir.

Öğrencilerin sınav kaygısının kendilik algıları ile olan ilişkisi incelendiğinde kaygı arttıkça kendilik algısının olumsuz olduğu görülmüştür. Bu sonuç araştırmanın ikinci hipotezini doğrulamaktadır. Değirmenci (2020), repertuar ağı tekniği kullanarak yaptığı ve 102 lise son sınıf öğrencisinden oluşan araştırması sonucunda bu bulguyu destekleyen bir sonuca ulaşmış, sınav kaygısı yüksek olan öğrencilerin kendilik algılarının olumsuz olduğunu belirtmiştir. Başoğlu (2007) sınav kaygısı ve benlik saygısını incelediği 6, 7 ve 8. sınıf düzeyindeki 243 öğrenciden oluşan araştırmasında değişkenler arasındaki negatif ilişkiyi destekleyen bir sonuca ulaşmıştır. Sheikh ve ark. (2014) da lise öğrencileri ile yaptıkları araştırmada öğrencilerin kendilik algılarını saldırganlık, rol yapma, pasiflik gibi alt boyutları olan bir ölçek ile analiz etmiş ve bu boyutlardan alınan puan yükseldikçe sınav kaygısının arttığını belirterek araştırma bulgusunu doğrulamıştır. Sınav kaygısının yükselmesinde kişinin kendisine güvenmemesi, kendisini birçok açıdan yeterli görmemesi ve başkalarıyla orantısız kıyaslamalarda bulunması gibi durumların etkili olabileceği düşünüldüğünde kendilik algısı ile olan ilişki beklenilir bir sonuçtur.

Kendilik algısının anne-baba tutumlarıyla olan ilişkisi incelendiğinde demokratik tutumla pozitif yönlü, otoriter ve koruyucu-istekçi tutumla negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Gürler (2017) anne-baba tutumları ile benlik saygısı arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmada araştırma bulgularını destekler nitelikte sonuçlara ulaşmıştır.

Sezer (2010) araştırmasında demokratik ve otoriter anne-baba tutumu ile kendilik algısı arasında anlamlı bir ilişki bulmakla beraber demokratik tutumun düşük düzeyde olması anlamlı iken otoriter tutumun orta ve yüksek düzeyde olması anlamlı bulunmuş ve koruyucu-istekçi tutumla bir ilişkiye rastlanmamıştır. Gündüz Algünerhan (2017) ise ergenlerin kendilik algılarının sadece demokratik anne-baba tutumu ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kendilik algısının gelişimi sürecinde ebeveynlerin etkisinin göz ardı edilemeyeceği bu araştırma sonuçlarına dayalı olarak söylenebilir. Demokratik tutumun çocuklarda olumlu özelliklerin gelişimini desteklediği diğer araştırma bulguları aracılığı ile de görülmüş iken otoriter ve koruyucu-istekçi tutumun artmasının olumsuz kendilik algısına yol açıyor oluşu ailedeki dinamiklerin bireyler üzerinde doğrudan etkili olduğuna işaret ettiği düşünülmektedir.

Kendilik algısının olumsuz değerlendirilme korkusu ile olan ilişkisi incelendiğinde ise negatif yönlü bir ilişkiye rastlanmıştır. Bu sonuç araştırmanın üçüncü hipotezini doğrulamaktadır. Çelik ve Odacı (2015) akademik erteleme davranışının ilişkili olduğu değişkenleri inceledikleri çalışmada kendilik algısı ile olumsuz değerlendirilme korkusu arasında negatif ilişki bulmuştur. Cankardaş (2019) ise kendilik algısının bir alt alanı olan benlik saygısı ile yaptığı çalışmada benlik saygısı arttıkça olumsuz değerlendirilme korkusunun azaldığı sonucuna ulaşmıştır. Kendilik algısı ve olumsuz değerlendirilme korkusunun birlikte incelendiği çalışmalar kısıtlı olmakla beraber yapılan araştırmalar ilişkinin varlığına işaret etmektedir. Olumsuz değerlendirilme korkusunun kişinin başkalarının görüşlerine olan tutumuna bağlı olduğu düşünülürse kendilik algısının olumsuz olması ile ilişkisi anlaşılabilir. Kendilik algısı olumsuz olan kişilerin sosyal karşılaştırmalarda kendilerini olumsuz görüyor olmaları toplum tarafından nasıl karşılandıklarıyla ilgili korkuya yol açıyor olabilir.

Olumsuz değerlendirilme korkusu ve anne-baba tutumlarının ilişkisi incelendiğinde demokratik tutum ile negatif yönlü, koruyucu-istekçi ve otoriter tutum ile de pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Acar Bulut (2019) 3. ve 4. sınıf öğrencileri ile yaptığı çalışmada demokratik tutumun olumsuz değerlendirilme korkusu ile olan ilişkisine dair bulguyu doğrulayan bir sonuca ulaşmış, sert ve katı tutumun ise olumsuz değerlendirilme korkusunu arttırdığını belirtmiştir. Koydemir-Özden ve Demir (2009) demokratik tutuma işaret eden psikolojik özerklik alt boyutunun olumsuz değerlendirilme korkusu ile ilişkili olduğunu işaret ederken Cankardaş (2019) erkeklerde aşırı koruyucu tutumun olumsuz değerlendirilme korkusunu yordadığını belirtmiştir. Anne-baba tutumlarının diğer değişkenlerle olan ilişkisi düşünüldüğünde olumsuz değerlendirilme korkusu ile olan ilişki de bu tutumların önemini vurgular niteliktedir.

5.11. Sınav Kaygısının Yordanmasına İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırma değişkenlerinin sınav kaygısını yordama güçlerini incelendiğinde olumsuz değerlendirilme korkusunun ilk sırada geldiği ve cinsiyet, koruyucu-istekçi anne-baba tutumu, psikiyatrik tedavi geçmişi ve kendilik algısının da yordayıcı etkisinin görüldüğü belirlenmiştir.

Olumsuz değerlendirilme korkusunun sınav kaygısını yordama gücüne dair literatür bilgisine ulaşılammış olup araştırmanın bu yönüyle alana katkı sağladığı söylenebilir. Aydınır (2021) tarafından yürütülen çalışmada akran baskısının sınav kaygısını yordadığı sonucuna ulaşılmış, kullanılan ölçek maddeleri incelendiğinde katılımcıların olumsuz değerlendirilme korkularıyla paralellik gösterebileceği düşünülmüştür. Temelde sosyal kaygı ile ilişkilendirilen bu değişkenin sınav kaygısını açıklamada ilk sırada geliyor oluşu sınav kaygısının ele alınışında karşılaştırmaya maruz kalma fikrine ve başkalarının düşüncelerinin öneminin değerlendirilmesine yoğunlaşılmasının gerekliliğini düşündürmektedir.

Cinsiyetin yordayıcı etkisi Alyaprak (2006), Bal (2018) ve Güler ve Çakır (2013) tarafından üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerle yapılan çalışmalarda da görülmüştür. Onat Kocabıyık ve Donat Bacıoğlu (2020) durumluk sınav kaygısının yordanmasında hangi değişkenlerin etkin olduğunu araştırdıkları çalışmada cinsiyetle birlikte saplantılı ve derin düşünmenin de yordayıcı olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Hem korelasyon hem de regresyon analizleri ile açığa çıkan sonuca göre cinsiyetin sınav kaygısı ile olan ilişkisi kadınların lehine ve hemen her araştırmada sabit görünmektedir. Bu istikrarlı sonuç sınav kaygısına yönelik çalışmalarda ve kaygının açıklanmasında toplumsal normların baskınlığı ile açıklanabileceği düşünülmüştür.

Koruyucu-istekçi anne-baba tutumunun yordayıcı etkisi için alanyazın incelendiğinde Esirkış (2021)'ın sınav kaygısının duyusallık alt boyutunda yordayıcı etki gözlediği bulunmuştur. Ayrıca anne-baba tutumlarına dair bir başka ölçek ile yapılan araştırmalarda denetim/kontrol alt boyutunun sınav kaygısı toplam puanını yordadığı görülmüştür (Güler ve Çakır, 2013; Hanımoğlu ve İnanç, 2011). Otoriter ve demokratik anne-baba tutumlarının sınav kaygısını yordadığına ilişkin araştırma bulgularına rastlanmış olsa da bu araştırma sonucunda sadece koruyucu-istekçi tutumun yordayıcılığı bulunmuştur (Eker, 2016; Karakartal, 2023; Zengin, 2019). Araştırmanın hipotezleri anne-baba tutumlarının sınav kaygısı ve olumsuz değerlendirilme korkusu arasındaki ilişkiyi etkileyeceği şeklindedir. Koruyucu-istekçi tutumun etkisi analizler sonucunda doğrulanmış ve altıncı hipotez onaylanmış olsa da demokratik ve otoriter tutumun yordayıcı etkisi gözlenmemiştir. Koruyucu-istekçi tutum sergileyen ebeveynlerin çocukta kendi başına karar almaya dair özgüvenin gelişimini etkilediği, çocuğun davranışlarını yakından takip ettiği ve bu ilgi karşısında talepkâr davrandığı göz önüne alındığında sınav kaygısı ve olumsuz değerlendirilme korkusu arasındaki ilişkinin artması sonucuna ulaşılabilir.

Psikiyatrik tedavi geçmişinin sınav kaygısını yordayıcı etkisine dair literatür verisine ulaşılammış olup psikiyatrik tedaviye başvurma ihtiyacı hisseden katılımcıların sınav kaygısına da yatkınlıkları olabileceği düşünülmektedir. Kendilik algısının sınav kaygısını yordayıcılığına dair yapılan alanyazın taramasında ise Bıçkur (2015)'un araştırmasında kendilik kavramının sürekliliğinin sınav kaygısını güçlü şekilde yordadığı bilgisine ulaşılmıştır. Sheikh ve ark. (2014) da kendilik algısı alt boyutlarından pasiflik ve rol yapmanın sınav kaygısını güçlü şekilde yordadığını belirtmiştir. Kıyaslamaya dayalı bir sınavın araştırma konusu olduğu düşünüldüğünde kişinin kendisini başkalarıyla kıyasladığında nasıl algıladığının sınav kaygısında önemli bir etken olması beklenen bir sonuçtur.

6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Olumsuz değerlendirilme korkusu, kendilik algısı ve anne-baba tutumlarının sınav kaygısı üzerindeki yordayıcı etkisini incelemek amacıyla yapılan araştırma sonucunda bu değişkenler arasında varsayılan ilişkilere ulaşılmış olup yordayıcı etkiye dair hipotezler kısmen doğrulanmıştır. Sınav kaygısı, olumsuz değerlendirilme korkusu ve kendilik algısı arasında anlamlı ilişki bulunmakta; koruyucu-istekçi anne-baba tutumu sınav kaygısını yordamaktadır.

Sınav kaygısına ilişkin literatür geniş olmasına rağmen bu değişkenlerin birlikte incelendiği bir çalışmaya rastlanmamış ve çalışma modelinin sınav kaygısını açıklama gücü yüksek bulunmuştur. Anne-baba tutumlarının sınav kaygısına olan etkisi düşünüldüğünde üniversite sınavına hazırlık gibi kaygı düzeyi yüksek bir durumda, koruyucu-istekçi tutuma sahip ebeveynlerin davranışlarını gözden geçirmeleri önerilebilir. Ebeveynlerin çocuklarının üzerine titremeleri, hayatı onlar için daha kolay hale getirmeye çalışmaları ve bunun sonucunda çocuklarından beklentileri olması ile açıklanabilen koruyucu-istekçi tutum öğrencileri birçok yönde olumsuz etkilemektedir. Bu noktada ideal ebeveynlik tutumunun tüm ailenin karar alma süreçlerine eşit katılımının sağlandığı demokratik tutum olduğu alanda yürütülen hemen her çalışmada karşılaşılan bir sonuçtur. Sınav kaygısına yönelik çalışan uzmanların koruyucu-istekçi tutumun etkilerine yoğunlaştığı ebeveyn görüşmeleri planlamaları bu çalışma kapsamında verilebilecek değerli bir öneridir.

Olumsuz değerlendirilme korkusu ve kendilik algısına dair anlamlı ilişkilere ulaşılmış, ancak bu değişkenlerle bağlantılı ulusal ve uluslararası alanyazının yeterince geniş olmadığı görülmüştür. Bu değişkenlerin birbirleriyle ve sınav kaygısıyla olan ilişkileri çeşitli katılımcı ve yaş grupları ile incelenebilir. Ölçekler yardımı ile veri toplanan bu araştırmanın katılımcıların kendilerini ifade etmeleri için sınırlı bir alan tanıdığı ve sınıf ortamında toplanan verinin bazı katılımcıları huzursuz ederek görüşlerini tam anlamıyla yansıtmalarını etkilediği gözlenmiştir. Nitel araştırma yöntemleri kullanılarak yapılacak bire bir görüşmeye dayalı bir çalışmanın bu konuda destekleyici olabileceği düşünülmektedir. Dahası, bu çalışmanın Antalya ili merkezindeki özel öğretim kurslarında kayıtlı öğrencileri kapsadığı düşünüldüğünde farklı örneklem gruplarına genellenebilirliğinin sınırlı olduğu söylenebilir.

Öğrenciler için önemli olduğu düşünülen kavramların bir araya getirilmesiyle oluşturulan bu çalışmanın alana katkı sağladığı düşünülmekte ve ileriki çalışmalar için yol gösterici olması umulmaktadır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Amerikan Psikiyatri Birliği. (2013). *Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı (Beşinci Baskı)*, Çev. Köroğlu E., Hekimler Yayın Birliği, Ankara.
- Cattell, R. B. ve Scheier, I. H. (1961). *The Meaning and Measurement of Neuroticism and Anxiety*. Ronald Press.
- Covington, M. V. (1992). *Making the grade: A self-worth perspective on motivation and school reform*. Cambridge University Press.
- Freud, S. (2016). *Psikanalize giriş dersleri* (6. Baskı). (S. Budak, Çev.). Öteki Yayınevi. (Orijinal basım tarihi 1917).
- Hurlock, E. B. (1898). *Child Development*. McGraw-Hill Book Company.
- Maccoby, E. E. ve Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. *Handbook of Child Psychology: Socialization, Personality and Social Development* (s. 1-101) içinde. Wiley.
- Öner, N. (1990). *Sınav Kaygısı Envanteri El Kitabı*. Yüksek Öğretimde Rehberliği Tanıtma ve Rehber Yetiştirme Vakfı Yayını.
- Öner, N. ve Le Compte, A. (1983). *Durumluk-sürekli kaygı envanteri el kitabı*. Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Spielberger, C. D. (1966). *Anxiety and behaviour: Theory and research anxiety*. Academic Press.
- Spielberger, C. D. (1972). *Anxiety- current trends in theory and research*. Academic Press.
- Thurstone, L. L. ve Chave, E. J. (1929). *The Measurement of Attitude*. The University of Chicago Press.
- Webb, J. ve Musello, C. (2023). *Çocuklukta İhmalin İz: Boşluk Hissi* (26. Baskı). (G. Arıkan, Çev.). Sola Unitas (Orijinal eserin basım tarihi 2014).
- Zeidner, M. (1998). *Test Anxiety: The State of the Art*. Plenum Press.
- Zeidner, M. ve Matthews, G. (2003). Test Anxiety. *Encyclopedia of psychological assessment* (s. 965-969) içinde. SAGE Publications.

Makaleler

- Albayrak-Kaymak, D. (1987). Sınav kaygısı envanterinin Türkçe formunun oluşturulması ve güvenirliği. *Psikoloji Dergisi*, 6(21), 55-62.
- Alkan, V. ve Bökeoğlu Ö. Ç. (2020). Akademik ortamlarda olumsuz değerlendirilme korkusu ölçeğinin geliştirilmesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 302-318.
- Arab-Mohebi-Shahrabi, A., Pakdaman, S. ve Heidari, M. (2018). Training package for fostering stable self-esteem and reducing fear of negative evaluation and testing its effectiveness on self-handicapping. *International Journal of Behavioral Sciences*, 11(4), 128-134.

- Atalay Mazlum, A. ve Mazlum, M. M. (2017). Sosyal bilimlerde araştırma yönteminin belirlenmesi. *Route Educational and Social Science Journal*, 4(4), 1-21.
- Ayan, A. ve Ünsar, A. S. (2015). Olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeylerinin belirlenmesi: Bir devlet üniversitesi öğrencileri üzerine araştırma. *Manas Journal of Social Studies*, 4(5), 263-277.
- Bal, F. (2018). Ergenlikte yaşanan sınav kaygısında etken olan sosyodemografik özelliklerin incelenmesi. *Atlas Journal*, 4(14), 1425-1437.
- Batıgün, D. A. ve Oktay, B. (2014). Aleksitimi: Bağlanma, benlik algısı, kişilerarası ilişki tarzları ve öfke. *Türk Psikoloji Yazıları, Haziran*, 17(33), 31-40.
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development*, 37(4), 887-907. <https://doi.org/10.2307/1126611>
- Bem, D. J. (1965). An experimental analysis of self-persuasion. *Journal of Experimental Social Psychology*, 1, 199-218.
- Bem, D. J. ve McConnell, H. K. (1970). Testing the self-perception explanation of dissonance phenomena. *Journal of Personality and Social Psychology*, 14(1), 23-31.
- Bentley, H., O'Hagan, O., Raff, A. ve Bhatti, I. (2016). *How safe are our children? The most comprehensive overview of child protection in the UK*. NSPCC.
- Bozdağ, B. (2021). Examination of university students' fear of negative evaluation and academic dishonesty tendencies. *Participatory Educational Research*, 8(3), 176-187.
- Can, P. B., Dereboy, Ç. ve Eskin, M. (2012). Yüksek riskli sınav kaygısının azaltılmasında sistematik duyarsızlaştırma ile bilişsel yeniden yapılandırmanın etkililiğinin karşılaştırılması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 23(1), 9-17.
- Cankardaş, S. (2019). Kadın ve erkeklerde olumsuz değerlendirilme korkusunun belirlenmesinde algılanan ebeveyn tutumları ve benlik saygısının rolü. *Psikoloji Çalışmaları-Studies in Psychology*, 39(1), 79-97. <https://doi.org/10.26650/SP2018-0022>
- Carver, C. S., Scheier, M. F. ve Weintraub, J. K. (1989). Assessing coping strategies: A theoretically based approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 56(2), 267-283. <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.56.2.267>
- Conley, K. M. ve Lehman, B. J. (2012). Test anxiety and cardiovascular responses to daily academic stressors. *Stress and Health*, 28(1), 41-50. <http://dx.doi.org/10.1002/smi.1399>
- Cueli, M., Rodríguez, C., Cañamero, L. M., Núñez, J. C. ve González-Castro, P. (2020). Self-concept and inattention or hyperactivity-impulsivity symptomatology: The role of anxiety. *Brain sciences*, 10(4), 250.
- Çakmak, N., Özkale, U., Yıldırım, M. S. ve Kanadlı, S. (2019) Anne baba tutumları ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi: Bir meta-analizi çalışması. 6. *Uluslararası Multidisipliner Çalışmaları Kongresi*, Gaziantep, Türkiye.

- Çapulcuoğlu, U. ve Gündüz, B. (2013). Öğrenci tükenmişliğini yordamada stresle başa çıkma, sınav kaygısı, akademik yetkinlik ve anne-baba tutumları. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 201-218.
- Çelik, Ç. ve Odacı, H. (2015). Akademik erteleme davranışının bazı kişisel ve psikolojik değişkenlere göre açıklanması [Explanation of academic procrastination by some personal and psychological variables]. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(3), 31-47.
- Çelik, E. ve Yıldırım, S. (2019). Sınav kaygısının akademik beklentilere ilişkin stres ve ders çalışmaya motive olma açısından incelenmesi. *Pegem Journal of Education and Instruction*, 9(4), 1139-1158.
- Çelik, Y. ve Atilla, G. (2019). Üniversite öğrencilerinde kendini sabotaj, olumsuz değerlendirilme korkusu ve benlik saygısı. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(2), 177-198.
- Çetin, B., Doğan, T. ve Sapmaz, F. (2010). Olumsuz değerlendirilme korkusu ölçeği kısa formu'nun Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 35(156), 205-216.
- Çetinkaya-Yıldız, E. ve Toprak, E. (2016). Psikolojik danışman adaylarının empatik eğilim, utangaçlık, olumsuz değerlendirilme korkusu ve sosyal beceri düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Mediterranean Journal of Humanities*, 2, 513-530.
- Çoban, A. E. ve Karaman, N. G. (2013). Üniversite öğrencilerinin umutsuzluk, kaygı ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaları. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 78-88.
- Çolak, T. (2013). Genel lise son sınıf öğrencilerinin sınav kaygı düzeyleri ve anne-baba tutumları. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (17), 57-80.
- Damrad-Frye, R. ve Laird, J. D. (1989). The experience of boredom: The role of the self-perception of attention. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(2), 315-320. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.57.2.315>
- Drews, E. M. ve Teahan, J. E. (1957). Parental attitudes and academic achievement. *Journal of Clinical Psychology*, 13(4), 328-332.
- Elder, G. H. (1962). Structural variations in the child rearing relationship. *Sociometry*, 241-262.
- Elder, G. H. ve Bowerman, C. E. (1963). Family structure and child-rearing patterns: The effect of family size and sex composition. *American Sociological Review*, 891-905.
- Elliot, A. J. ve McGregor, H. A. (1999). Test anxiety and the hierarchical model of approach and avoidance achievement motivation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76(4), 628.
- Erişen, M. A., Kesen, N. F. ve Daşbaşı, S. (2020). Psikoloji, PDR ve sosyal hizmet öğrencilerinin duygu stilleri, olumsuz değerlendirilme korkusu ve algılanan sosyal yetkinlik düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(4), 1599-1623.

- Erözkan, A. (2004). Lise öğrencilerinin sosyal karşılaştırma ve depresyon düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (13), 1-18.
- Fong, H. ve Soni, A. (2022). A systematic review on test anxiety in children and young people with learning difficulties. *Support for Learning*, 37(1), 21-43. <https://doi.org/10.1111/1467-9604.12393>
- Gençdoğan, B. (2010). Lise öğrencilerinin sınav kaygısı ile boyun eğicilik düzeyleri ve sosyal destek algısı arasındaki ilişkiler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 153-164.
- Gilbert P. S., Allan, S. ve Trent, D. (1991). A social comparison scale: Psychometric properties and relationship to psychopathology. *Personality and Individual Differences*, 19(3): 293-299.
- Gök, B. G. ve Yalçinkaya-Alkar O. (2020). Brief fear of negative evaluation scale-II and brief fear of negative evaluation scale straightforward items: Psychometric properties of the Turkish versions. *Düşünen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 33, 410-420.
- Güngör, C. ve Saltürk, A. (2022). “Gizli buzlanma” olarak sınav kaygısı: Üniversite öğrencilerinin metaforik ifadelerinin değerlendirilmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(4), 1397-1418. <https://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.2022.22.74506-867417>
- Güler, D. ve Çakır, G. (2013). Lise son sınıf öğrencilerinin sınav kaygısını yordayan değişkenlerin incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(39), 82-94.
- Güler, M. ve Yetim, Ü. (2008). Ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı ölçeği: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(22), 34-43.
- Hanımoglu, E. ve İnanç, B. Y. (2011). Seviye belirleme sınavına girecek olan ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinde sınav kaygısı, mükemmeliyetçilik ve anne baba tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(1), 351-366.
- Herzer, F., Wendt, J. ve Hamm, A. O. (2014). Discriminating clinical from nonclinical manifestations of test anxiety: A validation study. *Behavior therapy*, 45(2), 222-231.
- Ireson, J. ve Hallam, S. (2009). Academic self-concepts in adolescence: Relations with achievement and ability grouping in schools. *Learning and instruction*, 19(3), 201-213.
- John, O. P. ve Robins, R. W. (1994). Accuracy and bias in self-perception: Individual differences in self-enhancement and the role of narcissism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 66(1), 206-219.
- Jolly, A. T. W., Garratt-Reed, D. ve McEvoy, P. M. (2022) Does repetitive negative thinking mediate the relationship between perfectionistic concerns and cognitive test anxiety? *Anxiety, Stress, & Coping*, 35(6), 662-672. <https://doi.org/10.1080/10615806.2021.1994142>

- Karahan, E. ve Karaaziz, M. (2023). Kaygı: Bir literatür taraması. *ISPEC International Journal of Social Sciences & Humanities*, 7(2), 529-541.
- Karakartal, D. (2023). Sınav kaygısında ebeveyn tutumlarının rolü üzerine bir derleme. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 421-431.
- Karamustafalıoğlu, O. ve Yumrukçal, H. (2011). Depresyon ve anksiyete bozuklukları. *Şişli Etfal Hastanesi Tıp Bülteni*, 45(2), 65-74.
- Kavakçı, Ö., Güler, A. S. ve Çetinkaya, S. (2011). Sınav kaygısı ve ilişkili psikiyatrik belirtiler. *Klinik Psikiyatri*, 14(1), 7-16.
- Kavakçı, Ö., Semiz, M., Kartal, A., Dikici, A. ve Kuğu, N. (2014). Test anxiety prevalence and related variables in the students who are going to take the university entrance examination. *Düşünen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 27(4), 301-307. <https://doi.org/10.5350/DAJPN2014270403>
- Kaya, A., Bozaslan, H. ve Genç, G. (2012). Üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumlarının problem çözme becerilerine, sosyal kaygı düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 208-225.
- Kaya, M. ve Savrun, B. M. (2015). Ortaöğretime geçiş sistemi ortak sınavlarına girecek ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin bağlanma stilleri ile sınav kaygı düzeyleri arasındaki ilişki. *Yeni Symposium*, 53(3), 32-42.
- Kaya, Y. ve Öz, F. (2020). Ergenlerin benlik algısı üzerinde algılanan ebeveyn tutumlarının ve bağlanma stillerinin rolü: Bir yapısal eşitlik modellemesi. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 11(2), 106-114.
- Kitamura, T., Sugawara, M., Shima, S. ve Toda, M. A. (1998). Relationship of order and number of siblings to perceived parental attitudes in childhood, *The Journal of Social Psychology*, 138(3), 342-350. <http://dx.doi.org/10.1080/00224549809600386>
- Koruklu, N. Ö., Öner, H. ve Oktaylar, H. C. (2006). "Sınav kaygısı ile başa çıkma programının" sınav kaygısına etkisine yönelik deneysel bir çalışma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19.
- Koydemir-Özden, S. ve Demir, A. (2009). The relationship between perceived parental attitudes and shyness among Turkish youth: Fear of negative evaluation and self-esteem as mediators. *Current Psychology*, 28(3), 169-180. <https://doi.org/10.1007/s12144-009-9054-1>
- Kulaksızoğlu, A. (1989a). Aile içi ilişkiler ve ergen. *Yaşadıkça Eğitim*, 8, 19-22.
- Kulaksızoğlu, A. (1989b). Çocuk yetiştirme tutumları ve aile. *Eğitim ve Bilim*, 13(74), 35-42.
- Kuzgun, Y. ve Eldeleklioğlu, J. (1999). Ana baba tutum ölçeğinin geliştirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 63-68.
- La Greca, A. M. ve Lopez, N. (1998). Social anxiety among adolescents: Linkages with peer relations and friendships. *Journal of abnormal child psychology*, 26, 83-94.
- Leary, M. R. (1983). A brief version of the fear of negative evaluation scale. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 9(3), 371-375.

- Lewinsohn, P. M., Mischel, W., Chaplin, W. ve Barton, R. (1980). Social competence and depression: the role of illusory self-perceptions. *Journal of Abnormal Psychology*, 89(2), 203.
- Liebert, R. M. ve Morris, L. W. (1967). Cognitive and emotional components of test anxiety: A Distinction and some initial data. *Psychological Reports*, 20(3), 975-978. <https://doi.org/10.2466/pr0.1967.20.3.975>
- Liu, X., Yang, Y., Wu, H., Kong, X. ve Cui, L. (2020). The roles of fear of negative evaluation and social anxiety in the relationship between self-compassion and loneliness: A serial mediation model. *Current Psychology*, 1-9. <https://doi.org/10.1007/s12144-020-01001-x>
- Lotz, C. ve Sparfeldt, J. R. (2017). Does test anxiety increase as the exam draws near?- Students' state test anxiety recorded over the course of one semester. *Personality and Individual Differences*, 104, 397-400.
- Manav, F. (2011). Kaygı kavramı. *Toplum Bilimleri Dergisi*, 5(9), 201-211.
- Marlett, N. J. ve Watson, D. (1968). Test anxiety and immediate or delayed feedback in a test-like avoidance task. *Journal of Personality and Social Psychology*, 8(2), 200-203. <https://doi.org/10.1037/h0025273>
- Matthews, G., Hillyard, E. J. ve Campbell, S. E. (1999). Metacognition and maladaptive coping as components of test anxiety. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 6(2), 111-125.
- Neuderth, S., Jabs, B. ve Schmidtke, A. (2009). Strategies for reducing test anxiety and optimizing exam preparation in German university students: a prevention-oriented pilot project of the University of Würzburg. *Journal of Neural Transmission*, 116(6), 785-790. <https://doi.org/10.1007/s00702-008-0123-7>
- Ocak, G., ve Yurtseven, R. Ortaokul öğrencilerinin sınav kaygıları ile karar verme stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *EKEV Akademi Dergisi*, (66), 317-332.
- Oktay, B. ve Batıgün, A. D. (2014). Aleksitimi: Bağlanma, benlik algısı, kişilerarası ilişki tarzları ve öfke. *Türk Psikoloji Yazıları*, 17(33), 31-40.
- Onat Kocabıyık, O. ve Donat Bacıoğlu, S. (2020). Durumluk sınav kaygısını yordamada ruminatif tepkiler ve cinsiyetin rolü. *Kastamonu Education Journal*, 28(5), 2165-2172. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.4087>
- Özdemir, H. F., Korkmaz, G. ve Toraman, Ç. (2021). Tıp fakültesi öğrencilerinin olumsuz değerlendirilme korku düzeyleri, akademik erteleme davranışları, akademik başarılarının incelenmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 18(Eğitim Bilimleri Özel Sayısı), 4824-4849.
- Özen, D. Ş. (2009). Ergenlerde anneden algılanan kabul/ilgi ile benlik-algısı arasındaki ilişki: babadan algılanan kabul/ilginin aracı rolü. *Türk Psikoloji Yazıları*, 12(24), 28-38.
- Özen, Y. (2014). Kendilik, kendilik algısı ve kendilik algısına bağlı psikosomatik bozukluklara sosyal psikolojik bir bakış. *Akademik Bakış Dergisi*, 40, 1-12.

- Özyürek, A. ve Özkan, İ. (2015). Ergenlerin algıladıkları anne baba tutumları ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)*. <https://doi.org/10.14486/IJSCS259>
- Peleg-Popko, O. (2004). Differentiation and test anxiety in adolescents. *Journal of Adolescence*, 27(6), 645-662.
- Preston, E. G., Villarosa-Hurlocker, M. C., Raposa, E. B., Pearson, M. R. ve Bravo, A. J. (2021). Fear of negative evaluation and suicidal ideation among college students: the moderating role of impulsivity-like traits. *Journal of American College Health*, 1-7. <https://doi.org/10.1080/07448481.2021.1891919>
- Rapee, R. M. ve Heimberg, R. G. (1997). A cognitive-behavioral model of anxiety in social phobia. *Behaviour research and therapy*, 35(8), 741-756.
- Rashidi, M., Kanbur, B. N. ve Yıldırım, G. (2023). Sınava hazırlanan öğrencilerde sınav kaygısının beslenme durumu üzerine etkisi. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 32(4), 292-300. <https://doi.org/10.17942/sted.1103988>
- Rodway, C., Tham, S. G., Ibrahim, S., Turnbull, P., Windfuhr, K., Shaw, J. ve Appleby, L. (2016). Suicide in children and young people in England: A consecutive case series. *The Lancet*, 3(8), 751-759.
- Rothman, H. R. ve Cosden, M. (1995). The relationship between self-perception of a learning disability and achievement, self-concept and social support. *Learning Disability Quarterly*, 18(3), 203-212. <https://doi.org/10.2307/1511043>
- Sakka, S., Nikopoulou, V. A., Bonti, E., Tatsiopoulou, P., Karamouzi, P., Giazkoulidou, A., Tsiropoulou, V., Parlapani, E., Holeva, V. ve Diakogiannis, I. (2020). Assessing test anxiety and resilience among Greek adolescents during COVID-19 pandemic. *Journal of Mind and Medical Sciences*, 7(2), 173-178.
- Sandhu, D., Singh, B., Tung, S. ve Kundra, N. (2012). Adolescent identity formation, psychological well-being, and parental attitudes. *Pakistan Journal of Psychological Research*, 27(1), 89-105.
- Scheck, D. C. ve Emerick, R. (1976). The young male adolescent's perception of early child-rearing behavior: The differential effects of socioeconomic status and family size. *Sociometry*, 39-52.
- Scheier, M. F. ve Carver, C. S. (1988). A model of behavioral self-regulation: Translating intention into action. *Advances in Experimental Social Psychology*, 21, 303-346. [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(08\)60230-0](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60230-0)
- Schenkler, B. R. ve Leary, M. R. (1982). Social anxiety and self presentation: A conceptualization and model. *Psychological Bulletin*, 92(3), 641-669.
- Sezer, Ö. (2010). Ergenlerin kendilik algılarının anne baba tutumları ve bazı faktörlerle ilişkisi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 1-19.
- Shavelson, R. J., Hubner, J. J. ve Stanton, G. C. (1976). Self-concept: Validation of construct interpretations. *Review of educational research*, 46(3), 407-441.

- Sheikh, M., Sarabandi, H., Khalighi, N., Sanadgol, A., Varnaseri, S. D. ve Karimian, A. (2014). The role of self-efficacy and self-perception components on students' test anxiety. *Advances in Environmental Biology*, 8(11), 65-69.
- Soares, D. ve Woods, K. (2020). An international systematic literature review of test anxiety interventions 2011-2018. *Pastoral Care in Education*, 38(4), 311-334.
- Spence, J. T. ve Spence, K. W. (1966). The motivational components of manifest anxiety: Drive and drive stimuli. *Anxiety and Behavior*, 291-326. <http://dx.doi.org/10.1016/B978-1-4832-3131-0.50017-2>
- Spielberger, C. D. ve Reheiser, E. C. (2009). Assessment of emotions: Anxiety, anger, depression, and curiosity. *Applied Psychology: Health and Well-Being*, 1(3), 271-302. <https://doi.org/10.1111/j.1758-0854.2009.01017.x>
- Stigler, J. W., Smith, S. ve Mao, L. (1985). The self-perception of competence by chinese children. *Child Development*, 56(5), 1259-1270. <https://doi.org/10.2307/1130241>
- Sübaşı, G. (2010). Üniversite öğrencilerinde sosyal kaygıyı yordayıcı bazı değişkenler. *Eğitim ve Bilim*, 32(144), 3-15.
- Şahin, M. (2019). Korku, kaygı ve kaygı (anksiyete) bozuklukları. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(10), 117-135.
- Şahin, N. H., Basım, H. N. ve Çetin, F. (2009). Kişilerarası çatışma çözme yaklaşımlarında kendilik algısı ve kontrol odağı. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(2).
- Şahin, N. H., Batıgün, A. D. ve Uzun, C. (2011). Anksiyete bozukluğu: Kişilerarası tarz, kendilik algısı ve öfke açısından bir değerlendirme. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 12(2), 107-113.
- Şahin, N. H., Şahin, N. (1992). *Adolescent guilt, shame and depression in relation to sociotropy and autonomy*. World Congress of Cognitive Therapy, Toronto, Canada.
- Tamam, L. ve Demirkol, M. E. (2019). Anksiyete bozuklukları. *Bütüncül Tıp: Birinci Basamakta ve Aile Hekimliğinde Güncel Tanı-Tedavi*, 1641-1644.
- Taniguchi, H. (2018). Individual differences in the effects of interpersonal stress coping-focusing on fear of negative evaluation. *The Japanese Journal of Personality*, 27(2), 159-163. <http://doi.org/10.2132/personality.27.2.7>
- Taylor, S. E. ve Brown, J. D. (1988). Illusion and well-being: a social psychological perspective on mental health. *Psychological bulletin*, 103(2), 193.
- Teahan, J. E. (1963). Parental attitudes and college success. *Journal of Educational Psychology*, 54(2), 104-109. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.74.2.435>
- Tsegay, L., Shumet, S., Damene, W., Gebreegziabhier, G. ve Ayano, G. (2019). Prevalence and determinants of test anxiety among medical students in Addis Ababa Ethiopia. *BMC Medical Education*, 19(1). <https://doi.org/10.1186/s12909-019-1859-5>
- Türkmen, M. (2012). Özne iyi oluşun yapısı ve anababa tutumları, özsaygı ve sosyal destekle ilişkisi: Bir model sınaması. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 41-73.

- Ulusoy, S., Yavuz, K. F., Esen, F. B., Umut, G. ve Karatepe, H. T. (2016). Sınav kaygısına yönelik bilişsel grup terapisi. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*, 1, 28-37.
- Uzun Özer, B. ve Topkaya, N. (2011). Akademik erteleme ve sınav kaygısı. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 12-19.
- Ünsal Barlas, G., Karaca, S., Onan, N. ve Işıl, Ö. (2010). Üniversite sınavına hazırlanan bir grup öğrencinin kendilik algıları ve ruhsal belirtileri arasındaki ilişki. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 1(1), 18-24.
- Vanstone, D. M. ve Hicks, R. E. (2019). Transitioning to university: Coping styles as mediators between adaptive-maladaptive perfectionism and test anxiety. *Personality and Individual Differences*, 141, 68-75. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.12.026>
- Villanueva-Moya, L. ve Expósito, F. (2023). Are gender roles associated with well-being indicators? The role of femininity, fear of negative evaluation, and regret in decision-making in a Spanish sample. *Current Psychology*, 42(24), 20790-20803. <https://doi.org/10.1080/07448481.2021.1891919>
- Von der Embse, N., Jester, D., Roy, D. ve Post, J. (2018). Test anxiety effects, predictors, and correlates: A 30-year meta-analytic review. *Journal of Affective Disorders*, 227, 483-493. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2017.11.048>
- Watson, D. ve Friend, R. (1969). Measurement of social-evaluative anxiety. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 33(4), 448.
- Wine, J. (1971). Test anxiety and direction of attention. *Psychological bulletin*, 76(2), 92-104.
- Wurm, S., Warner, L. M., Ziegelmann, J. P., Wolff, J. K. ve Schüz, B. (2013). How do negative self-perceptions of aging become a self-fulfilling prophecy? *Psychology and Aging*, 28(4), 1088-1097. <https://doi.org/10.1037/a0032845>
- Yenen, E. T. ve Göç, S. (2024). Sekizinci sınıf öğrencilerinin sınav kaygısı ile beden eğitimi dersi tutumu arasındaki ilişki. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 14(1), 329-342. <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1419533>
- Yıldırım, M. ve Gözüyeşil, E. (2011). Üniversite giriş sınavlarına hazırlanan lise son sınıf öğrencilerinin sınav kaygıları üzerinde aile faktörünün etkileri. *Education Sciences*, 6(1), 304-323.
- Yılmaz, A. (2000a). Anne-baba tutum ölçeği'nin güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 7(3), 160-173.

Tezler

- Acar Bulut, Ö. (2019). *Investigating the relationship between the fear of negative evaluation and the perceived parental attitudes with perception of the self-efficacy of the 3rd and 4th grade elementary school students* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Yeditepe Üniversitesi.
- Aktaş, S. (2011). *9. sınıfta anne baba tutumları ve benlik saygısı arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi.

- Alyaprak, İ. (2006). *Üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerde sınav kaygısını etkileyen faktörlerin incelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Ege Üniversitesi.
- Aydiner, R. A. (2021). *Geç ergenlerde sınav kaygısı, akran baskısı ve otomatik düşünceler arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Gelişim Üniversitesi.
- Bagav, M. (2018). *Sınav kaygısı ve öznel iyi oluş arasındaki ilişki* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Gelişim Üniversitesi.
- Başoğlu, S. T. (2007). *Sınav kaygısı ile özgüven arasındaki ilişkinin erinlik döneminde incelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Maltepe Üniversitesi.
- Ben, S. (2017). *İstanbul'da yaşayan üniversite öğrencilerinin sosyal anksiyete düzeyleri ile beden algısı olumsuz değerlendirilme korkusu sosyal görünüş kaygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Haliç Üniversitesi.
- Biçkur, B. (2015). *Üniversite sınavına girecek öğrencilerin sınav kaygısı benlik saygısı ve anne baba tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Üsküdar Üniversitesi.
- Bilir, A. (2019). *Üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerde ana-baba tutumu ile sınav kaygısı arasındaki ilişki: Adana ili örneği* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Çağ Üniversitesi.
- Bozkurt, M. (2022). *Self-esteem and fear of negative evaluation as predictors of self-handicapping among university students* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Bozkurt, N. (2019). *Ergenlerde psikolojik sağlamlık ve bilişsel esneklik düzeylerinin sınav kaygısı ile ilişkisi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa.
- Değirmenci, R. (2020). *Lise son sınıf öğrencilerinin kendilerine ve başarıya yönelik bilişsel kurgularının sınav kaygısı açısından incelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Çukurova Üniversitesi.
- Duman, G. K. (2008). *İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin durumluk sürekli kaygı düzeyleri ile sınav kaygısı düzeyleri ve ana-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Eker, O. (2016). *Ortaokul öğrencilerinin yaşadığı sınav kaygısının nedenleri ve anne-baba tutumlarının sınav kaygısına etkisi: Merzifon örneği* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Nişantaşı Üniversitesi.
- Eldeleklioğlu, J. (1996) *Karar stratejileri ve ana baba tutumları arasındaki ilişki* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Esirkiş, R. (2021). *Sınava hazırlanan kişilerde ana-baba tutumları, sınav kaygısı ve baş etme tutumları* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Kent Üniversitesi.
- Ezer, S. I. (2020). *Shyness and fear of negative evaluation as predictors of assertiveness* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Orta Doğu Teknik Üniversitesi.

- Gökçedağ, S. (2001). *Lise öğrencilerinin okul başarısı ve kaygı düzeyi üzerinde anne-baba tutumlarının etkilerinin belirlenip karşılaştırılması* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Gündüz Algünerhan, R. (2017). *12-14 yaşındaki ergenlerde algılanan ana baba tutumları benlik algısı ve psikolojik sağlamlık* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Nişantaşı Üniversitesi.
- Gürler, A. (2017). *Ergenlerde anne baba tutumları ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi: Başakşehir örneği* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Ticaret Üniversitesi.
- Karakoç, B. (2023). *Lise son sınıf öğrencilerinde sınav kaygısı ile olumsuz değerlendirilme korkusu ve sosyal onay ihtiyacı arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Gelişim Üniversitesi.
- Karslı, E. (2008). *Kişilerarası tarz, kendilik algısı, öfke ve psikosomatik bozukluklar*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Kayapınar, E. (2006). *Ortaöğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı (OKS)'na hazırlanan ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin kaygı düzeylerinin incelenmesi (Afyonkarahisar ili örneği)* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi.
- Kırkık, M. (2020). *Ergenlerde üstbiliş ve sınav kaygısı arasındaki ilişkide ruminasyon ve bilişsel esnekliğin aracı rolü* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Kısa, S. S. (1996). *İzmir il merkezinde dershaneye devam eden lise son sınıf öğrencilerinin sınav kaygılarıyla ana-baba tutumları arasındaki ilişki* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Kuzgun, Y. (1972). *Ana-baba tutumlarının bireylerin kendini gerçekleştirme düzeylerine etkisi* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Özen, Ş. (2021). *Sınavların öğrenciler üzerinde oluşturduğu kaygı düzeyi ile psikolojik sağlamlık düzeylerinin çeşitli demografik değişkenler açısından incelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Gelişim Üniversitesi.
- Sayar Özel, K. S. (2022). *Ebeveynlere yönelik sınav kaygısı üzerine bilgisayarlı psiko-eğitim programının öğrencilerin kaygıları ve aile algıları üzerindeki etkilerinin incelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Antalya Bilim Üniversitesi.
- Ünal, A. (2006). *OKS (LGS)ye hazırlanan öğrencilerin sınav kaygıları ile benlik saygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Yılmaz, A. (2000b). *Eşler arasındaki uyum ve çocuğun algıladığı anne-baba tutumu ile çocukların, ergenlerin, gençlerin akademik başarıları ve benlik algıları arasındaki ilişkiler* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Zengin, E. (2019). *Ergenlerde anne baba tutumları ile sınav kaygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi: Ortaokul örneği* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Gelişim Üniversitesi.

İnternet Sayfası Kaynakları

OECD. (2017). PISA 2015 Results (Volume III): Students' Well-Being. *OECD Publishing*. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264273856-en>

Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi. (2023). 2023-YKS Sınav Sonuçlarına İlişkin Sayısal Bilgiler. <https://www.osym.gov.tr/TR,25647/2023-yks-sinav-sonuclarina-iliskin-sayisal-bilgiler.html> adresinden 30 Mayıs 2024 tarihinde alınmıştır.

Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi. (2023). 2023-YKS Yerleştirme Sonuçlarına İlişkin Sayısal Bilgiler. <https://www.osym.gov.tr/TR,25736/2023-yks-yerlestirme-sonuclarina-iliskin-sayisal-bilgiler.html> adresinden 30 Mayıs 2024 tarihinde alınmıştır.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2022). İl Tek Yaş ve Cinsiyete Göre Nüfus. <https://data.tuik.gov.tr/67c1107d-af9a-4cbb-9236-aa9486f9c78d> adresinden 30 Mayıs 2024 tarihinde alınmıştır.

EKLER

Ek 1. Araştırma Uygulama İzni

T.C.
ANTALYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-98057890-20-86694881
Konu : Araştırma Uygulama İzni
Püren SAYLAĞ

10.10.2023

İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 21/01/2020 tarih ve 1563890 sayılı Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinlerine Yönelik İzin ve Uygulama Genelgesi.

Antalya Bilim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Klinik Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Püren SAYLAĞ'ın yürüttüğü "**Olumsuz Değerlendirilme Korkusu, Kendilik Algısı ve Sınav Kaygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Anne-Baba Tutumlarının Yordayıcı Etkisi**" isimli araştırmasını, İlimizde bulunan Özel Muhtelif Kurslardaki öğrencilere yönelik uygulama isteği ile ilgili Antalya Bilim Üniversitesinin 26/09/2023 tarih ve 2300011858 sayılı yazısı Müdürlüğümüz Ar-Ge Birimi Değerlendirme ve İnceleme Komisyonunca incelenmiş olup;

Adı geçenin ilgi Genelge kapsamında 2023-2024 Eğitim Öğretim Yılı içerisinde olmak üzere, İlimizde bulunan Özel Muhtelif Kurslardaki öğrencilere yönelik araştırmasını, Okul Müdürlüklerinin sorumluluğunda Eğitim Öğretim faaliyetlerini aksatmaksızın yürütülmesi.

Söz konusu araştırmanın bitimine müteakip; sonuç raporunun bir örneğinin CD ortamında Müdürlüğümüz Ar-Ge bürosuna gönderilmesi kaydıyla uygulanması, Komisyonca uygun görülmüştür.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde, Valilik Makamının 25/08/2020 tarih ve 24911 sayılı yetki devrine göre olurlarınıza arz ederim.

Fatma Zeynep ŞERAN
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

OLUR
Salih KAYGUSUZ
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Soğuksu Mah. Hamidiye Cad. No 59 07030 Muratpaşa / Antalya

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Telefon No : 0 (242) 238 60 00
E-Posta: projeler07@meb.gov.tr
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Bilgi için: Galip SUSAM
Unvan : Teknisyen
Faks: 2422386001
İnternet Adresi: antalyaarge.meb.gov.tr

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden bf46-7a29-3897-a31b-9411 kodu ile teyit edilebilir.

Ek 2. Etik Kurul İzni

T.C.

ANTALYA BİLİM ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ

Karar No: 2023/42	SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU KARARLARI	Karar Tarihi:19.09.2023
-------------------	---	-------------------------

Antalya Bilim Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Prof. Dr. Ömer TURUNÇ'un başkanlığında toplandı. Yapılan toplantıda aşağıdaki kararlar alındı.

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Klinik Psikoloji Bölümü Yüksek Lisans Programı öğrencilerinden Püren Saylağ tarafından Etik Kurulumuza sunulan "**Olumsuz Değerlendirilme Korkusu, Kendilik Algısı ve Sınav Kaygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Anne-Baba Tutumlarının Yordayıcı Etkisi**" başlıklı çalışmada kullanılacak ölçme aracının fikri, hukuki ve telif hakları bakımından metot ve ölçeğine ilişkin sorumluluğun başvurucuya ait olmak üzere, Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi 'ne uygun olduğunun kabulü ile ilgili çalışmaların gerçekleştirilmesinde etik ve bilimsel yönden sakınca bulunmadığına, sonucun Püren Saylağ 'a bildirilmek üzere Rektörlük Makamına arzına katılanların oybirliği ile karar verildi.

Prof. Dr. Ömer TURUNÇ

Etik Kurul Başkanı

Prof. Dr. Yusuf Mehmet ÖRNEK
Etik Kurul Başkan Yardımcısı

Prof. Dr. İbrahim Sani MERT
Etik Kurul Üyesi

Prof. Dr. Halit YILMAZ
Etik Kurul Üyesi

Prof. Dr. Harun GÜMRÜKÇÜ
Etik Kurul Üyesi

Prof. Dr. Sezgin Seymen ÇEBİ
Etik Kurul Üyesi

Prof. Dr. A. Nizamettin AKTAY
Etik Kurul Üyesi

Ek 3. Gönüllü Katılım Formu

EK-5 Gönüllü Katılım Formu

Değerli Katılımcı,

Bu çalışma, Antalya Bilim Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans programı kapsamında Psikolog Püren Saylağ tarafından, Dr. Öğr. Üyesi Cumhur Avcil danışmanlığında yürütülmektedir. Bu form size araştırmayı tanıtmak ve gönüllü katılımınızı sağlamak amacıyla hazırlanmıştır.

Araştırmanın amacı, üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerin sınav kaygılarını olumsuz değerlendirilme korkusu, anne-baba tutumları ve kendilik algıları kapsamında değerlendirmektir. Araştırmaya katılmayı kabul etmeniz durumunda size iletilen bir dizi test sorusunu cevaplamanız beklenmektedir. Bu soruların cevaplanması ortalama 20 dakika sürmektedir.

Araştırmaya katılımınızın tamamen gönüllülüğe dayalı olması beklenmektedir. Vereceğiniz cevaplar sadece akademik amaçlı yayınlarda kullanılacak olup cevaplarınız arasında kimliğinizi belirten herhangi bir eşleştirme yapılmayacaktır. Toplanan verilere erişim yalnızca araştırmacı tarafından sağlanacak, veriler toplu analize tabii tutulacaktır.

Çalışmaya katılımınız dahilinde öngörülen herhangi bir risk bulunmamakla beraber kendinizi kötü hissettiren bir soruyla karşılaşmanız durumunda soruyu yanıtsız bırakabilirsiniz. Çalışmanın herhangi bir noktasında rahatsız olmanız halinde ise araştırmacıya devam etmek istemediğinizi belirterek yarıda bırakmakta serbestsiniz. Çalışmanın tamamlanmasını takiben aklınıza takılan sorular araştırmacı tarafından cevaplanacaktır.

Araştırmaya katılımınız için şimdiden teşekkür ederim. Aklınıza takılan sorular için Psikolog Püren Saylağ ile [REDACTED], mail adresi üzerinden iletişime geçebilirsiniz.

Yukarıdaki bilgileri okudum ve bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum.

Ad Soyad

Tarih

İmza

---/---/---

Ek 4. Demografik Bilgi Formu

EK-6 Demografik Bilgi Formu

Değerli katılımcı, yüksek lisans tez araştırması kapsamında yapılan bu çalışmada yararlanılması için aşağıdaki soruları cevaplamanız beklenmektedir. Lütfen kimliğinizi belirtmeyiniz ve tüm soruları içtenlikle yanıtlamaya çalışınız.

1. Yaşınız:
2. Cinsiyetiniz: Erkek () Kadın ()
3. Üniversite sınavına giriş sayınız: Hiç girmedim () Diğer () (Sayı belirtiniz)
4. Eğitim aldığınız alan: Sayısal [MF] () Eşit Ağırlık [TM] () Sözel [TS] ()
Yabancı Dil ()
5. Toplam kaç kardeşsiniz? Siz kaçınıcı çocuksunuz?
6. Anneniz: Yaşıyor () Vefat etti () 7. Babanız: Yaşıyor () Vefat etti ()
8. Anne ve babanız sağ ise: Birlikte yaşıyorlar () Boşandılar ()
9. Boşandırlarsa kiminle yaşıyorsunuz?
10. Annenizin yaşı: Babanızın yaşı:
11. Annenizin eğitim durumu: Okuryazar değil () İlkokul terk (okuryazar) ()
İlkokul mezunu () Ortaokul mezunu () Lise mezunu () Üniversite mezunu ()
12. Babanızın eğitim durumu: Okuryazar değil () İlkokul terk (okuryazar) ()
İlkokul mezunu () Ortaokul mezunu () Lise mezunu () Üniversite mezunu ()
13. Ailenizin aylık ortalama gelir düzeyi: 10 bin TL'ye kadar () 10 bin-20 bin TL ()
20 bin-30 bin TL () 30 bin-40 bin TL () 40 bin-50 bin TL () 50 bin TL ve üzeri ()
14. Daha önce psikiyatrik tedavi gördünüz mü? Evet () Hayır ()
Yanıtınız evet ise, hâlen tedavi görüyor musunuz? Evet () Hayır ()
15. Daha önce bir psikiyatri ilacı kullandınız mı? Evet () Belirtiniz Hayır ()
Yanıtınız evet ise, şu anda kullanıyor musunuz? Evet () Hayır ()
16. Daha önce psikoterapi aldınız mı? Evet () Hayır ()

Form No ÜY-FR-1025 Yayın Tarihi 30.12.2020 Değ. No 1 Değ. Tarihi- 26.05.2021

Ek 5. Sınav Kaygısı Envanteri Kullanım İzni

08.09.2023

İlgili Kuruma,

Prof Dr. Necla Öner, "Sınav Kaygısı Envanteri" ile ilgili tüm haklarını YÖRET Vakfına devretmiştir. Ölçek kullanımı için izin yazıları Prof. Dr. Necla Öner adına YÖRET Vakfı Başkanı Sibel Erenel imzası ile vakıf tarafından göndermektedir.

Antalya Bilim Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programında tez çalışması yapan Püren SAYLAĞ'ın, ***"Olumsuz Değerlendirilme Korkusu, Kendilik Algısı Ve Sınav Kaygısı Arasındaki İlişkide Ve Anne-Baba Tutumlarının Yordayıcı Etkisi"*** konulu yüksek lisans tezinde "Sınav Kaygısı Envanteri" ni kullanmasına izin veriyorum.

Prof. Dr. Necla Öner

Ek 6. Sınav Kaygısı Envanteri

EK-1: Sınav Kaygısı Envanteri

YÖNERGE: Aşağıda, insanların kendilerini tanımlamak için kullandıkları bir dizi ifade sıralanmıştır. Bunların her birini okuyun ve genel olarak nasıl hissettiğinizi anlatan ifadenin sağındaki boşluklardan uygun olanın içini karalayın. Burada doğru ya da yanlış yanıt yoktur. İfadelerin hiçbirisi üzerinde fazla zaman harcamadan yazılı ve sözlü sınavlarda genel olarak nasıl hissettiğinizi gösteren yanıtı işaretleyin.

Hiçbir zaman (1) Bazen (2) Sık sık (3) Her Zaman (4)

1.Sınav sırasında kendimi güvenli ve rahat hissederim. (1) (2) (3) (4)

2. O dersten alacağım notu düşünmek, sınav sırasındaki başarıyı olumsuz yönde etkiler.

(1) (2) (3) (4)

3. Önemli sınavlarda donup kalırım. (1) (2) (3) (4)

4. Sınavlar sırasında, bir gün okulu bitirip bitirmeyeceği mi düşünmekten kendimi alamam.

(1) (2) (3) (4)

5. Bir sınav sırasında ne kadar çok uğraşırsam kafam o kadar çok karışır. (1) (2) (3) (4)

6. Sınavlarda kendimi huzursuz ve rahatsız hissederim. (1) (2) (3) (4)

7. Önemli bir sınav sırasında kendimi sinirli hissederim. (1) (2) (3) (4)

8. Başarısız olma düşünceleri, dikkatimi sınav üzerinde toplamama engel olur.

(1) (2) (3) (4)

9. Bir sınava çok iyi hazırlandığım zamanlar bile kendimi oldukça sinirli hissederim.

(1) (2) (3) (4)

10. Önemli sınavlarda sinirlerim öylesine gerilir ki midem bulanır. (1) (2) (3) (4)

11. Bir sınav kağıdını geri almadan hemen önce çok huzursuz olurum. (1) (2) (3) (4)

12. Önemli sınavlarda kendimi adeta yenilgiye iterim. (1) (2) (3) (4)

13.Sınavlar sırasında kendimi çok gergin hissederim. (1) (2) (3) (4)

Form No ÜY-FR-1025 Yayın Tarihi 30.12.2020 Değ. No 1 Değ. Tarihi- 26.05.2021

14. Önemli bir sınav sırasında paniğe kapılırım. (1) (2) (3) (4)

15. Sınavların beni bu kadar rahatsız etmemesini isterdim. (1) (2) (3) (4)

16.Önemli bir sınava girmeden önce çok endişelenirim. (1) (2) (3) (4)

17.Sınavlar sırasında başarısız olmanın sonuçlarını düşünmekten kendimi alamam.

(1) (2) (3) (4)

18. Önemli sınavlarda kalbimin çok hızlı attığını hissedirim. (1) (2) (3) (4)

19. Sınav sona erdikten sonra endişelenmemeye çalışır fakat yapamam. (1) (2) (3) (4)

20. Sınavlar sırasında öylesine sinirli olurum ki aslında bildiğim şeyleri bile unuturum.

(1) (2) (3) (4)

Ek 7. Sosyal Karşılaştırma Ölçeği

EK-2 SOSYAL KARŞILAŞTIRMA ÖLÇEĞİ							
SOL	1	2	3	4	5	6	SAĞ
1. Yetersiz	1	2	3	4	5	6	Yeterli / Üstün
2. Beceriksiz	1	2	3	4	5	6	Becerikli
3. Başarısız	1	2	3	4	5	6	Başarılı
4. Seilmeyen biri	1	2	3	4	5	6	Sevilen biri
5. İçedönük	1	2	3	4	5	6	Dışadönük
6. Yalnız	1	2	3	4	5	6	Yalnız değil
7. Dışta bırakılmış	1	2	3	4	5	6	Kabul edilmiş
8. Sabırsız	1	2	3	4	5	6	Sabırlı
9. Hoşgörüsüz	1	2	3	4	5	6	Hoşgörülü
10. Söyleneni yapan	1	2	3	4	5	6	İnisiyatif sahibi
11. Korkak	1	2	3	4	5	6	Cesur
12. Kendine güvensiz	1	2	3	4	5	6	Kendine güvenli
13. Çekingen	1	2	3	4	5	6	Atılgan
14. Dağınık	1	2	3	4	5	6	Düzenli
15. Pasif	1	2	3	4	5	6	Aktif
16. Kararsız	1	2	3	4	5	6	Kararlı
17. Antipatik	1	2	3	4	5	6	Sempatik
18. Boyun eğici	1	2	3	4	5	6	Hakkını arayan

Ek 8. Ana Baba Tutum Ölçeği

EK-3 ANA BABA TUTUM ÖLÇEĞİ

Açıklama: Bu anket, bireylerin anne ve babalarına yönelik düşüncelerini belirlemek için hazırlanmıştır. Sizden istenen bu anketi doldururken anne ve babanızın sizlere karşı tutum ve davranışlarını göz önünde bulundurmanız ve aşağıdaki ifadelerden her birinin size uygunluk derecesini belirlemenizdir. Bu amaçla, ilk önce her bir ifadeyi okuyunuz ve daha sonra her bir ifadenin karşısındaki; 1:"Hiç uygun değil" 2:"Çok az uygun" 3:"Kısmen uygun" 4:"Oldukça uygun" 5:"Tamamen uygun" seçeneklerinden size en yakın olanı işaretleyiniz. Lütfen hiçbir maddeyi boş bırakmayınız.		Hiç Uygun Değil	Çok Az Uygun	Kısmen Uygun	Oldukça Uygun	Tamamen Uygun
1	Bana her zaman güven duygusu vermiş ve beni sevdiğini hissettirmiştir.					
2	Çok yönlü gelişmem için beni olanakları ölçüsünde desteklemiştir.					
3	Her yaptığım işin olumlu yanlarını değil kusurlarını görmüş ve beni eleştirmiştir.					
4	Her zaman başıma kötü bir şey gelecekmiş gibi beni koruyup kollamaya çalışır.					
5	Aramızdaki ilişki ona içimi açmaya cesaret edemeyecek kadar resmidir.					
6	Arkadaşlarımı eve çağırma izin verir, geldiklerinde onlara iyi davranır.					
7	Elinden geldiği kadar, her konuda fikrimi almaya özen gösterir					
8	Çevremizdeki çocuklarla beni karşılaştırır, onların benden daha iyi olduklarını söyler.					
9	Bana hükmetmeye çalışır.					
10	Bugün bile alışverişe çıkacağım zaman, kandırılacağımı düşünerek benimle gelmek ister.					
11	Benden her zaman gücümün üstünde başarı beklemiştir.					
12	Fiziksel ve duygusal olarak kendisine yakın olmak istediğim zaman soğuk ve itici davranır.					
13	Sorunlarımı onunla rahatlıkla konuşabilirim.					
14	Neden bazı şeyleri yapmam ya da yapmamam gerektiğini bana açıklar.					
15	Birlikte olduğumuz zamanlar ilişkimiz çok arkadaşçadır.					
16	Kendi istediği mesleği seçmem konusunda beni zorlamıştır.					

Form No ÜY-FR-1025 Yayın Tarihi 30.12.2020 Değ. No 1 Değ. Tarihi- 26.05.2021

Açıklama: Bu anket, bireylerin anne ve babalarına yönelik düşüncelerini belirlemek için hazırlanmıştır. Sizden istenen bu anketi doldururken anne ve babanızın sizlere karşı tutum ve davranışlarını göz önünde bulundurmanız ve aşağıdaki ifadelerden her birinin size uygunluk derecesini belirlemenizdir. Bu amaçla, ilk önce her bir ifadeyi okuyunuz ve daha sonra her bir ifadenin karşısındaki; 1:"Hiç uygun değil" 2:"Çok az uygun" 3:"Kısmen uygun" 4:"Oldukça uygun" 5:"Tamamen uygun" seçeneklerinden size en yakın olanı işaretleyiniz. Lütfen hiçbir maddeyi boş bırakmayınız.		Hiç Uygun Değil	Çok Az Uygun	Kısmen Uygun	Oldukça Uygun	Tamamen Uygun
17	Sevmediğim yemekleri, yarayacağı düşüncesiyle, zorla yedirir.					
18	Sınavlarda hep üstün başarı göstermemi istemiştir.					
19	Kendimi yönetebileceğim yaşlarda bile her gittiği yere beni de götürür, evde yalnız kalmamdan kaygılanır.					
20	Evde bir konu tartışılırken görüşlerimi söylemem için beni teşvik eder.					
21	Küçük yaşından itibaren ders çalışma ve okuma alışkanlığı kazanmam konusunda bana yardımcı olmuştur.					
22	Küçüklüğümde bana yeterince vakit ayırır; parka, sinemaya götürmeyi ihmal etmezdi.					
23	Benim gibi bir evladı olduğu için kendini rahatsız hissettiğini sanıyorum.					
24	Okulda başarılı olmama konusunda beni zorlar, kırık not aldığımda cezalandırır.					
25	Beni kendi emellerine ulaşmak için bir araç olarak kullanır.					
26	Beni daima yapabileceğimden fazlasını yapmaya zorlamıştır.					
27	Paramı nerelere harcadığımı ayrıntılı bir biçimde denetler.					
28	Her zaman, her işte kusursuz olmam gerektiği inancındadır.					
29	Ona yaklaşmak istediğimde daima bana sıcak bir biçimde karşılık verir.					
30	Bana önemli ve değerli bir kişi olduğum inancını aşılamıştır.					
31	Cinsellik konusunda karşılaştığım sorunları kendisine anlatmak istediğimde hep ilgisiz kalmıştır					
32	Benim iyiliğimi istediğini, benim için neyin iyi olduğunu ancak kendisinin bileceğini söyler.					
33	Her zaman nerede olduğumu ve ne yaptığımı merak eder.					
34	İyi bir iş yaptığımda beni övmekten çok daha iyisini yapmam gerektiğini söyler.					
35	Cinsel konularda çok tutucu olduğu için onun yanında bu konulara ilgi gösteremem.					
36	Aile ile ilgili kararlar alınırken benim de fikrimi öğrenmek ister.					

Açıklama: Bu anket, bireylerin anne ve babalarına yönelik düşüncelerini belirlemek için hazırlanmıştır. Sizden istenen bu anketi doldururken anne ve babanızın sizlere karşı tutum ve davranışlarını göz önünde bulundurmanız ve aşağıdaki ifadelerden her birinin size uygunluk derecesini belirlemenizdir. Bu amaçla, ilk önce her bir ifadeyi okuyunuz ve daha sonra her bir ifadenin karşısındaki; 1:"Hiç uygun değil" 2:"Çok az uygun" 3:" Kısım en uygun" 4:"Oldukça uygun" 5:"Tamamen uygun" seçeneklerinden size en yakın olanı işaretleyiniz. Lütfen hiçbir maddeyi boş bırakmayınız.		Hiç Uygun Değil	Çok Az Uygun	Kısım en Uygun	Oldukça Uygun	Tamamen Uygun
37	Beni olduğum gibi kabul etmiştir.					
38	Başkalarına benden daha çok önem verir ve onlara daha nazik davranır.					
39	Günlük olaylar hakkında anlattıklarımı ilgi ile dinler ve bana açıklayıcı cevaplar verir.					
40	Benimle genellikle sert bir tonda ve emrederek konuşur.					

Ek 9. Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği Kısa Formu

EK-4 Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği Kısa Formu

1. Önemli olmadığını bilsem de başkalarının hakkımda ne düşündüğü beni endişelendirir.

(1) Hiç Uygun Değil (2) Uygun Değil (3) Biraz Uygun (4) Uygun (5) Tamamen Uygun

2. İnsanların benimle ilgili olumsuz izlenimleri olduğunu bilsem bile bunu umursamam. *

(1) Hiç Uygun Değil (2) Uygun Değil (3) Biraz Uygun (4) Uygun (5) Tamamen Uygun

3. Çoğu zaman insanların benim kusurlarımı fark edeceklerinden korkarım.

(1) Hiç Uygun Değil (2) Uygun Değil (3) Biraz Uygun (4) Uygun (5) Tamamen Uygun

5. Başkalarının beni onaylamayacağından korkarım.

(1) Hiç Uygun Değil (2) Uygun Değil (3) Biraz Uygun (4) Uygun (5) Tamamen Uygun

6. Diğer insanların bende bir kusur bulacaklarından korkarım.

(1) Hiç Uygun Değil (2) Uygun Değil (3) Biraz Uygun (4) Uygun (5) Tamamen Uygun

7. Diğer insanların hakkımdaki düşünceleri beni rahatsız etmez. *

(1) Hiç Uygun Değil (2) Uygun Değil (3) Biraz Uygun (4) Uygun (5) Tamamen Uygun

8. Birileriyle konuşurken benim hakkımda ne düşünecekleri ile ilgili endişelenirim.

(1) Hiç Uygun Değil (2) Uygun Değil (3) Biraz Uygun (4) Uygun (5) Tamamen Uygun

9. Genellikle başkaları üzerinde nasıl bir izlenim bıraktığımla ilgili olarak endişe duyarım.

(1) Hiç Uygun Değil (2) Uygun Değil (3) Biraz Uygun (4) Uygun (5) Tamamen Uygun

10. Eğer birisi benimle ilgili bir değerlendirmede bulunursa, bu beni çok fazla etkilemez. *

(1) Hiç Uygun Değil (2) Uygun Değil (3) Biraz Uygun (4) Uygun (5) Tamamen Uygun

11. Bazen diğer insanların hakkımda ne düşündükleri ile ilgili olarak fazla endişelendiğimi düşünüyorum.

(1) Hiç Uygun Değil (2) Uygun Değil (3) Biraz Uygun (4) Uygun (5) Tamamen Uygun

12. Çoğunlukla yanlış bir şey yapacağım ya da söyleyeceğim diye endişelenirim.

(1) Hiç Uygun Değil (2) Uygun Değil (3) Biraz Uygun (4) Uygun (5) Tamamen Uygun

Form No ÜY-FR-1025 Yayın Tarihi 30.12.2020 Değ. No 1 Değ. Tarihi- 26.05.2021